Colecția *Philosophia Christiana*

Seria *Hagiographica*

„Vieţile sfintelor desfrânate": Maria Egipteanca, Pelaghia, Thaisia şi Maria lui Avraam ocupă un loc aparte în literatura spirituală monastică a Răsăritului creştin (secolele IV–VII). Istorii ale unor spectaculoase convertiri sub soarele deşertului, din abisul păcatului la maxima sfinţenie, ele au trezit un interes constant în lumea antică şi medievală, ilustrând dramatic forţa căinţei şi a smereniei în regenerarea creştină a persoanei căzute în prăpastia păcatului.

Plecând de la tema biblică a căinţei şi de la figura evanghelică a Mariei Magdalena, maica Benedicta Ward (traducătoarea în engleză a *Patericului*) examinează pe rând fiecare din aceste figuri exemplare ale pocăinţei.

Fiecare capitol se încheie cu traducerea textului original al „vieţilor sfintelor desfrânate" – documente cutremurătoare atestând fantastica aventură a sfinţeniei creştine.

Editura DEISIS

ISBN 973-9344-11-0

„VIEŢILE SFINTELOR CARE MAI ÎNAINTE AU FOST DESFRÂNATE"

Benedicta Ward

„VIEȚILE SFINTELOR CARE MAI ÎNAINTE AU FOST DESFRÂNATE"

despre puterea căinței

Colecția *Philosophia Christiana*

Seria *Hagiographica*

Mistic și dogmatic, cultic și liturgic, creștinismul ortodox e în același timp și filozofic.

În Hristos și în sfinții Lui, iubirea de înțelepciune (philo-sophia) și adevăr a omului, caracteristică ireductibilă a umanității, întâlnește într-o întrepătrundere negrăită Înțelepciunea și Adevărul lui Dumnezeu revelat în Iubirea Sfintei Treimi.

Sfințenia reprezintă filozofia concretă a Bisericii, sfinții de toate felurile (apostoli și profeți, martiri și monahi, clerici și laici) fiind încă din vechime primii filozofi ai creștinismului. Viețuirea lor paradoxală, existența lor radical evanghelică, răstignită pe Crucea iubirii jertfelnice de Dumnezeu și aproapele, reprezintă suprema și permanenta provocare a Evangheliei la adresa existenței (culturii, politicii etc.) lumii, cât și a demisiilor morale ale „creștinilor" doar cu numele.

Tuturor, ei ne reamintesc un fapt elementar dar mereu uitat: înainte de a fi „vorbire" (cultură), creștinismul trebuie să fie „faptă" (acțiune), iar vorbirea și fapta trebuie să fie înrădăcinate într-o viață sau existență pilduitoare. Pentru a fi autentice (filozofice), teoria și practica creștinismului nu vor putea face niciodată abstracție de filozofia divino-umană întrupată exemplar în viețile sfinților lui.

Benedicta Ward SLG

„VIEȚILE SFINTELOR CARE MAI ÎNAINTE AU FOST DESFRÂNATE"

ca un studiu asupra căinței în monahismul timpuriu

Ediția a II-a

În românește de

diac. Ioan I. Ică jr.

Editura DEISIS

Sibiu

1998

Colecția Philosophia Christiana

Seria Hagiographica

Lector și viziune grafică: Maria-Cornelia Oros
Tehnoredactor și corector: Paul Morar

Coperta: *Sfânta Maria Egipteanca,*
miniatură dintr-un manuscris, secolul XI,
Sfânta Mănăstire Stavronikita, Athos

Mulțumim maicii BENEDICTA WARD SLG,
pentru amabilitatea cu care a autorizat traducerea și publicarea
în limba română a acestei profunde cărți de spiritualitate creștină.

Benedicta Ward S.L.G.
Harlots of the Desert.
A Study of Repentance in Early Monastic Sources

ISBN 973-9344-11-9

Cuvânt înainte

Cartea de față conține texte privitoare la căință, la întoarcerea fiecăruia la Împărăția pierdută. Din pricina continuității acestei teme cu aceea a Bibliei, am ales să prezint aici mai întâi relatarea privitoare la Maria Magdalena ca imagine biblică a persoanei păcătoase care se căiește. Urmează un al doilea text, relatarea privitoare la Maria Egipteanca folosită ca un model al căinței mai cu seamă în cultul Bisericii Ortodoxe Răsăritene. Alături de acestea am așezat alte trei texte monastice privitoare la aceeași temă a convertirii de la prostituție la sfințenie, texte care circulau formând un grup aparte printre monahii Bisericii primare. Am comentat aceste texte ca parte a temei generale a căinței; după fiecare secțiune de comentarii urmează traducerea textelor.

În fiecare caz istoriile din textele pe care le-am tradus constituie punctul final al diferitor altor forme de povestiri și, deși nu intenționez să prezint aici o critică a izvoarelor, am inclus și unele din textele respective pentru a da o situare mai autentică relatărilor mai lungi. Întrucât mi se pare că aici este vorba de o temă centrală a creștinismului și preocuparea mea este să o analizez mai degrabă pe aceasta decât detaliile textelor ca literatură, observațiile mele privitoare la texte ca atare se mărginesc la notele de subsol. Original scrise în limba greacă, aceste texte au fost traduse în limba latină și au continuat să fie citite de-a lungul Evului mediu,

popularitatea lor înregistrând o creştere în decursul acestei perioade. Am utilizat versiunea latină a textelor din Vitae Patrum* *întrucât accentul acestui studiu este semnificaţia lor în Occident mai degrabă decât în Răsărit: ultimul capitol deci, priveşte textele din Occidentul medieval.*

Aş dori să mulţumesc monahilor Abaţiei Înălţarea Sfintei Cruci *din Chevetogne pentru ospitalitatea şi asistenţa lor în cursul scrierii acestei cărţi, colegilor şi elevilor mei din Oxford pentru răbdarea şi încurajarea lor, şi propriei mele comunităţi pentru faptul de a-mi acorda cu atâta generozitate un interes şi un sprijin continuu.*

Gândul de a traduce aceste texte mi-a venit pentru prima dată după ce am întâlnit-o pe Maria, o foarte tânără fată ce locuieşte în Londra ca prostituată. Într-o seară s-a apropiat de mine şi mi-a cerut să o ajut să scape de o viaţă pe care o detesta. Pe când vorbeam a apărut o maşină şi Maria a fost luată de către protectorii ei. Ei îi dedic această carte, cerând ca mila lui Dumnezeu să vină peste noi toţi.

Benedicta Ward, SLG

Oxford, 1987

---

* Prescurtări şi surse:
Acta SS – Acta Sanctorum Bollandiana (ed. J. Bollandus *et al.*) (61 vol., Anvers-Bruxelles, 1634–).
BHG – Bibliotheca Hagiographica Graeca (Bruxelles, 1909).
BHL – Bibliotheca Hagiographica Latina (Bruxelles, 1901).
PG – Patrologiae cursus completus: series graeca (ed. J. P. Migne, 161 vol., Paris, 1857–1866).
PL – Patrologiae cursus completus: series latina (ed. J. P. Migne, 221 vol., Paris, 1844–1866).
SC – Sources Chrétiennes (Paris, 1940–).

I

Tema căinței

Ce suferim? Ce este ceea ce ai auzit? Se ridică cei nepricepuți și răpesc cerul, iar noi cu doctrinele noastre fără inimă iată unde ne tăvălim în carne și sânge![1]

În toamna anului 384, Augustin, un bărbat în vârstă de treizeci de ani, a fost numit profesor de retorică la Milano și, pentru a-și continua cariera, și-a trimis concubina înapoi în Africa pentru a fi liber să negocieze un mariaj respectabil. Spiritul său turbulent continua căutarea adevărului, vieții, luminii, dar oricât de sus ajungea gândul său, dorința senzuală îl ținea captiv, împiedicându-i orice pas efectiv spre a face din vis o realitate. Doi ani mai târziu se simțea încă ținut strâns de legăturile plăcerii:

În adevăr, din voința cea rea se făcuse poftă și, în timp ce slujea poftei, s-a prefăcut în obișnuință și, în timp ce nu se potrivea obișnuinței, s-a prefăcut în nevoie.[2]

Într-o zi, acest chin și-a găsit rezolvarea. Augustin a fost vizitat de un prieten din Africa, Ponticianus, un membru al casei

---

[1] FERICITUL AUGUSTIN, *Confesiuni* VIII, 8 [trad. rom. prof. N. Barbu, *PSB* 64, 1985, p. 178].
[2] *Ibid.*, VIII, 5 [p. 174].

imperiale. Acesta i-a spus lui Augustin o istorie care l-a uimit. Într-o după-masă, în timp ce împăratul asista la jocuri în circ, Ponticianus însoţit de trei prieteni au mers să se plimbe în grădinile de lângă zidurile oraşului...

> *Şi mergând ei la întâmplare, au dat de o cabană în care locuiau câţiva slujitori ai Tăi, „săraci cu duhul“, „a cărora este împărăţia cerurilor“* [Matei 5, 3], *iar acolo au găsit o carte în care era scrisă viaţa lui Antonie. Unul dintre ei a început să o citească, să se mire şi să se aprindă şi, pe când citea, să se gândească să răpească o astfel de viaţă şi, părăsind oastea veacului, să-Ţi slujească Ţie.*[3]

Cei doi care se convertiseră, şi-au găsit tovarăşii lor şi le-au povestit tot ceea ce se întâmplase. Toţi patru au fost mişcaţi şi au plâns la impactul cu libertatea care îi atinsese. Primii doi s-au hotărât pe loc să urmeze calea vieţii monahale, iar fetele cu care erau logodiţi, aprinzându-se de la ei, au făgăduit şi ele să rămână fecioare. Auzind acestea, Augustin s-a simţit ca lovit la inimă. S-a depărtat de tovarăşii săi şi:

> *m-am întins sub un smochin, nu ştiu cum, şi am dat frâu liber lacrimilor... şi au izbucnit râurile ochilor mei, jertfă primită pentru Tine, desigur nu cu aceste vorbe, dar în acest înţeles: „Şi Tu, Doamne, până când? Până când vei fi mâniat, Doamne?“* [Psalm 78, 5. 8]. *Să nu pomeneşti nedreptăţile noastre cele de demult. Că simţeam că sunt ţinut de ele şi rosteam cuvinte de plâns: „Cât timp, cât timp, mâine şi mâine?“ De ce nu acum? De ce nu se produce în acest ceas sfârşitul ruşinii mele? Ziceam acestea şi plângeam cu o foarte mare zdrobire a inimii mele. Şi iată că aud o voce din casa vecină, o voce parcă a unui copil sau a unei copile, care zicea, cântând, şi repeta des: „Ia şi citeşte, ia şi citeşte“. Şi pe loc, schimbân-*

---

[3] *Ibid.*, VIII, 6 [p. 176].

du-mi fața, am început să cuget foarte puternic: oare copiii obişnuiesc să cânte ceva asemănător în vreun gen de joacă, şi nu-mi aminteam să fi auzit vreodată ceva de acest fel şi, înfruntând pornirea lacrimilor, m-am ridicat, socotind că dumnezeirea nu-mi porunceşte nimic altceva decât să deschid cartea şi să citesc primul capitol pe care-l voi fi găsit. Căci auzisem de la Antonie că, din citirea Evangheliei, care îi venise din întâmplare, fusese înştiinţat ca şi când lui i se spunea ceea ce se citea: „Du-te, vinde tot ce ai, dă săracilor, şi vei avea comoară în cer, şi vino şi-mi urmează Mie" [*Matei* 19, 21], *şi după o astfel de înştiinţare s-a întors de îndată la Tine. Aşadar, în grabă m-am întors la locul în care şedea Alypius, căci acolo pusesem cartea Apostolului, când mă ridicasem de acolo. Am luat-o, am deschis-o şi am citit în tăcere capitolul asupra căruia s-au fixat ochii mei: „Nu în ospețe şi în beții, nu în desfrânări şi în fapte de ruşine, nu în ceartă şi în pizmă, ci îmbrăcându-vă în Domnul Iisus Hristos, iar grija de trup să nu o faceți spre pofte"* [*Romani* 13, 13–14]. *Nu era nevoie să mai dau altă pagină şi să citesc. Într-adevăr, îndată după ce am citit această idee, ca şi când în inima mea s-ar fi revărsat o lumină de siguranță, toate umbrele îndoielii s-au destrămat.*[4]

Primul lucru pe care l-a făcut Augustin a fost să spună prietenului său apropiat, Alypius, ce s-a întâmplat cu el; Alypius se hotărâse şi el să aleagă acest mod ascetic de viață şi împreună i-au dat de ştire Monicăi, mama lui Augustin, care cu lacrimi se rugase pentru acel moment.

Aşa cum arată şi această istorie, acest suprem exemplu al unei convertiri dramatice în viața teologului formativ al Occidentului n-a fost ceva experiat în izolare. Când cineva descoperă izvoarele tămăduitoare ale convertirii, el o face într-un fel

---

[4] *Ibid.*, VIII, 12 [p. 184].

prin darul altor oameni, şi apele vieţii astfel primite se revarsă la rândul lor în vieţile altora spre a face să rodească deşerturile experienţei umane; devine o reacţie în lanţ, nu numai pentru cei ce ascultă, ci şi pentru cei ce citesc despre acest eveniment. La fiecare etapă sunt lacrimi, nu lacrimi de autocompătimire sau remuşcare, ci lacrimile de-viaţă-dătătoare ţâşnind dintr-o inimă deschisă dintr-o dată vieţii şi iubirii. Ponticianus şi prietenii săi plângeau; la fel a făcut şi Augustin; la fel a făcut şi Monica. Această relatare face parte dintr-o literatură de evenimente pline de lacrimi şi de desfătare iradioasă. La fiecare etapă această sesizare bruscă, de-viaţă-dătătoare şi necăutată a lui Dumnezeu e comunicată altora fie prin contact personal, fie prin scris. Cu tinerii curteni contactul a fost verbal, aşa cum a fost şi cel al lui Ponticianus cu Augustin şi al lui Augustin cu Alypius, cu Monica şi cu prietenii lor; dar comunicarea vieţii s-a petrecut şi prin intermediul cărţilor: fie prin *Viaţa Sfântului Antonie cel Mare*, pe care o citeau curtenii şi astfel a ajuns să o cunoască şi Augustin, fie prin propriile *Confesiuni* ale lui Augustin, sau prin Scripturile aflate înapoia amândurora acestora. Când Augustin şi-a scris *Confesiunile*, el a vrut ca ele să fie mai mult decât o relatare a vieţii sale; erau o mărturie dată puterii lui Dumnezeu, o mărturie publică, făcută să atingă alte vieţi de-a lungul vremurilor.

Convertirea lui Augustin şi a prietenilor săi a fost astfel profund legată de tradiţia convertirii în deşerturile Egiptului, întrucât cauza nemijlocită a ei a fost relatarea cu privire la convertirea lui Antonie Egipteanul, cel mai faimos şi cel mai influent dintre părinţii pustiei.

> *Căci auzisem de la Antonie că din citirea Evangheliei, care îi venise din întâmplare, fusese înştiinţat ca şi când lui i se spunea ceea ce se citea: „Du-te, vinde tot ce ai, dă săracilor şi vei afla comoară în cer, şi vino şi-Mi urmează Mie“* [*Matei* 19, 21], *şi după o astfel de înştiinţare s-a întors de îndată la Tine.*[5]

---

[5] *Ibid.*, VIII, 12 [p. 184].

Antonie Egipteanul, primul eremit creştin în Egipt, aparţine unei tradiţii de experienţă monastică, a cărei esenţă se găseşte în relatările pe care le-a produs cu privire la căinţă şi convertire, la întoarcerea de la vechiul mod de viaţă la unul nou prin lucrarea neconvenţională a lui Dumnezeu. Relatări privitoare la aceste evenimente erau aşternute în scris, elaborate şi puse în circulaţie printre monahi spre încurajare. Vieţile prostituatelor ce vor fi luate în considerare aici aparţin acestei tradiţii literare ascetice şi ele erau folosite tocmai în acest mod. Ca şi relatarea lui Augustin cu privire la propria sa convertire, există relatări scrise cu privire la convertirea unora dintre asceţii lumii vechi aşternute în scris pentru a arăta puterea lucrării lui Dumnezeu în vieţile omeneşti ca încurajare pentru alţii. Pentru a oferi un context istoriilor examinate în detaliu aici cu privire la convertirea unor femei ce fuseseră prostituate, e necesar să privim mai întâi la contextul mai larg al relatărilor privitoare la convertirea monastică în această perioadă.

Relatarea Sfântului Atanasie al Alexandriei despre Sfântul Antonie cel Mare începea cu ceea ce a devenit descrierea arhetipală a momentului convertirii:

> *Antonie a fost de neam egiptean, din părinţi de neam bun, cu stare îndestulătoare. Fiind ei creştini a fost crescut şi el creştineşte. Cât a fost copil a fost învăţat de părinţi să nu ştie nimic altceva decât de ei şi de casa lor. Iar când, crescând, a ajuns băiat şi a înaintat în vârstă n-a dorit să meargă să înveţe carte, vrând să rămână în afară de obişnuinţa cu băieţii. Era stăpânit cu totul de dorinţa de a rămâne neprimejduit de influenţe rele în casa lui, precum s-a scris despre Iacob* [Facere 25, 27]. *Mergea cu părinţii la biserică. Nu se lenevea în aceasta nici de copil şi nu dispreţuia aceasta nici după ce a înaintat în vârstă. Asculta de părinţi şi lua aminte la cele ce se citeau şi păstra folosul din ele. Aflându-se de copil într-o casă cu o stare materială îndestulătoare, nu*

supăra pe părinți cu dorințe de mâncare costisitoare și de multe feluri, nici nu cerea plăceri de la ei. Se îndestula cu cele ce se găseau și nu căuta nimic mai mult. După moartea părinților a rămas singur cu o soră foarte mică. Fiind aproape de optsprezece ani, sau peste douăzeci, se îngrijea singur de casă și de surioară. Așa au trecut șase luni de la moartea părinților. Mergând după obicei la biserică și adunându-și mintea se gândi odată pe drum, cum au părăsit apostolii toate și au urmat Mântuitorului, sau cum cei din Fapte, *vânzând ale lor, duceau prețul lor și-l puneau la picioarele apostolilor spre a-l împărți la cei ce aveau trebuință* [*Fapte* 4, 35]. *Se mai gândi ce și cât de mare nădejde îi așteaptă pe ei în ceruri. Gândindu-se la acestea a intrat în biserică. Și s-a întâmplat să se citească tocmai atunci Evanghelia în care a auzit pe Domnul zicând bogatului: „De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde avuțiile tale și venind urmează-Mi Mie. Și vei avea comoară în ceruri"* [*Matei* 19, 21]. *Antonie, ca și când i-ar fi fost trimisă lui amintirea sfinților și parcă simțind că pentru el s-a citit această Evanghelie, ieșind îndată din biserică a dăruit bunurile ce le avea de la strămoși (erau 300 de pogoane roditoare și foarte bune) oamenilor din sat, ca să nu mai pricinuiască griji lui și surorii lui. Iar bunurile mișcătoare ce le aveau, vânzându-le toate și adunând o sumă frumoasă de bani, a dat-o săracilor, ținând doar puțin pentru sine și sora lui. Apoi când, intrând iarăși în biserică a auzit pe Domnul zicând: „Nu vă îngrijiți de ziua de mâine"* [*Matei* 6, 34], *nerăbdând să mai aștepte, a ieșit și a dat și ceea ce mai avea săracilor, iar pe sora încredințând-o unor fecioare cunoscute și credincioase și dând-o să viețuiască într-un așezământ de fecioare, el a început în fața casei o viață de nevoință, luând aminte la sine și înfrânându-se cu asprime. Căci încă nu erau în Egipt sălașuri dese de retragere* [mănăstiri], *nici nu*

știa monahul de pustia depărtată, ci oricine voia să ia aminte la sine se mulțumea să se nevoiască singur nu departe de satul său.[6]

Ca și în cazul lui Augustin, punctul de cotitură a venit prin Scriptură, „sabia Duhului" (*Efeseni* 5, 6). Mai mult, Scripturile au fost citite lui Antonie de către o altă persoană, desigur de către citețul bisericii. Antonie nu era un păcătos public, nici nu se spune că ar fi fost ținut de legăturile păcatului sexual, dar el s-a întors de la viața sa sigură și confortabilă la fel de hotărât ca și Augustin de la păcatele sale mai explicite. Convertirea sa e descrisă ca fiind absolută și definitivă; el a auzit cuvântul Evangheliei și l-a ascultat de îndată, la modul literal și fără să pună întrebări. Și convertirea sa a rodit numaidecât în viețile altora, fie în cele ale ucenicilor săi nemijlociți, fie în ale celor ce au citit relatarea privitoare la convertire. Descriind efectul *Vieții Sfântului Antonie*, un istoric ulterior l-a caracterizat în termeni care, prin însăși ostilitatea lor, ilustrează forța ei: „Dacă mi s-ar permite să folosesc un limbaj tare, n-aș ezita să spun că nici o carte n-a avut un efect mai idiotizant asupra Egiptului, Orientului Apropiat și Europei decât *Vita S. Antonii*"[7].

La un alt monah al pustiei, paralela cu Augustin și de asemenea cu prostituatele, este încă și mai exactă:

Se spunea pentru oarecarele avva Apollo din Sketis, că era țăran păstor de oi. Și văzând în țarină femeie că avea în pântece, îndemnându-se de diavolul a zis: „Voiesc să văd cum stă pruncul în pântecele ei". Și despicând-o pe ea a văzut pruncul. Și îndată l-a lovit pe el inima și umilindu-se, a venit la Sketis și a vestit părinților ceea ce a făcut. Și i-a auzit pe dânșii cântând: „Zilele anilor noștri întru dânșii șaptezeci de

---

[6] SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, *Viața Sfântului Antonie cel Mare* 2–4 [trad. rom. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *PSB* 16, 1988, p. 192–194].

[7] ADOLF VON HARNACK citat de H. WADDELL, *The Desert Fathers* (London, 1936), p. 7.

ani, iar de vor fi în putere optzeci de ani, şi ce este mai mult decât aceştia, osteneală şi durere" [*Psalm* 89, 10–11]. *Şi a zis lor: „Sunt de patruzeci de ani şi o rugăciune n-am făcut şi acum de voi trăi alţi patruzeci de ani nu voi înceta ca rugând pe Dumnezeu ca să-mi ierte păcatele mele". Deci, nici un lucru de mâini nu făcea, şi totdeauna se ruga zicând: „Am greşit ca un om, iar Tu ca un Dumnezeu curăţeşte-mă!" Şi i s-a făcut lui rugăciunea acesta întru cugetare ziua şi noaptea. Şi era un frate petrecând cu el şi l-a auzit zicând: „Supăratu-Te-am Doamne, lasă-mă ca să mă odihnesc puţin!" Şi i s-a făcut lui încredinţare că i-a iertat Dumnezeu toate păcatele, lui şi al femeii, iar pentru copil nu s-a încredinţat. Şi a zis lui unul din bătrâni: „Şi păcatul copilului ţi l-a iertat Dumnezeu, dar te lasă în durere, că e de folos sufletului tău".*[8]

Aceasta nu e lumea intelectualului Augustin nici a creştinului Antonie, ci aceea a ţăranilor aspri ai Egiptului care formau o parte atât de considerabilă a mişcării monahale; dar e acelaşi tip de reacţie de căinţă. E auzirea unei fraze din Scripturi citită cu voce tare de către alţii, apoi o îndepărtare definitivă de un mod familiar de viaţă, o concentrare integrală din acel moment pe nevoia milei. Mulţi dintre monahii Egiptului şi-au început viaţa în momente de convertire asemănătoare, chiar dacă mai puţin extreme. Ioan din Lycopolis, de exemplu, relatează istoria unui tânăr sălbatic şi licenţios:

La porunca lui Dumnezeu a fost lovit de străpungere pentru păcatele sale cele multe. S-a dus drept la cimitir, unde a plâns cu amar viaţa sa dinainte, aruncându-se cu faţa la pământ şi nemaiîndrăznind să scoată un sunet sau să rostească numele lui Dumnezeu sau să Îl roage ceva, căci se socotea nevrednic

[8] *Pateric* [trad. rom. mitrop. Grigorie Dascălul, 1828; ed. a III-a, Alba Iulia, 1990, p. 37–38], Apollo 2.

chiar şi de viaţa însăşi... prin urmare un mare număr din cei ce deznădăjduiseră de ei înşişi au luat calea cea bună şi au dus o viaţă virtuoasă. Au înfăptuit în vieţile lor cuvântul Scripturii care spune: „Cel ce se smereşte pe sine se va înălţa" [*Luca* 14, 11; 18, 14].[9]

Şi la alţii, despre care ştim mai puţine detalii, vedem acelaşi tipar: convertirea, hotărârea lor de a trăi numai pentru a primi mila lui Dumnezeu, era pentru ei începutul vieţii, adesea o viaţă de luptă pentru a face reală şi actuală acea milă în vieţile lor. De exemplu, despre avva Moise Arapul, care fusese un tâlhar şi un ucigaş, se spune că a fost într-atât de ispitit de desfrânare, încât a deznădăjduit şi s-a dus la avva Isidor să-i spună că nu mai poate îndura[10]. Amma Sara a îmbrăţişat viaţa ascetică, dar a petrecut treisprezece ani ispitită de plăceri; se spunea că „nu s-a rugat niciodată ca războiul să înceteze, ci spunea numai: Doamne, dă-mi putere!"[11].

În fiecare din aceste relatări ale unei convertiri există o reală convingere a necesităţii milei şi o dorinţă corespunzătoare după aceasta. Convingerea aceasta că mila e întreaga viaţă a monahului e atât de copleşitoare în pustie, că există istorii menite să ilustreze soarta monahului care este doar „bun". Ioan din Lycopolis, de exemplu, descrie un monah care dusese o viaţă extrem de regulată şi disciplinată ani mulţi în pustie, dar care pentru că nu învăţase lecţia esenţială a totalei dependenţe de Cel înaintea Căruia „toată dreptatea noastră este ca o cârpă lepădată" (*Isaia* 64, 16), a căzut în păcat şi în deznădejde. A îngăduit unei femei ce se pierduse în deşert să intre în chilia sa şi a vorbit cu ea, iar în continuare „a consimţit lăuntric şi a încercat să se culce cu ea". Dimineaţa, a deznădăjduit de mântuirea sa şi s-a întors în lume[12]. În această istorie cade

---

[9] *The Lives of the Desert Fathers*, trans. by Norman Russell, introductory monograph by Benedicta Ward (London, 1980), Ioan din Lycopolis 37–38.

[10] *Pateric*, Moise 1 [trad. rom. cit., p. 141].

[11] *Pateric*, Sara 1 [p. 224].

[12] *Lives*, p. 32–36.

în păcat un monah la origine „bun", dar nu acest lucru îl condamnă. Mândria, care nu poate suporta faptul de a fi căzut şi de aceea nu poate cere iertare şi milă, determină mai degrabă căderea. După cum remarcă Ioan din Lycopolis: „Nu trebuie să ne îngâmfăm în izbânzile noastre, ci întotdeauna să fim smeriţi şi să fugim în colţurile cele mai îndepărtate ale pustiei"; nu „că suntem ispitiţi de desfrânare" este problema, ci „că ajungem mândri... Nu trebuie să deznădăjduim de mântuirea noastră..."[13].

În pustie se spuneau istorii cu privire la prostituate ce îşi schimbaseră modul lor de viaţă şi se întorseseră de la degradare la o viaţă de sfinţenie eroică. În istoriile prostituatelor această temă a conştientizării nevoii de milă e centrală. Ca şi „bunul" monah descris de Ioan din Lycopolis, Maria, nepoata avvei Avraam, cade fiindcă a făcut doar fapte bune, fără a învăţa această lecţie esenţială, şi astfel ea deznădăjduieşte de iertare. În istoria Mariei Egipteanca, monahul Zosima e prezentat ca un monah bun şi evlavios, dar căruia îi lipseşte experienţa esenţială a conştiinţei păcătoşeniei înaintea lui Dumnezeu, şi aceasta o învaţă numai din exemplul Mariei desfrânata care, prin căinţa sa, a devenit tot ceea ce el dorea să fie şi nu putea realiza prin eforturile sale. În vreme ce viaţa sa fusese un efort continuu de a realiza virtuţile, ea primise mult mai mult prin acceptarea smerită şi recunoscătoare a milei. Thaisia desfrânata e văzută ca intrând în cer cu slavă în vreme ce, ca Apollo Păstorul, ea se află încă în chilia sa rugându-se: „Cel ce m-ai zidit miluieşte-mă!" şi în aceasta e implicat sensul că ea e preferată chiar şi lui Antonie cel Mare.

Istoriile prostituatelor aparţin literaturii convertirii. Înapoia lor se află, desigur, modelul marii păcătoase pocăite a Noului Testament, Maria Magdalena. În spatele acesteia stă imaginea femeii păcătoase care este Israel, infidel faţă de Legământul lui Dumnezeu. Femeia păcătoasă este deci, Eva, „mama tuturor celor vii", şi de aceea e şi imaginea oricui, a neamului omenesc înstrăinat de iubirea lui Dumnezeu. Pentru a apro-

---

[13] *Ibid.*, p. 36.

funda acest adevăr relatările privitoare la prostituate se referă în mod specific la cuvinte, fraze şi aluzii din Scripturi – ceea ce nu distruge, ci dimpotrivă adânceşte validitatea lor istorică. Fiecare istorie era menită să fie citită sau auzită de alţii, astfel ca momentele de har din aceste vieţi să poată continua să-i atingă şi pe alţii. La sfârşitul relatării despre Maria Egipteanca, de exemplu, autorul spune că monahii obişnuiau să povestească istoria ei vizitatorilor „spre zidirea lor" şi că el a aşternut-o în scris spre folosul celor ce o vor citi. Istoriile păcatului extrem şi ale pocăinţei extreme erau în fapt istorii ale unei iubiri extreme iar, pentru cei ce le citeau, efectele lor trebuiau să fi fost foarte asemănătoare efectului vederii „închisorii" asupra Sfântului Ioan Scărarul. Ca tânăr monah, Ioan a vizitat „sălaşul celor ce se căiesc", adică „o mănăstire specială în care monahii luau asupra lor penitenţe extreme, concentrându-se numai asupra căinţei".

> *După ce am petrecut în închisoare treizeci de zile, am revenit, neputând răbda mai mult, în obşte, la marele păstor. Acesta, văzându-mă schimbat cu totul şi tulburat la culme, a cunoscut, preaînţeleptul, pricina schimbării şi mi-a zis: „Ce este părinte Ioane, ai văzut nevoinţele celor ce se chinuiesc?" Iar eu am zis: „Am văzut, părinte, şi m-am minunat şi i-am fericit pe cei căzuţi care se plâng pe ei mai mult decât pe cei care n-au căzut şi nu se plâng pe ei; pentru că aceia prin cădere s-au ridicat la o înviere neprimejduită". Iar acela zise: „Aşa este".*[14]

El recomandă luarea în considerare a monahilor închisorii care au ales de bunăvoie să îndure mari chinuri în căinţă, ca cititorii săi să fie încurajaţi:

> *Să ascultăm, să păzim şi să facem aceasta toţi cei ce am pătimit vreo cădere necuvenită. Sculaţi-vă şi şe-*

[14] SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuş* V, 5 [trad. rom. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *FR* 9, 1980, p. 147].

deți cei ce zăceți de pe urma căderilor. Luați aminte, frații mei, la cuvântul meu. Plecați urechea voastră cei ce voiți să împăcați iarăși pe Dumnezeu printr-o întoarcere [convertire] *adevărată.*[15]

Vederea aievea a penitenților sau istoria povestită despre ei prezintă adevărul cu privire la căință în mod mai sigur decât o analiză sau o teorie. Căința nu este o teorie ce trebuie pusă în aplicare, ci un mod de viață; de aceea, istoriile privitoare la căință sunt mai folositoare decât orice fel de acumulare de învățătură cu privire la acest subiect. În ele cititorul nu este instruit în mod direct, ci i se arată lucrarea lui Dumnezeu în viețile omenești, cu întreaga lor subtilitate și diversitate. Nu este vorba de a urmări un tipar, ci de a împărtăși o experiență. Oamenii aflați în procesul mântuirii sunt plini de greșeli, prostii, păcate și căderi; ei sunt însă și capabili de transfigurare:

Cel ce se pocăiește, se osândește pe sine, dar scapă nerușinat.[16]

---

[15] *Ibid.* [p. 137].
[16] *Ibid.* [p. 136].

II

Sfânta Maria Magdalena – modelul biblic al căinței

O frumusețe mistuindu-se în singurătate ca tămâia arsă înaintea lui Dumnezeu, departe de ochii omenești, a devenit imaginea cea mai mișcătoare cu putință a căinței ... generozitatea ispășirii, darul lacrimilor au fost o temă perpetuă de meditație pentru creștini.[1]

Maria Magdalena a fost întotdeauna una din cele mai populare sfinte, poate din pricina extremelor carierei sale: de la prostituată la eremită, de la păcat la sfințenie, de la durere la slavă. Din cele mai timpurii vremuri ea a fost văzută în Scriptură și în Liturghie ca femeia care, împreună cu mama lui Iisus, împărtășea împreună cu apostolii rarul și esențialul privilegiu de-a fi fost împreună cu Domnul. A fost numită „apostolul pentru apostoli“, „prietena“ și chiar „iubita“ lui Hristos, o femeie păcătoasă care a iubit mult și căreia i s-a iertat mult.

Dar cine a fost Maria Magdalena? Evul mediu a procedat contractând persoana ei și extinzând în același timp istoria ei. Din diferitele femei numite „Maria“ menționate în Biblie (cu excepția mamei lui Iisus) el a făcut una, iar apoi a investigat posibilitățile deschise acestei persoane compuse, explorându-le cu entuziasm și desfătare. Imaginația a mers atât de departe încât o devotată din secolul XIV a putut scrie:

[1] EMILE MÂLE, *The Gothic Image.*

În meditația mea nu mă tulbură cronologia; mă desfată să povestesc despre Magdalena și ce a făcut ea în acest timp după bunul meu plac... Când mă gândesc la ea trebuie să mă gândesc în același timp la Iisus și la Maica Lui.[2]

Plecând din diferite puncte ale Evangheliilor, s-a ivit astfel o Maria Magdalena a cărei viață a fost variată de imaginația devotă. A fost celebrată întâi de toate în Liturghie, atât la Paști cât și în ziua ei de pomenire, apoi în predicile și comentariile Părinților, de la Augustin, Ieronim și Grigorie până la Anselm și Guibert de Nogent. Imaginea ei elegantă a inspirat rugăciuni ca ale lui Anselm, versuri pasionate ca cele ale lui Petrarca. Piese de teatru despre întâlnirea ei cu Hristos Cel Înviat în grădina Învierii, unul din cele mai dramatice momente înregistrate vreodată, au adus-o aproape de inimi. La Aix-en-Provence și la Vézelay erau venerate moaștele ei și la renumele ei s-au adăugat gloriile arhitecturii. Numele ei a devenit sinonim cu „prostituată" și casele pentru reformarea femeilor pierdute se aflau tradițional sub patronajul ei. În secolul XX, scriitorul Nikos Kazanzakis a creat o Maria Magdalena alternativă; *Godspell* și *Jesus Christ Superstar* nu au ignorat-o; iar Kipling pretinde o cunoaștere atât de intimă a istoriei sale încât poate folosi cuvintele: „A plecat, socotindu-l a fi grădinarul" drept cheia unei povestiri despre perioada imediat următoare primului război mondial[3].

Ce se poate afla despre Maria Magdalena din documentele cele mai timpurii care o menționează, respectiv din Evanghelii[4]? Numele, Maria din Magdala, se găsește în *Luca* 8, 2 și *Marcu* 16, 9. În *Luca* ea este una din femeile care L-au urmat pe Iisus și „din care scosese șapte draci", în *Marcu* ea

[2] *The Life of St Mary Magdalene*, translated from an unknown Italian writer of the 14th century by Valentin Hawtrey with an introduction by Vernon Lee (London and New York, 1904), p. 136–137.

[3] RUDYARD KIPLING, *The Gardner*, în: *Debits and Credits* (London, 1987), p. 287.

[4] Vezi mai jos, în continuarea acestui capitol, textele neo-testamentare relevante.

este din nou „o femeie din care scosese şapte draci", dar este de asemenea şi cea căreia i s-a arătat mai întâi după Învierea Sa. Aceste indicii ne arată o Maria din Magdala, o femeie posedată de şapte diavoli (cu alte cuvinte o femeie ce fusese tămăduită de boala păcatului de către Iisus): o păcătoasă iertată care I-a urmat în activitatea Lui şi s-a întâlnit cu El îndată ce s-a sculat din morţi. În Evanghelia după Ioan, Maria Magdalena e numită în două situaţii: mai întâi împreună cu mama lui Iisus la picioarele crucii, iar în al doilea rând într-o relatare mai extinsă a întâlnirii ei cu Iisus în grădina Învierii (*Ioan* 19, 25; 20, 1–19). Până aici tabloul este destul de coerent: Maria Magdalena, o femeie vindecată; o ucenică prezentă la răstignire; o martoră a Învierii şi, după Ioan, cea dintâi care a adus vestea învierii lui Iisus apostolilor. Luca spune de asemenea că era printre femeile care unseseră trupul Domnului pentru îngropare (*Luca* 24, 10).

Au fost însă confundate cu Maria şi alte femei menţionate în Biblie. Procesul prin care a apărut această identificare a fost mai întâi unul gramatical; ele erau legate între ele prin coincidenţa gesturilor lor. De exemplu, două femei anonime se spune că au venit la Iisus; una la începuturile activităţii sale publice (*Luca* 7, 39) ca să-i ungă picioarele cu lacrimile ei, cealaltă, la sfârşitul activităţii sale, înaintea patimii, ca să ungă cu miresme capul Său (*Matei* 26, 6–13; *Marcu* 14, 3–8). O ungere se spune că a avut loc în casa unui fariseu, cealaltă în casa lui Simon leprosul din Betania. În primul caz, păcatele femeii au fost iertate „fiindcă mult a iubit". Despre ea se spune că era „o femeie din cetate care era păcătoasă", ceea ce nu desemnează neapărat o prostituată; în fapt, ea este descrisă de Iisus ca având „multe păcate", nu unul singur. Cea de-a doua femeie, se spune, L-a uns pe Domnul „pentru îngroparea Sa". Astfel, ideea iertării şi a marii iubiri le-au legat pe aceste două femei de Maria Magdalena, iar „Betania" le-a legat pe toate acestea împreună de o altă Marie, sora Martei şi a lui Lazăr, prietenii lui Iisus cu care stătea El în Betania. *Evanghelia după Ioan* ne spune că această altă Marie „a uns picioarele Domnului cu mir şi le-a şters cu părul capului ei" (*Ioan* 12, 13). Deşi aici sunt

unse picioarele mai degrabă decât capul lui Iisus, femeile ungerii au fost văzute toate ca fiind Maria din Betania, sora Martei, care a fost apoi identificată ca fiind Maria din Magdala, deşi fără nici un temei scripturistic. Era cea care, după Luca, a şezut la picioarele Domnului în loc de a o ajuta pe sora ei să slujească la masă; tot Luca ne redă apărarea ei de către Iisus, apărare care a devenit argumentul clasic în sprijinul contemplativilor: „Maria a ales partea cea bună, care nu se va lua de la ea" (*Luca* 10, 14). Femeia păcătoasă iertată era acum legată cu rugăciunea şi înălţimile contemplaţiei! Cuvântul „ungere" legat de picioarele şi capul lui Iisus a sugerat de asemenea ungerea trupului lui Iisus pentru îngropare de către anumite femei, printre care toţi evangheliştii o numără pe Maria din Magdala (*Matei* 28, 1; *Marcu* 16, 1; *Luca* 24, 10; *Ioan* 20, 1).

E curios faptul că, deşi a fost întotdeauna limpede că mai multe persoane din Scripturi au fost combinate pentru a face din ele o „Maria Magdalena", a fost cu neputinţă ca ulterior să se gândească despre ea altfel decât în termenii acestei legende pioase. Aceasta arată o uimitoare persistenţă a influenţei Părinţilor Bisericii, atât în interiorul cât şi în afara Liturghiei, şi a condiţionat lectura Bibliei până într-acolo încât interpretările lor duhovniceşti au fost luate „ad litteram". În tradiţia latină, de exemplu, identificarea Mariilor, atât în ce priveşte praznicul Sfintei Maria Magdalena, cât şi, mai mult, în ce priveşte citirile biblice din săptămâna luminată, a fost accentuată îndeosebi de omiliile Sfântului Grigorie cel Mare:

> *Maria Magdalena, o femeie din cetate care era păcătoasă, şi-a spălat întinăciunea păcatelor cu lacrimile ei prin dragostea sa de adevăr; şi s-a împlinit cuvântul adevărului care spune că „iertate i-au fost păcatele ei cele multe fiindcă mult a iubit". Cea care odinioară fusese rece prin păcat s-a înflăcărat de acum înainte de iubire. Fiindcă atunci când a venit la mormânt şi a găsit că trupul Domnului nu era acolo,*

ea a crezut că fusese luat de acolo şi a spus aşa ucenicilor.[5]

O păcătoasă iertată, ungând picioarele Domnului cu lacrimi şi devenind cea dintâi martoră a Învierii, aşa a fost prezentată Maria Magdalena de Sfântul Grigorie într-o omilie privitoare la aplicarea morală şi spirituală a Scripturii către comunitatea creştină din Roma secolului VI. Omilia, folosită ulterior drept lectură duhovnicească pentru praznicul Sfintei Maria Magdalena, şi imnografia acelei zile o identifică răspicat cu Maria, sora Martei şi a lui Lazăr:

Fie ca noi să primim ajutor, Doamne, rugămu-ne Ţie, prin mijlocirea fericitei Maria Magdalena la a cărei rugăciune ai răspuns înviind din morţi pe fratele ei Lazăr după ce fusese mort deja de patru zile.[6]

Acelaşi gen de identificare are loc şi în predicile Fericitului Augustin şi în comentariile lui Beda Venerabilul în care, ca şi în cazul lui Grigorie, aplicarea spirituală şi morală a textului era preocuparea principală, iar nu sensul istoric. Din comentariile Părinţilor pare de aceea posibil să tragem concluzia că Biserica veche a văzut în această Marie compozită o figură a cărei semnificaţie trecea dincolo de părţile ei componente. Faptul central al Evangheliei e acela că: „Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi" (*I Timotei* 1, 15) iar acesta este cel mai dramatic dintre toate exemplele posibile. Aici este vorba de o femeie eliberată din legăturile păcatului de Iisus, pe Care Îl întâlneşte într-o grădină, ca izbăvitor al întregii creaţii. Această figură a unei femei păcătoase întâmpinate şi salutate de Adam cel nou într-o grădină e prezentată ca fiind contrapartea desăvârşită a tristei istorii de la începuturi, când primul bărbat şi prima femeie au păcătuit într-o grădină făcând experienţa morţii şi a diviziunii. Aşa cum spune Sfântul Grigorie cel Mare:

---

[5] Sfântul Grigorie cel Mare, *Omilii la Evanghelii*, *Hom.* 25; *PL* 76, 1189.
[6] „Collecta" pentru praznicul Sfintei Maria Magdalena (22 iulie).

Iată vina neamului omenesc tăiată chiar de acolo de unde purcede. Fiindcă în rai a dat o femeie moartea bărbatului; iar acum din mormânt o femeie vesteşte viaţa bărbaţilor şi le spune cuvintele Dătătorului-de-viaţă, aşa cum o femeie [Eva] *spusese bărbatului cuvintele şarpelui celui de-moarte-purtător.*[7]

sau, în cuvintele mai elegante ale lui Petru Chrysologus, comentând expresia „după ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii..." (*Matei* 28, 1):

Târziu, o femeie, care devreme alergase spre păcat, aleargă acum spre har. Seara Îl caută ea pe Hristos, cea care ştia că în zori îl pierduse pe Adam. „Atunci au venit Maria Magdalena şi cealaltă Marie să vadă mormântul" [*Matei* 28, 1]. *Cea care luase rea-credinţă din rai se grăbeşte să ia credinţă din mormânt; zoreşte să răpească viaţă din moarte cea care răpise moarte din viaţă.*[8]

Pentru Evanghelişti ca şi pentru Părinţi, Maria Magdalena nu este numai un personaj sau mai multe personaje istorice; ea este Eva cea nouă, primul semn al răsturnării căderii lui Adam. Pentru marea sa iubire, ea este de asemenea femeia din *Cântarea Cântărilor*[9] şi, din acelaşi motiv, ea este şi Biserica, precum şi sufletele individuale izbăvite din păcat[10].

De ce s-a presupus atunci că Maria din Magdala ar fi o prostituată? În Evanghelii nu se face nici un fel menţiune cu privire la ce fel de demoni o posedaseră. Se spune că din Maria Magdalena Iisus a scos „şapte diavoli", şi nu numai diavolul plăcerii, cum se presupune în descrierile ei ulterioare; ea poate să fi fost o ucigaşă, o hoaţă, orice. Expresia „o femeie

---

[7] SFÂNTUL GRIGORIE CEL MARE, *Hom.* 25; *PL* 76, 1194.
[8] PETRU CHRYSOLOGUS, *Sermo* 74; *PL* 52, 409A.
[9] FERICITUL IERONIM, *Epistola* 22; *PL* 22, 410–411 pentru interesanta utilizare a imaginii miresei din *Cântarea Cântărilor* cu figura Mariei din Betania.
[10] SFÂNTUL BERNARD DE CLAIRVAUX, *Comentariu la Cântarea Cântărilor*, Sermo 7.

din cetate“ (*amatole polis*), nu suportă în mod necesar o astfel de interpretare sexualizată, restrictivă; la urma urmei, ea nu este descrisă cu cuvântul direct *hetaira*, prostituată. Aş sugera faptul că motivul pentru identificarea ei cu o prostituată rezidă mai adânc în însăşi imagistica păcatului ce străbate întreaga Scriptură. Maria Magdalena preia imaginea Israelului infidel, descrisă de profeţi ca o prostituată în privinţa relaţiilor sale cu Dumnezeu. Această imagine a fost transferată de scriitorii Noului Testament asupra întregii umanităţi şi, de aceea, orice suflet păcătos poate fi acum descris drept o prostituată, drept infidel legământului iubirii dintre Dumnezeu şi om. În *acest* sens profund revelator ia Maria Magdalena caracterul unei prostituate; deci nu fiindcă plăcerea este un păcat deosebit de îngrozitor, ci fiindcă ea este toţi păcătoşii, în măsura în care orice păcat este o infidelitate faţă de legământul de iubire al omului cu Dumnezeu. Aşa cum păcatul Evei este descris ca fiind o plăcere, fiindcă această imagine descrie cel mai bine neascultarea căderii, tot aşa păcatele Mariei din Magdala au fost văzute ca fiind o prostituţie, adică o infidelitate faţă de iubire, care este numele lui Dumnezeu.

Iar de la această înţelegere spirituală a Mariei ca o prostituată la o viziune literală asupra carierei sale n-a mai fost decât un mic pas. Mai mult, printr-o eroare nefericită, s-a crezut ulterior şi că tot ea fusese Maria Egipteanca, o sfântă mult ulterioară, dar a cărei carieră semăna prea mult cu aceea a Mariei din Magdala pentru ca ele să rămână neconfundate. Maria Egipteanca, a cărei viaţă va fi discutată mai jos, a fost o femeie păcătoasă care a devenit pustnică. Probabil că această legătură a oferit suportul material ideii păcatului sexual ca preocupare principală a Mariei Magdalena, distinctă de posedarea ei de către cei şapte diavoli. Este de asemenea posibil ca ideea Mariei Magdalena ca prostituată să fi fost afectată de o tradiţie găsită în unele fragmente care provin dintr-un mediu gnostic şi în care Maria Magdalena era privită ca fiind amanta lui Hristos. În *Evanghelia lui Filip*, de exemplu, ea este descrisă ca însoţitoarea cea mai intimă a lui Iisus:

Însoțitoarea Mântuitorului e Maria Magdalena. Hristos a iubit-o mai mult decât pe toți ucenicii Săi și obișnuia adeseori să o sărute pe gură.[11]

Acest text e modelat la rândul lui de imagistica biblică atât a înțelepciunii divine cât și a miresei din Cântarea Cântărilor, care însă puteau avea și o interpretare mai literală. Deși scrierile care fac astfel de referințe nu au fost autentificate de credința creștină comună și practica liturgică a Bisericii vechi, și de aceea nu au afectat tradiția medievală într-un mod esențial, ele pot reflecta o viziune asupra Mariei Magdalena deopotrivă deschisă răstălmăcirii la un nivel popular.

Părinții au aplicat figurii compozite a Mariei Magdalena sensul spiritual al Scripturilor în scopuri care nu erau deloc istorice; ei erau preocupați mai degrabă de înțelesul cuvântului lui Dumnezeu pentru auditori, exactitatea istorică deținând la ei un loc secundar[12]. Dar imaginația populară și-a avut propriul ei mod de a asculta subtilitățile Părinților și, în acest caz, ca și în multe altele, ea s-a exercitat asupra istoriei propriu-zise a persoanei înfățișate. Ceea ce creștinul devotat al Evului mediu dorea să știe cu privire la Maria Magdalena erau următoarele: cine au fost părinții ei, frații și surorile ei, unde s-a născut, cum a crescut și ce s-a întâmplat cu ea după înălțarea Domnului? Toate acestea erau întrebări la care s-a răspuns extrem de net printr-un amestec de istorii apocrife, texte biblice și imaginație populară exercitată asupra a ceea ce era potrivit și a ceea ce trebuie să se fi întâmplat. S-a convenit în general că părinții ei se numeau Cyrus și Euchoria; ei erau de neam bogat și nobil, viețuind în castelul din Magdala. Maria a fost cea mai tânără dintre cei trei copii ai lor și a fost logodită cu Sfântul Ioan Evanghelistul; în cinstea lor s-a serbat nunta din Cana. Cu acel prilej însă, Ioan și-a lăsat mireasa pentru a urma lui Iisus, iar de ciudă Maria a devenit prostituată:

---

[11] Din *Evanghelia după Filip* 63 citată de ELAINE PAGELS în: *The Gnostic Gospels*, Weidenfeld and Nicolson, 1980, p. 84.

[12] Pentru discuția clasică a interpretării alegorice a Scripturii, vezi HENRI DE LUBAC, *Exegèse Mediévale*, 4 vol., Paris, 1961.

Fugind de aici la Ierusalim, fără să-i pese de naşterea ei şi uitând de legea lui Dumnezeu, s-a făcut o prostituată vulgară şi după ce de bunăvoie a făcut un bordel al destrăbălării, s-a făcut pe drept cuvânt un templu al demonilor, fiindcă şapte diavoli au intrat deodată în ea şi o chinuiau neîncetat cu dorinţe spurcate.[13]

După o vreme Iisus a scos cei şapte diavoli din Maria, iar atunci când a vizitat-o pe Marta şi pe Lazăr pentru cină, Marta şi-a convins sora rătăcită să fie şi ea de faţă. Ea a intrat şi, aşa cum spune Honorius de Autun:

A intrat la El cu capul gol şi cu picioarele goale cu mirul preţios pe care îl cumpărase dinainte spre a-i fi de folos în destrăbălarea ei... Toate lucrurile pe care înainte le oferise cu plăcere în slujba cărnii le-a întors acum cu durere în ascultarea de Domnul.[14]

Până aici, detaliile povestirii, oricât de vii, mai aveau o legătură, chiar dacă extrem de firavă, cu Evangheliile; dar în ce priveşte cariera ulterioară a Mariei, imaginaţia avea să joace rolul principal. Ce s-a întâmplat cu ea după Înălţare şi Cincizecime? În tradiţia greacă, Maria se spune că l-ar fi urmat pe apostolul Ioan, iubitul ei de odinioară, acum ucenic împreună cu ea, la Efes şi că ar fi murit acolo fiind îngropată în aceeaşi peşteră împreună cu cei şapte tineri adormiţi. Moaştele ei ar fi fost luate de acolo împreună cu cele ale Sfântului Ioan şi aşezate în biserica Sfântul Lazăr din Constantinopol de către împăratul bizantin Leon VI. Tradiţia occidentală a fost încă şi mai vie. În *Viaţa apostolică a fericitei Maria Magdalena*[15] scrisă de un autor anonim în secolul XI, şi care a fost la început atribuită lui Rabanus Maurus din secolul X, Maria ar fi plecat din Palestina împreună cu Marta şi Lazăr când a

---

[13] Honorius de Autun, *Speculum Ecclesiae*: „De Sancta Maria Magdalena"; *PL* 172, 979D.
[14] *Ibid.*, 979–980.
[15] *De Vita Apostolicae Beatae Mariae Magdalenae*; *PL* 112, 1433–1495.

început persecuția creștinilor, sosind la Marsilia. Împreună cu ei era și Maximin, unul dintre cei 72 de ucenici ai Domnului. Lazăr ar fi rămas acolo fiind consacrat episcop al acelei cetăți; Marta a avut o carieră fascinantă în Franța în care se înscrie inclusiv îmblânzirea unui dragon; Maria și Maximin, ne spune scriitorul anonim, și-au continuat drumul spre Aix, unde poporul l-a ales pe Maximin episcop. Maria a dus o viață de rugăciune și pocăință și lacrimi în peșterile din Baume fiind ulterior îngropată la Aix[16].

Această istorie a fost elaborată probabil în abația din Vézelay, întemeiată în nordul Franței în anul 858. Relatarea ei din *Mutarea Sfintei Maria Magdalena* formează prologul istoriei fabricate de monahi a furtului moaștelor din Aix-en-Provence și a sosirii acestora la Vézelay la mijlocul secolului VIII. Scriitorul spune că contele Girard de Burgundia, o binecunoscută figură a legendelor cavalerești și abatele Heudo de Vézelay l-au trimis pe monahul Badilus la Aix în secolul VIII să vadă ce s-a întâmplat cu moaștele sfintei în timpul atacurilor arabilor (saracinilor). El a găsit cetatea distrusă, dar unii bătrâni i-au arătat mormântul pustiit și în ruină. Cercetând mai cu atenție locul, a găsit însă că el conținea trupul sfintei încă nestricat. Noaptea, sfânta i s-a arătat în vis cerându-i să fie dusă într-un loc mai potrivit. De aceea el a luat moaștele și s-a întors cu ele la Vézelay.

Este o relatare clasică de genul *pia furta*, respectiv făcând parte din tradiția literară prin care istoria unui furt secret dă seama de presupusa mutare a unor moaște[17]. Sunt prezente toate elementele unei astfel de relatări: o vizită secretă, un mormânt părăsit, visul unui sfânt sugerând furtul. În realitate, devoțiunea față de Maria Magdalena la Vézelay a început o

---

[16] Monografia standard este a lui V. SAXER, *Le Culte de Ste. Marie Madeleine en Occident des origines à la fin du moyen age* (Auxerre-Paris, 1959), și „L'Origine des reliques de Ste. Marie Madeleine à Vézelay dans la tradition historique du moyen âge", în *Revue des Sciences Religieuses* 29 (1955), p. 1–18, și 32 (1958) p. 1–39.

[17] Pentru o discuție recentă a furtului relicvelor (cu bibliografie), vezi P. GEARY, *Furta Sacra* (Princeton, 1976).

dată cu abatele Geoffrey (1037–1052), probabil dintr-o afecțiune personală a acestuia față de ea. Istoria modului în care moaștele ei au ajuns la Vézelay a fost confecționată în timpul vieții acestuia pentru a autentifica pretenția abației din Vézelay asupra moaștelor și a da substanță cultului ce începea să-i atragă pe pelerini într-acolo. Procedeul a înregistrat un succes în cel mai înalt grad. În anul 1050 papa Leon IX a dat o bulă în 27 aprilie prin care Sfânta Maria Magdalena a fost numită unul din patronii speciali ai lăcașului din Vézelay[18]. Opt ani mai târziu, o bulă a papei Ștefan a recunoscut prezența moaștelor ei acolo[19]. Legenda istoriei povestite la Vézelay a aprins imaginația populară aducând într-acolo mii de pelerini. Biserica, una din gloriile arhitecturii gotice, s-a înălțat rapid, etalând fastuos gloria sfintei. Creșterea domeniilor abației din Vézelay a mers mână în mână cu creșterea venerației la racla sfintei. În anul 1102, nu mai puțin de patruzeci și una de biserici și patru cimitire aparțineau abației Sfânta Maria Magdalena din Vézelay[20]. În mai/iunie 1107, abația a fost vizitată de papa Pascal II[21]. În 1131–1132, papa Inocențiu II era acolo consacrând noua biserică a pelerinilor, iar în anul 1146, de Paști, se afla acolo Sfântul Bernard din Clairvaux pentru a lansa cea de-a doua cruciadă, alături de floarea regală și nobiliară a Europei – Louis VI cu soția sa, Eleanor de Aquitania, și fratele său, contele de Dreux; episcopii de Ostia, Langres și Lisieux; conții de Flandra, Toulouse și Nevers[22].

Dar triumful abației din Vézelay n-a fost menit să dăinuie. Pretenția de a deține moaștele sfintei a fost contestată și, fapt suficient de ironic, contestatarii au făcut uz tocmai de materialul pe care cei de la Vézelay îl inventaseră în susținerea propriilor lor pretenții. În 1279 monahii de la Sfântul Maximin din Aix au hotărât să-și reclame înapoi sfânta de la uzurpatorii

---

[18] *Bulla Papei Leon IX*; *PL* 143, 642.
[19] *Bulla Papei Stephan*; *PL* 143, 883.
[20] Pentru detalii, vezi V. SAXER, *Le Culte*, *op. cit.*, p. 91–92.
[21] *Ibid.*, p. 91.
[22] Pentru o descriere a declanșării cruciadei a 2-a, vezi *S. Bernard de Clairvaux*, trans. G. Webb and A. Walker (London, 1960), p. 109–110.

burgunzi. Legenda afirma prezența pentru mulți ani a Sfintei Maria Magdalena ca pustnică în peşterile de la Sainte Baume şi îngroparea ei ulterioară în Aix. Monahii din Aix şi din Vézelay erau de acord asupra acestui fapt; dar în Aix a început să se spună că o nouă examinare a criptei de la biserica Sfântul Lazăr a revelat trupul unui sfânt revărsând mireasma dulce a sfințeniei şi lucrând minuni, ba chiar având alături de el o mică bucată de pergament pe care stătea scris: „Aici zace trupul fericitei Maria Magdalena". Le părea rău că trebuiau s-o spună, dar monahii din Vézelay au fost amăgiți; ei au luat într-adevăr un trup la Vézelay, dar trebuie să fi fost un alt trup[23]. Charles de Salerno, conte de Provence, a promovat cu ardoare acest nou centru de cult şi a prezidat splendida ceremonie în care moaştele au fost expuse şi venerate[24]. Papa Bonifaciu VIII a proclamat indulgențe pentru raclă, iar Vézelay, oraşul care văzuse predicarea celei de-a doua cruciade şi lansarea celei de-a treia, cu pelerinii şi cu daniile sale, oraşul care clădise una din cele mai splendide catedrale ale Franței, a început să decadă. Era o chestiune de finanțe ca şi de prestigiu între instituții monastice rivale, cu intrigi şi alianțe între Biserică şi stat atât la nivel local cât şi mai mult decât local. Ceea ce este mai interesant din punctul de vedere al cultului moaştelor, este motivul pentru care moaştele au fost acceptate mai întâi la Vézelay şi apoi la Aix. Ele aveau aceeaşi istorie a provenienței lor, astfel că nu istoricitatea lor se afla în dispută. A fost pur şi simplu faptul că oasele lucrau minuni şi erau expuse ca să lucreze minuni. Vindecările relatate la Aix au eclipsat racla destul de inactivă de la Vézelay, fiindcă vindecările noi erau ştiri iar viața unei racle noi stă în vindecările ei[25].

Este semnificativ că în centrul rivalității celor două centre monastice în Franța se afla unul dintre personajele menționate în Evanghelii ca făcând parte din grupul celor care Îl cunoscu-

---

[23] V. SAXER, *Le dossier vecelien de Marie Madeleine*, Subsidia Hagiographica 57 (Bruxelles, 1975), p. 233–235.

[24] *Ibid.*, p. 261–262.

[25] *Cf.* BENEDICTA WARD, *Miracles and the Medieval Mind* (Scolar Press, 1980; reprinted 1987).

seră pe Iisus. Moaştele apostolilor erau cele mai preţuite în Evul mediu, iar Maria Magdalena fusese numită „apostolul către apostoli". A avea patronajul ei, iar acesta incluzând posesiunea moaştelor ei, era o chestiune de prestigiu şi orgoliu local. Dar Maria Magdalena nu era un sfânt local, ale cărei moaşte să zacă pentru totdeauna necontestate în locul îngropării ei. Prezenţa ei în Evanghelii şi în cult, praznicul ei pe 22 iulie, făcuseră din ea un sfânt al întregii creştinătăţi. Locul ei la picioarele crucii a făcut apoi din ea un element vital al focalizării unui nou stil de devoţiune în Occidentul secolului XII. Era un sfânt pentru fiecare, iar moaştele ei erau obiect de comerţ, furt şi schimb. Fragmente din trupul ei erau oferite ca semne de supremă favoare unor oameni şi instituţii din întreaga Europă. Unul din braţele ei era expus la Fécamp în secolul XII, atunci când Sfântul Hugh de Lincoln s-a făcut de râs încercând să smulgă cu dinţii două fragmente din acesta pentru uzul său personal:

> *După ce a cercetat şi a sărutat cu reverenţă mult veneratul os, a încercat fără succes să-l rupă cu degetele, după care l-a muşcat mai apoi cu măselele iar apoi cu dinţii din faţă.*[26]

Fragmentele smulse au fost apoi fără îndoială inserate în inelul-relicvariu de aur pe care episcopul a poruncit să fie făcut pentru colecţia sa de moaşte, ce număra pe atunci treizeci de piese[27]. În secolele XII şi XIII casele pentru leproşi, puse sub patronajul Sfântului Lazăr, aveau adeseori o casă corespunzătoare pentru prostituate pocăite, dedicată patronajului surorii Sfântului Lazăr, dând astfel numele unui oraş neînsemnat din Palestina acestor locuri de pocăinţă şi ocupantelor acestora – „magdalenele".

---

[26] ADAM OF EYNSHAM, *Life of St Hugh of Lincoln*, ed. and trans. D. Douie and H. Farmer (Nelson Medieval Classics, 1962; reprinted OUP, 1986), p. 169–170.
[27] *Ibid.*, p. 168–169.

Ceea ce a făcut-o însă pe Maria Magdalena însemnată pentru Biserica veche şi Evul mediu a fost mai presus de orice imaginea caldă şi vie a unei femei frumoase şi păcătoase căindu-se în lacrimi şi învăţând secretele inimii lui Dumnezeu, prin receptivitatea sa tăcută în faţa tainei iubirii. Imaginea pocăitei în lacrimi atingea inimile, iar momentul din grădina Învierii desăvârşea imaginea prefăcând-o în marele miracol al mântuirii. Acest moment al adevărului teologic formează centrul rugăciunii lui Anselm din Canterbury către Maria Magdalena:

Sfântă Maria Magdalena,
Ai venit cu izvor de lacrimi
La izvorul milei, Hristos...
Cum pot găsi cuvinte care să vorbească
Despre dragostea arzătoare cu care L-ai căutat
Plângând la mormânt
Şi ai plâns pentru El în căutarea ta?...
Iar El, Care nu S-a arătat amărăciunii lacrimilor,
S-a arătat dulceţii iubirii.[28]

Într-o meditaţie de mare frumuseţe lirică, Anselm o cheamă pe Maria Magdalena cu toate imaginile ce s-au adunat în jurul numelui ei din toate părţile Scripturii ca patroană a tuturor păcătoşilor ce au nevoie de milă. Semnificativ este faptul că Anselm înfăţişează iertarea ei nu în casa lui Simon, ci în grădina Învierii, unde toate păcatele sunt iertate celor „ce iubesc mult".

În această primă analiză a prostituatei în tradiţia creştină, se pare că preocuparea creştinilor viza ceva mult mai profund decât păcatele sexuale ale unei femei menţionate de Biblie în Palestina secolului I. Maria Magdalena este o păcătoasă şi ea preia întru sine toate păcatele umanităţii văzute mai întâi în

---

[28] ANSELM OF CANTERBURY, *Prayers and Meditations*, trans. Benedicta Ward (London, 1980; reprinted 1986), p. 201–206.

Eva ca fiind acea întoarcere fundamentală de la Dumnezeu, pe care Biblia o numeşte adulter sau desfrânare. Mesajul Mariei este că ea păcătuieşte şi găseşte mântuire prin dăruirea liberă a iubirii; nu iubind mai puţin, ci mai mult; şi tocmai în aceasta stă speranţa creştină[29].

[29] Pentru evoluţia cultului Sfintei Maria Magdalena, vezi: H. M. GARTH, *St. Mary Magdalene in Medieval Tradition*, John Hopkins University, 1950.

Texte din Evanghelii privitoare la figura Sfintei Maria Magdalena

1. O FEMEIE PĂCĂTOASĂ:

a. *Şi iată era în cetate o femeie păcătoasă şi, aflând că şade la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Şi, stând la spate, lângă picioarele Lui, plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui şi cu părul capului ei le ştergea. Şi săruta picioarele Lui şi le ungea cu mir* (*Luca* 7, 37–38).

b. *Şi Iisus umbla prin cetăţi şi prin sate... şi cei doisprezece erau cu El, şi unele femei care fuseseră vindecate de duhuri rele şi de boli: Maria, numită Magdalena, din care ieşiseră şapte demoni* (*Luca* 8, 2).

2. FEMEI CARE UNG:

a. *Şi fiind Iisus în Betania, în casa lui Simon leprosul, s-a apropiat de El o femeie, având un alabastru cu mir de mare preţ, şi l-a turnat pe capul Lui, pe când şedea la masă* (*Matei* 26, 6–8).

b. *Luca* 7, 37 ş.u. [*cf.* 1a *supra*].

c. *Şi fiind El în Betania, în casa lui Simon leprosul, şi şezând la masă, a venit o femeie având un alabastru, cu mir de nard curat, de mare preţ, şi, spărgând vasul, a vărsat mirul pe capul lui Iisus* (*Marcu* 14, 3).

d. *Şi I-au făcut acolo cină şi Marta slujea. Iar Lazăr era unul dintre cei ce şedea cu El la masă. Deci Maria, luând o litră cu mir de nard curat, de mare preţ, a uns picioarele lui Iisus şi le-a şters cu părul capului ei, iar casa s-a umplut de mirosul mirului* (*Ioan* 12,3).

3. SUB CRUCE:

a. *Şi erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I, între care era Maria Magdalena* (*Matei* 27, 55–56).

b. *Şi erau şi femei care priveau de departe; între ele: Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov cel mic şi a lui Iosif, şi Salomeea, care, pe când era El în Galileea, mergeau după El şi Îi slujeau* (*Marcu* 15, 40–41).

c. *Şi stăteau lângă crucea lui Iisus, mama Lui şi sora mamei Lui, Maria lui Cleopa, şi Maria Magdalena* (*Ioan* 19, 25).

4. FEMEILE LA MORMÂNT:

a. *Iar acolo era Maria Magdalena şi cealaltă Marie şezând în faţa mormântului* (*Matei* 27, 61). *Iar după ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua cea dintâi a săptămânii, au venit Maria Magdalena şi cealaltă Marie la mormânt* (*Matei* 28, 1).

b. *Şi după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, şi Salomeea, au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă. Şi dis-de-dimineaţă, în prima zi a săptămânii, pe când răsărea soarele, au venit la mormânt* (*Marcu* 16, 1–2).

c. *Iar în prima zi de după sâmbătă, foarte de dimineaţă, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră... Iar ele erau: Maria Magdalena şi Ioana şi Maria lui Iacov şi celelalte împreună cu ele* (*Luca* 24, 1 şi 10).

d. *Iar în ziua întâi a săptămânii, Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață* (*Ioan* 20, 1).

5. LA ÎNVIERE:

a. *Iar îngerul răspunzând a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus Cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut. Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo Îl veți vedea. Iată v-am spus vouă. Iar plecând ele în grabă de la mormânt, cu frică și cu bucurie mare au alergat să vestească ucenicilor Lui. Dar când mergeau ele că vestească ucenicilor, iată Iisus le-a întâmpinat, zicând: Bucurați-vă! Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat* (*Matei* 28, 5–9).

b. *Și ziceau între ele: Cine va prăvăli nouă piatra de la ușa mormântului? Dar, ridicându-și ochii, au văzut că piatra fusese răsturnată; căci era foarte mare. Și intrând în mormânt, au văzut un tânăr șezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veșmânt alb, și s-au înspăimântat. Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântați! Căutați pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat; nu este aici iată locul unde L-au pus. Dar mergeți și spuneți ucenicilor Lui și lui Petru că va merge în Galileea, mai înainte de voi; acolo Îl veți vedea, după cum v-a spus. Și ieșind, au fugit de la mormânt, că erau cuprinse de frică și de uimire, și nimănui nimic n-au spus, căci se temeau. Și înviind dimineața, în ziua cea dintâi a săptămânii El S-a arătat întâi Mariei Magdalena, din care scosese șapte demoni. Aceea, mergând, a vestit pe cei ce fuseseră cu El și care se tânguiau și plângeau* (*Marcu* 16, 3–9).

c. *Și au găsit piatra răsturnată de pe mormânt. Și intrând, nu au găsit trupul Domnului Iisus. Și fiind ele*

încă nedumerite de aceasta, iată doi bărbați au stat înaintea lor, în veșminte strălucitoare. Și înfricoșându-se ele și plecându-și fețele la pământ, au zis aceia către ele: De ce căutați pe Cel viu între cei morți? Nu este aici, ci S-a sculat. Aduceți-vă aminte cum v-a vorbit, fiind încă în Galileea, zicând că Fiul Omului trebuie să fie dat în mâinile oamenilor păcătoși și să fie răstignit, iar a treia zi să învieze. Și ele și-au adus aminte de cuvintele Lui. Și întorcându-se de la mormânt au vestit toate acestea celor unsprezece și tuturor celorlalți. Și ele erau: Maria Magdalena și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele, care ziceau către apostoli acestea (*Luca* 24, 2–10).

d. *Iar în ziua întâia a săptămânii, Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt... Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând. Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus. Și aceia i-au zis: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea le-a zis: Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus. Zicând acestea, ea s-a întors cu fața și a văzut pe Iisus stând, dar nu știa că este Iisus. Zis-a ei Iisus: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți? Ea însă, crezând că este grădinarul, I-a zis: Doamne, dacă tu L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus și eu Îl voi ridica. Iisus i-a zis: Maria! Întorcându-se aceea I-a zis evreiește: Rabuni! (adică Învățătorule). Iisus însă i-a zis: Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu. Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru. Și a venit Maria Magdalena vestind ucenicilor că a văzut pe Domnul și acestea i-a spus ei* (*Ioan* 20, 1. 11–18).

6. MARIA DIN BETANIA:

a. *Cf.* 2d *supra*.

b. *Şi ea* [Marta] *avea o soră ce se numea Maria, care, şezând la picioarele Domnului asculta cuvântul Lui. Iar Marta se silea cu multă slujire şi, apropiindu-se, a zis: Doamne, au nu socoteşti că sora mea m-a lăsat singură să slujesc? Spune-i deci să m-ajute. Şi răspunzând, Domnul i-a zis: Marto, Marto, te îngrijeşti şi pentru multe te sileşti; dar un lucru trebuie: căci Maria partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la ea* (*Luca* 10, 39; *cf. Ioan* 11, 5: *Şi iubea Iisus pe Marta şi pe sora ei şi pe Lazăr*).

c. *Şi era bolnav un oarecare Lazăr din Betania, satul Mariei şi al Martei, sora ei. Şi Maria era aceea care a uns cu mir pe Domnul şi I-a şters picioarele cu părul capului ei, al cărei frate Lazăr era bolnav... Şi iubea Iisus pe Marta şi pe sora ei şi pe Lazăr* (*Ioan* 11, 1–2 şi 5).

III

Sfânta Maria Egipteanca – icoana liturgică a căinței

Împinsă înapoi de mâini de la ușa lăcașului sfânt
Maria Egipteanca, desfrânata aprinsă,
cade în prag. Preoți, făclii, acoliți,
Tremură în flăcări asupra vederii sale stinse...
Iar când în sfârșit a murit,
cu ochi arzând și coama ca flacăra întunecată,
auriul leu al pustiei a venit
să dea înapoi pântecului pământului trupu-i
ars și uscat.[1]

În Postul Mare, marele anotimp al căinței în Biserica creștină, liturghia occidentală folosește figurile biblice ale căinței, inclusiv pe Maria Magdalena, spre a ilustra tema săptămânilor ce conduc spre Paști. În Răsărit cea de-a cincea duminică din Postul Mare prăznuiește și ea pe Sfânta Maria Egipteanca ca model al pocăinței. *Viața* ei se citește în miercurea acelei săptămâni la utrenie și e prezentată ca o icoană în cuvinte a adevărurilor teologice privitoare la căință[2].

Cine era această Marie? Istoria ei se povestea în cercurile monahale ale Răsăritului începând din secolul VI circulând

---

[1] JOHN HEATH-STUBBS, „Maria Aegyptica" în: *The Swarming of the Bees* (London, 1950), p. 15.
[2] Sinaxarul utreniei din joia săptămânii a cincea din Postul Mare, *Triod*, ed. a VII-a, Ed. IBMBOR, București, 1970, p. 419.

foarte repede în forme latine şi în Occident. Era atât de bine cunoscută ca un model al pocăinţei, încât unii au crezut că ar fi vorba de o parte a istoriei necunoscute a Mariei Magdalena. Chiar şi personaje cultivate ca Honorius de Autun le-a confundat:

> *Se spune că după ce ea* [Maria Magdalena] *împreună cu ceilalţi ucenici a văzut pe Domnul înălţându-se la cer şi a primit pe Duhul Sfânt împreună cu ceilalţi, din dragoste pentru El n-a mai vrut să vadă bărbat, ci venind în pustie, a locuit mulţi ani într-o peşteră. Când un preot rătăcindu-se a venit la ea şi a întrebat-o cine era, ea a răspuns că era Maria păcătoasa şi că el fusese trimis să îngroape trupul ei. Cu aceste cuvinte s-a despărţit ea cu fală de această lume, pe care multă vreme o înfiorase, şi cântând un imn de laudă împreună cu îngerii, s-a dus la Domnul, pe Care mult L-a iubit şi Care i-a iertat mult şi i-a îngăduit să culeagă într-o grădină înmiresmată crini împreună cu dalbele fecioare.*[3]

Viaţa apostolică a Fericitei Maria Magdalena din secolul XI respinge cu indignare o asemenea confuzie: „Este un lucru extrem de fals şi împrumutat de făcătorii de poveşti din faptele pocăitei egiptene“[4]. Miezul istoriilor este acelaşi: păcatul cel mai adânc se preface prin dragostea lui Hristos în slava cea mai mare, istoria Mariei Egipteanca fiind elaborată spre a face limpede cu prisosinţă acest adevăr. William of Malmesbury, care include o versiune a istoriei ei în lucrarea sa *Minunile Fecioarei Maria*, spune că Maria Egipteanca „era o stricată pur şi simplu din amuzament“, un detaliu reluat cu claritate în versiunea liturgică a textului: „Vreme de aproape şaptesprezece ani... am trăit ca o văpaie pentru stricăciunea publică şi nicidecum pentru bani... voiam să o fac şi o făceam

---

[3] Honorius de Autun, *Speculum Ecclesiae*: „De Sancta Maria Magdalena“, *PL* 172, 981B.

[4] *De Vita Apostolica Beatae Mariae Magdalenae*, *PL* 122, 1433.

pe nimic"[5]. Căința ei a fost deopotrivă de dramatică; singură în deşert cu un minimum de hrană şi de băutură, acoperită numai de părul ei, ea a apărut preotului Zosima ca un înger sau o stafie, licărind spre el în lumina lunii.

În versiunea latină cea mai populară[6], istoria Mariei Egipteanca era următoarea: În tinerețea ei, Maria a ales să ducă o viață destrăbălată în Alexandria până când într-o zi, mânată de curiozitate, s-a alăturat unor pelerini ce mergeau cu corabia spre Ierusalim. Pe drum a sedus pe mulți dintre tovarăşii ei de drum şi a continuat să ducă aceeaşi viață şi în Ierusalim. În ziua închinată cinstirii Sfintei Cruci[7], Maria a mers împreună cu ceilalți spre uşa bisericii Sfântului Mormânt unde era expusă relicva adevăratei cruci. A vrut şi ea să intre în biserică împreună cu ceilalți pelerini, dar în prag o putere nevăzută părea să o împiedice să intre. Deodată căința i-a umplut inima şi a început să plângă rugându-se Mariei, Maica lui Dumnezeu, să o ajute. Dimineața a putut intra în biserică să se închine Sfintei Cruci. Numaidecât ea părăseşte cetatea şi trece dincolo de Iordan, luând cu sine numai puțină pâine pe care o cumpărase cu cei câțiva bănuți pe care îi dăduse un pelerin. A trăit în pustie vreme de patruzeci şi şapte de ani, până când un monah preot, Zosima, a dat peste ea din întâmplare, a ascultat povestea ei, a împărtăşit-o, iar după câtva timp s-a întors ca să o îngroape, fiind ajutat la săparea mormântului de către un leu.

Istoria pare alcătuită din două părți: o femeie păcătoasă la Sfântul Mormânt şi, respectiv, o femeie căindu-se în pustie. Nu e nimic imposibil în ce priveşte cadrul acestor povestiri, iar cele două părți ale ei au paralele independente şi în alte istorii. O altă formă a povestirii cuprinzând ambele părți se găseşte în *Viața Sfântului Chiriac* scrisă de Chiril din Skythopolis la mijlocul secolului VI. Ea este mai puțin detaliată decât

---

[5] WILLIAM OF MALMESBURY, „Miracles of the Blessed Virgin Mary", text and translation by P. Carter, unpublished thesis (Oxford, 1970), vol. 1, nr. 40, „Mary of Egypt".
[6] *Vita S. Mariae Aegypticae, Meretricis, PL* 73(1), 671–690.
[7] Aceasta poate fi sărbătoarea Înălțării Sfintei Cruci prăznuită începând din secolul VII pe 14 septembrie.

versiunea clasică a patriarhului Sofronie din secolul VII, dar urmează aceleiaşi linii. Povestea circula în mediile monahale:

> *Socotesc că e bine să menționez aici o istorie ziditoare pe care mi-a spus-o avva Ioan. Când mergeam odată în pustie, mi-a arătat un loc care, mi-a spus el, era mormântul Fericitei Maria. Plin de uimire, l-am rugat să-mi vorbească despre ea. Iată ce mi-a spus, răspunzându-mi: „Cu puțină vreme în urmă, mergând cu ucenicul meu Panamon la casa lui Chiriac, uitându-mă în depărtare am văzut o făptură omenească lângă un tamarisc sălbatic. Crezând că este un pustnic al pustiei – erau mulți pe acolo – ne-am grăbit să mergem să-l salutăm. Dar când ne-am apropiat de locul acela, acesta a dispărut. Cuprinşi de frică şi de spaimă, am început să ne rugăm, socotind că văzuserăm un duh rău. Dar când am spus «Amin» ne-am uitat de jur împrejur şi am descoperit o peşteră subpământeană şi am ghicit că adevăratul slujitor al lui Dumnezeu a intrat aici spre a se ascunde de noi. Ne-am apropiat de peşteră şi l-am chemat cu aceste cuvinte: «Nu ne lipsi de binecuvântarea ta, părinte, şi de folosul grăirii cu tine». În cele din urmă el ne-a răspuns: «Ce vreți de la mine? Sunt o femeie». Apoi ne-a întrebat: «Unde mergeți?» Iar noi am răspuns: «La chilia lui Chiriac, dar mai întâi spune-ne numele tău şi cum trăieşti şi cum ai ajuns aici». «Mergeți, a spus ea, iar când vă veți întoarce vă voi spune toate acestea.» Dar când am stăruit că nu vom pleca cu siguranță fără a fi aflat care este povestea ei, ea ne-a răspuns: «Mă numesc Maria; şi eram o fecioară a bisericii Învierii lui Hristos, dar prin amăgirea diavolului am ajuns sminteală multora. Temându-mă de faptul că, deşi făcusem pocăință, din pricina smintelii voi adăuga păcat la păcat* [Ecleziast 3, 29] *L-am rugat pe Dumnezeu să depărteze pricina smintelii. Într-o zi, când inima mea era plină de zdro-*

bire şi frica lui Dumnezeu, am coborât la sfântul Siloam, am umplut un ulcior cu apă, am luat un coş cu nişte pâini mici şi, încredinţându-mă lui Dumnezeu, am părăsit noaptea sfânta cetate. El m-a condus aici şi iată am fost aici optsprezece ani şi prin harul lui Dumnezeu apa nu mi-a lipsit nici pâinile nu s-au împuţinat din coş până în ziua de astăzi. N-am văzut alte făpturi până la voi astăzi. Acum mergeţi, a spus ea, şi vedeţi-vă de drum şi la întoarcere veniţi să mă vedeţi». După cuvintele ei, ne-am dus la chilia avvei Chiriac, şi printre altele, i-am povestit şi lui istoria. Avva Chiriac s-a minunat şi a spus: «Slavă Ţie, Dumnezeul meu, Care ţii ascunsă o atât de mare sfinţenie. Mergeţi, copiii mei, şi faceţi aşa cum v-a spus vouă». Am primit binecuvântarea bătrânului şi ne-am întors în peşteră. Am bătut, aşa cum e obiceiul la chiliile pustnicilor. Neprimind nici un răspuns, am pătruns înăuntru şi am găsit că femeia murise. Cum nu ştiam cum să o scoatem afară şi să o îngropăm, ne-am dus la lavra noastră din Succa şi le-am spus tuturor ceea ce se întâmplase. Ne-am întors cu lucrurile necesare pentru îngropăciune şi am îngropat-o în peşteră, umplând gura acesteia cu pietre". Iată ce mi-a spus avva Ioan şi, aşa cum spuneam, am socotit necesar să aştern aceasta în scris spre a mişca spre zdrobire inimile celor ce o ascultă şi o citesc şi să dea slavă lui Hristos, Care dă răbdare până la sfârşit celor ce-L iubesc pe El.[8]

Această istorie a unei păcătoase de la biserica Sfântului Mormânt trăindu-şi căinţa în secret în pustie a fost elaborată şi amplificată într-o altă versiune. Istoria unei călugăriţe seduse în Ierusalim era se pare curentă printre părinţii pustiei şi această versiune elaborează ideile principale cu multe detalii.

---

[8] CHIRIL DIN SCYTHOPOLIS, *Vie de Kyriakos* 18–19, tr. A.-J. Festugière (Paris, 1963), p. 50–51.

Un pustnic a povestit această istorie fraților:

Când trăiam în pustie pe stâncile lui Arnona, într-o zi mi-a venit o slăbiciune a sufletului și gândurile mi-au spus mie: „Ieși să te plimbi în pustie". Am ajuns la un pârâu uscat; era seara târziu și în lumina lunii mi-am ațintit privirea asupra unei ființe aflate în depărtare pe care am văzut-o șezând pe o stâncă. Apoi am cugetat că, și dacă ar fi un leu, nu trebuie să mă tem, ci să mă încredințez harului lui Hristos. Așa că m-am apropiat de stânca lângă care se afla o deschizătură strâmtă. Îndată ființa pe care o văzusem s-a ascuns în peșteră. Când am ajuns în vârful stâncii, am găsit acolo un coș plin de pâine și un ulcior cu apă ceea ce mi-a arătat că trebuie să fi fost o ființă omenească. I-am strigat: „Slujitorul lui Dumnezeu, fii atât de bun și ieși afară ca să fiu binecuvântat de tine". El a rămas tăcut dar când mi-am înnoit chemarea în mai multe rânduri mi-a răspuns astfel: „Iartă-mă, părinte, dar nu pot ieși afară". Când am întrebat de ce, el mi-a răspuns: „Trebuie să știi că sunt femeie și că sunt goală". La aceste cuvinte mi-am înfășurat mantaua pe care o am și am azvârlit-o prin deschizătura stâncii spunându-i: „Iată! Acoperă-te și ieși afară!", și ea a făcut așa. Când a ieșit afară, am înălțat o rugăciune către Dumnezeu și ne-am așezat. Apoi am întrebat-o: „Maica mea, fii bună și spune-mi ce s-a întâmplat cu tine, de câtă vreme ești aici? De ce ai făcut această călătorie? Și cum ai găsit această peșteră?" Ea a început să-mi vorbească despre sine astfel: „Odinioară eram o fecioară închinată și viețuind la Sfântul Mormânt. Unul dintre monahii care își avea chilia la poartă, a ajuns să mă cunoască. Obișnuiam să mă întâlnesc cu el atât de des încât în cele din urmă s-a întâmplat că am căzut în păcat. Mă duceam la casa lui și el venea la casa mea. Într-o zi, ducându-mă ca de obicei la chilia lui l-am auzit plângând înaintea lui Dumnezeu și mărturisindu-se Lui.

Am bătut la uşă, dar el, din pricina a ceea ce făcuse cu mine, nu mi-a deschis. A continuat să plângă şi să se mărturisească. Văzând aceasta, mi-am spus: «El se căieşte pentru păcatele sale, dar eu nu mă căiesc pentru ale mele. El îşi plânge greşelile sale; mi le voi plânge şi eu pe ale mele?» Intrând în chilia mea singură, m-am îmbrăcat sărăcăcios, mi-am umplut acest coş cu pâini mici şi acest ulcior cu apă după care m-am dus la Sfântul Mormânt. Acolo m-am rugat, cerând ca marele şi minunatul Dumnezeu care a venit să mântuiască pe cei pierduți şi să ridice pe cei căzuți, Cel ce-i ascultă pe toți cei ce-I grăiesc în adevăr, să-şi arate mila Sa față de mine, o femeie păcătoasă şi dacă va găsi căința şi prefacerea sufletului meu bine-primită, să binecuvânteze aceste pâini şi această apă ca ele să-mi ajungă până la sfârşitul vieții mele, astfel ca nici una din nevoile trupului să nu-mi poată fi un pretext pentru întreruperea laudei neîncetate. După care am intrat la Sfânta Golgota unde am înălțat aceeaşi rugăciune şi atingând vârful pietrei sfinte, am chemat numele sfânt al lui Dumnezeu. Apoi ajungând la Ierihon şi trecând peste Iordan, am luat-o de-a lungul Mării Moarte, fiindcă în acea vreme apele nu erau foarte înalte. Am străbătut munți şi am rătăcit în pustie şi am avut norocul de a găsi acest pârâu uscat. Când am urcat această stâncă, am găsit peştera de aici şi când am intrat în ea strâmtoarea ei mi-a plăcut foarte mult fiindcă m-a făcut să mă gândesc că bunul Dumnezeu mi-a dăruit-o ca loc de refugiu. Sunt aici de treizeci de ani fără să fi văzut pe nimeni altcineva afară de tine. Coşul cu pâini şi ulciorul de apă mi-au fost de ajuns pentru nevoile mele până astăzi. După o vreme hainele mi s-au rupt, dar părul mi-a crescut şi mă acopeream cu el astfel că nici căldura nici răceala nu m-au făcu să sufăr prin harul lui Hristos".

După aceste cuvinte m-a rugat să iau câteva pâini, căci a simțit că-mi era tare foame. Am mâncat şi am băut apă. M-am uitat în coş şi am văzut că pâinile erau tot atâtea câte fuseseră la început iar apa nu scăzuse, şi am lăudat pe Dumnezeu. Am vrut să-i las ei mantaua mea veche, dar ea n-a vrut să o primească. A spus: „Îmi vei aduce haine noi", lucru care mi-a plăcut foarte mult şi am rugat-o să mă aştepte tot aici. Am înălțat o rugăciune către Dumnezeu şi am plecat, însemnându-mi cărarea pentru întoarcere. M-am întors la biserica satului din apropiere şi i-am spus preotului despre toate acestea. El a spus credincioşilor că un sfânt trăieşte în împrejurimi gol şi că cei ce au mai multe haine să îi dăruiască una. Prietenii lui Hristos au dăruit cu râvnă multe haine şi eu am luat ceea ce era de trebuință şi am plecat bucuros cu nădejdea de a vedea această maică duhovnicească. Dar n-am mai putut găsi peştera şi m-am ostenit mult căutând-o. Şi când în cele din urmă am văzut-o din întâmplare, femeia insuflată de Dumnezeu nu a mai putut fi găsită acolo; absența ei m-a întristat adânc. Câteva zile mai târziu câțiva pustnici au venit să mă viziteze şi ei mi-au spus această istorie: „Când am ajuns la țărmul mării, am văzut noaptea în pustie un pustnic acoperit peste tot de părul său. Când l-am rugat să ne binecuvânteze el a fugit repede, intrând într-o mică peşteră pe care am găsit-o în apropiere. Am vrut să intrăm, dar el ne-a implorat: «Slujitori ai lui Hristos, nu mă tulburați; iată, în vârful stâncii e un coş cu pâini şi un ulcior cu apă. Fiți buni şi vă serviți singuri». A înălțat o rugăciune pentru noi lui Dumnezeu şi când am ajuns în vârf am găsit lucrurile aşa cum le spusese. Ne-am aşezat şi deşi am mâncat pâinea nu s-a împuținat şi deşi am băut apă din ulcior, el a rămas plin. Am rămas tăcuți tot restul nopții. În zori ne-am sculat ca să fim binecuvântați de pustnic şi l-am găsit adormit în Domnul. Atunci am

descoperit că el era o femeie care era goală şi se acoperea cu părul ei. Am primit binecuvântare de la trupul ei şi am prăvălit o piatră la intrarea peşterii. Apoi, înălţând o rugăciune lui Dumnezeu, ne-am dus de acolo".

Atunci am înţeles că el vorbea de sfânta maică, odinioară închinată fecioară şi i-a spus ceea ce aflasem de la ea. Şi împreună am slăvit pe Dumnezeu Căruia fie mărirea în vecii vecilor. Amin.[9]

Astfel de istorii conţin elemente care, combinate, se regăsesc în lunga relatare despre Maria Egipteanca scrisă de patriarhul Sofronie, şi care a devenit textul folosit în cult pentru Postul Mare. În spatele formei literare sunt diferite detalii istorice, printre ele faptul că Alexandria şi Ierusalimul, ca majoritatea marilor oraşe, aveau femei ce erau prostituate[10]; şi faptul că impactul creştinismului în Egipt şi Palestina a luat adeseori forma fugii în pustie[11]. Momentul convertirii, ca şi detaliile vieţii dinainte şi după acel moment, sunt evidenţiate în relatare spre a accentua nevoia căinţei pentru fiecare şi puterea milei mântuitoare a lui Hristos pentru toţi, şi de aceea nu este nevoie să negăm o anume istoricitate acestor povestiri[12].

Istoria Mariei Egipteanca ne oferă un tablou încă şi mai dramatic şi mai viu decât relatările despre fecioara din Ierusalim. Mai întâi ea ne prezintă independenta fată egipteană umblând prin cetate gata totdeauna pentru o altă aventură, seducând marinarii ca să o ia la bordul corabiei pentru Ierusalim. În Ierusalim, printre mulţimile adunate de praznic, istoria ne-o descrie pe Maria, şocată de impactul realităţii, îndreptându-se neîntârziat spre deşert ca să lupte singură cu plăcerea şi desfrânarea dinăuntrul ei, printre stânci şi nisip. Întâlnirea cu Zo-

[9] *Bibliotheca Hagiographica Graeca* (Bruxelles, 1909), 1449, x.
[10] *Cf.* SARAH POMEROY, *Goddesses, Whores, Wives and Slaves* (London, 1973).
[11] *Cf. Lives of the Desert Fathers*, preface by B. Ward (London, 1981).
[12] Pentru diferenţa între hagiografie şi biografie, vezi: B. WARD, *Miracles and the Medieval Mind* (London, 1980; reprinted 1987), p. 166–192.

sima nu e mai puţin vie: Maria, vie şi trezită la viaţă, e curtenitoare atunci când întâlneşte pe bunul, controlatul şi evlaviosul monah dintr-un aşezământ monastic convenţional; vorbeşte cu el în lumina lunii, povestindu-i pentru prima dată istoria ei, grijulie întotdeauna să nu şocheze; iar Zosima, lovit de iubire şi adoraţie, revine la porunca ei, docil şi umil ca un iubit.

Dar istoria Mariei Egipteanca are o semnificaţie mai profundă decât pur şi simplu cea a povestirii dramatice a unei plăceri convertite în iubire. Ea este în mod evident plină de simboluri ascunse, cel mai important dintre ele fiind contrastul dintre monahul cel bun şi autosatisfăcut, ce se bazează în ce priveşte mântuirea pe propriile sale fapte, şi Maria, femeia păcătoasă care primeşte darul simplu al mântuirii de la Hristos fără nici un fel de fapte, cercetare de sine, Taine sau rugăciuni, ci numai din pricina marii ei nevoi. Şi alte simboluri subliniază această temă centrală: Maria ia cu sine în deşert trei bucăţi de pâine care, ca şi pâinile profetului Ilie, nu scad; trece deasupra apelor Iordanului, simbolul botezului; e văzută umblând pe ape şi în pace cu întreaga creaţie: un leu vine din deşert la îngroparea ei, iar leul este semnul Domnului păcii. Aceste detalii cu semnificaţie creştină nu treceau neobservate de auditorii care ascultau lectura acestei istorii.

Istoria Mariei Egipteanca aparţine tradiţiei monastice, întrucât monahul este acela care se priveşte pe sine însuşi între creştini drept cel mai în nevoie de milă, drept cel ce se căieşte, drept păcătos şi care, de aceea, poate da numai milă. Chiar şi obişnuinţa oarbă şi dominatoare a plăcerii, spune această istorie, poate fi ruptă şi persoana poate fi eliberată pentru iubire şi pentru viaţă. Singura necesitate este o conştientizare reală a nevoii şi prin urmare a posibilităţii primirii mântuirii lui Hristos. Chiar şi unii dintre monahi găseau această istorie extrem de adecvată în raport cu experienţa lor anterioară: amma Sara, avva Moise şi avva Apolo, de exemplu, păcătuiseră fiecare într-un fel sau altul în mod public şi dramatic. Mai mult, ei au văzut în imaginea prostituatei un mod de descriere a unei experienţe interioare:

Mai zicea iarăşi bătrânul fratelui pentru sufletul cel ce va să se pocăiască: „Într-o cetate era o femeie frumoasă şi mulţi ibovnici avea; şi venind la dânsa un boier i-a zis: «Făgăduieşte-te mie că vei păzi curăţenia şi eu te iau de femeie». Iar ea i s-a făgăduit. Şi luând-o, a dus-o la casa sa. Iar ibovnicii ei căutând-o ziceau: «Cutare boier a luat-o la casa lui. Deci de vom merge la casa lui şi va afla, ne pedepseşte; ci veniţi pe după casă, să-i fluierăm ei şi, cunoscând glasul fluierăturii, să pogoare la noi şi noi nevinovaţi ne aflăm». Iar ea auzind fluierătura, şi-a astupat urechile sale şi a sărit în cămara cea mai dinăuntru şi a încuiat uşile". Şi zicea bătrânul, că femeia păcătoasă este sufletul, iar ibovnicii ei sunt patimile şi oamenii, iar boierul este Hristos, iar casa cea mai dinăuntru este locaşul cel veşnic, iar cei ce îi fluieră ei sunt viclenii draci, iar el (sufletul) totdeauna fuge către Domnul.[13]

Istoria Mariei Egipteanca combină elemente găsite în diferite surse, în spatele cărora sunt femei istorice reale care au fost atât prostituate, cât şi penitente; istoria a fost amplificată cu detalii ce sporesc semnificaţia temei căinţei urmărind zidirea cititorilor sau ascultătorilor ei. Ca şi istoria Sfintei Maria Magdalena, ea oferă de fapt un adevăr teologic despre mântuire cu o faţă umană şi mai cu seamă unul elocvent pentru cei ce o ascultă:

Puterea Crucii Tale, Hristoase, a făcut minune, căci şi cea care mai înainte era desfrânată s-a nevoit cu nevoinţă pustnicească. De unde şi lepădând neputinţa, vitejeşte a stat împotriva diavolului. Pentru aceasta dobândind cunună de biruinţă, se roagă pentru sufletele noastre.[14]

---

[13] *Pateric*, Ioan Colov 16 [trad. rom., 1990, p. 100].
[14] „Slavă" la vecernia duminicii a cincea din Postul Mare, *Triod*, ed. a VII-a, 1970, p. 460.

Viața Sfintei maicii noastre Maria Egipteanca,

*scrisă de Sfântul Sofronie, patriarhul Ierusalimului**

„Bun lucru este a ascunde taina împăratului, dar slăvit lucru a propovădui faptele lui Dumnezeu." Așa a spus îngerul către Tobie [12, 7. 11] *după minunata recăpătare a vederii – căci îi orbiseră ochii – și după acele primejdii prin care a trecut și din care a fost izbăvit pentru evlavia ce avea. A nu păzi taina împăratului este primejdios și vătămător, iar a tăcea faptele minunate ale lui Dumnezeu, aduce primejdie sufletului.*

Pentru aceea și eu, cuprins de frica de a tăcea faptele lui Dumnezeu și temându-mă de primejdia ce stătea atârnată deasupra slugii care a îngropat în pământ talantul luat de la stăpân, fără să scoată vreun folos din el [*Matei* 25, 14–30], *nu voi tăcea de loc povestirea sfântă care a ajuns până la mine.*

Nimeni să nu pună la îndoială cele auzite de mine, alcătuitorul acestei scrieri, și nici să creadă că povestesc ceva care depășește adevărul, sau să se mire de măreția celor întâmplate. Departe de mine gândul să mint sau să falsific povestirea, în care Dumnezeu este pomenit. Nu mi se pare că

---

* Textul grec e tipărit în *PG* 87 (3), 3697–3725; traducerea latină a lui Paul Diaconul e tipărită în *PL* 73, 671–690 (*BHL* 545). Textul versiunii românești este preluat din *Triod*, ed. a VII-a, 1970, p. 729–740.

Există un valoros studiu lingvistic al diverselor versiuni ale *Vieții* în Evul mediu: P. F. DEMBROVSKI, *La Vie de Ste Marie Egyptienne* (Droz, 1977), precum și două romane: A. CHEDID, *Les Marches de Sables* (Flammarion, 1981) și J. LACARRIÈRE, *Marie d'Egypte* (Lattes, 1983).

este lucru binecuvântat să se cugete lucruri mici şi nevrednice cu privire la măreţia Cuvântului în Dumnezeu întrupat şi să se pună la îndoială cuvintele celor care vorbesc despre măreţia Lui. Dar dacă se află unii care la citirea cărţii de faţă sunt oarecum izbiţi de măreţia povestirii şi nu voiesc cu uşurinţă să creadă, şi cu aceia Dumnezeu să fie milostiv, căci ei, uitându-se la slăbiciunea firii omeneşti, socotesc cu neputinţă de primit cele spuse în chip minunat despre oameni.

Încep deci această povestire. Cele istorisite s-au petrecut în vremea noastră şi ni le-a povestit un sfinţit bărbat, învăţat din copilărie să spună şi să facă cele dumnezeieşti. Dar să nu atragă spre necredinţă pe cititori nici gândul că este cu neputinţă să se întâmple o minune ca aceasta în vremea noastră. Harul Tatălui, după cum a învăţat Solomon [Înţelepciunea lui Solomon 7, 27], trece din neam în neam în sufletele cuvioase şi face prieteni ai lui Dumnezeu şi profeţi.

Este însă timpul să încep această povestire.

1. *În una din mănăstirile din Palestina era un bărbat împodobit în viaţă şi în cuvânt, crescut din pruncie în moravurile şi faptele cele călugăreşti. Numele acestui bărbat era Zosima. Să nu socotească cineva, după nume, că vorbesc despre acel Zosima, osândit odinioară ca eretic din pricina învăţăturii sale. Altul este acesta şi altul celălalt, iar deosebirea între cei doi este mare, cu toate că amândoi au avut acelaşi nume.*

Acest Zosima era drept credincios şi dintru început a trăit ca monah în una din mănăstirile zidite în vechime în Palestina. Râvnă avea pentru orice fel de nevoinţă pustnicească şi a ajuns destoinic în orice fel de înfrânare. Nu numai că a păzit toată rânduiala predată de cei care s-au nevoit spre o astfel de luptă, dar şi el însuşi a izvodit încă alte multe nevoinţe, prin care căuta să supună trupul duhului. Iar ţinta nu şi-a greşit-o. Şi într-adevăr bătrânul a ajuns atât de vestit în cele duhovniceşti, încât adeseori mulţi din monahii din mănăstirile învecinate, ba chiar şi din cele îndepărtate, veneau la el ca să fie povăţuiţi în ce priveşte înfrânarea.

2. Cu toate că bătrânul avea o astfel de viețuire, totuşi niciodată n-a trecut cu vederea studiul cuvintelor dumnezeieşti, nici când se culca, nici când se scula, nici când ținea în mâini lucrul său, din care-şi agonisea hrana. Iar dacă vrei să afli despre hrana gustată de el, îți voi spume că un singur lucru avea el care nu se poate ține ascuns şi nici nu se putea termina, anume cântarea neîntreruptă a psalmilor şi studiul neîncetat al cuvintelor sfinte.

Se spune că bătrânul a fost de multe ori învrednicit cu vedenii dumnezeieşti, fiind iluminat de Dumnezeu. Căci, după cum a spus Domnul, cei care-şi curățesc trupul şi sunt pururea veghetori prin privirea trează a sufletului lor văd vedeniile dumnezeieşti ale iluminării şi primesc de aici arvuna binelui ce nu se ia de la ei.

Zosima zicea că din pântecele maicii sale, ca să spun aşa, a fost dat în această mănăstire; iar aici şi-a îndeplinit pustniceasca sa cale până la al cincizeci şi treilea an al vieții. După aceasta însă, după spusele sale, a fost tulburat de gândul că ar fi întru toate desăvârşit şi că n-a avut nevoie să învețe ceva de la altul. Şi după mărturisirea sa gândea întru sine astfel:

„Se află, oare, vreun monah pe pământ, care poate să mă învețe un chip nou de pustnicie, pe care să nu-l cunosc şi nu l-am făcut, sau să fie în stare să mă ajute cu ceva? Se găseşte, oare, vreun bărbat, din cei care trăiesc înțelepțeşte în pustie, care să mă întreacă în ce priveşte fapta şi contemplația?"

Pe când spunea bătrânul acestea, i s-a arătat cineva şi i-a spus:

„Zosima, bine te-ai nevoit, atât cât era cu putință unui om, şi bine ai dus la capăt pustnicescul drum. De altfel nu este nimeni între oameni, care să fie desăvârşit. Dar lupta ce-ți stă în față este mai mare decât cea dusă până acum, deşi n-o cunoşti. Ca să ştii că sunt încă şi multe alte căi spre mântuire, ieşi, întocmai ca şi Avraam [*Facere* 12, 1] *acel vrednic de respect între patriarhi, din pământul neamului tău şi du-te la mănăstirea ce se află lângă râul Iordanului".*

3. Îndată bătrânul, ascultând de poruncă, a ieşit din mănăstirea în care monahiceşte din pruncie vieţuise. Şi ajungând la Iordanul cel între râuri sfânt, a fost condus de cel ce i-a poruncit în acea mănăstire, în care Dumnezeu a hotărât să fie. Bătând cu mâna în poarta mănăstirii i-a ieşit întru întâmpinare mai întâi monahul însărcinat cu paza porţii. Portarul l-a dus la stareţ. Iar el, când l-a văzut cu haina şi chipul cuvioşiei şi că-i face metania obişnuită monahilor, după ce i-a dat binecuvântarea, l-a întrebat:

„De unde vii, frate? Pentru care pricină ai venit la noi, nişte sărmani călugări?"

„Să spun de unde am venit, a răspuns Zosima, nu mi-i de folos; dar pentru folosinţă am venit, părinte! Am auzit despre voi slăvite şi vrednice de laudă lucruri, cu putinţă să apropie sufletul de Hristos, Dumnezeul nostru."

„Dumnezeu, frate, – a zis către el stareţul – singurul care vindecă neputinţa omenească, El Însuşi şi pe tine şi pe noi ne va învăţa dumnezeieştile Sale voi şi ne va îndruma să facem cele ce se cuvine. Omul nu poate fi de folos omului, decât numai să ia aminte fiecare, totdeauna de sine şi să lucreze cu mintea trează ceea ce trebuie, dobândind ajutor, în cele ce facem, pe Dumnezeu. Dar dacă, după cum ai spus, dragostea lui Dumnezeu te-a mânat să ne vezi pe noi, smeriţi călugări, atunci rămâi cu noi, dacă pentru aceasta ai venit. Iar Păstorul cel Bun, Care şi-a dat sufletul pentru mântuirea noastră şi cheamă oile Lui pe nume [*Ioan* 10, 13] *ne va hrăni pe noi toţi prin harul Domnului."*

Acestea a spus stareţul către Zosima; iar el a făcut iarăşi metanie şi a cerut binecuvântare; şi după ce a răspuns: „Amin", a rămas în acea mănăstire.

4. Zosima a văzut pe călugări strălucind în fapte şi în contemplaţie slujind Domnului. Cântarea era necontenită, privegherea tot timpul nopţii, iar în mâini aveau neîntrerupt lucrul şi în gură psalmi. Cuvânt deşert nu era printre ei. Grija de lucrurile lumeşti nu se afla la aceia. Veniturile ce se socotesc şi se adună în fiecare an, şi grijile cu privire la viaţă, griji care au în vedere un câştig bănesc, nici cu numele nu

erau cunoscute de ei. Şi un singur lucru şi cel dintâi era cel râvnit de toţi anume ca fiecare din ei să fie mort cu trupul după cum au şi murit o dată şi nu mai trăiesc pentru lume şi pentru toate cele din lume. Hrana nu le lipsea: cuvintele de Dumnezeu insuflate. Hrăneau însă şi trupul, dar numai cu cele de trebuinţă, cu pâine şi apă, pe cât era fiecare înflăcărat de dumnezeiasca dragoste.

5. *Văzându-le pe acestea Zosima, după cum însuşi a spus, se întărea foarte mult sufleteşte, păşind înainte spre desăvârşirea ce-i stătea în faţă şi găsind împreună-lucrători care să lucreze în chip bun paradisul dumnezeiesc.*

După ce-au trecut multe zile, s-a apropiat timpul în care s-a predat creştinilor să se săvârşească Sfântul şi Marele Post. Atunci monahii se curăţeau mai dinainte pentru dumnezeiasca patimă şi pentru închinarea învierii lui Hristos. Porţile mănăstirii nu erau deschise niciodată, ci încuiate totdeauna pentru a face monahilor netulburată nevoinţa pustnicească. Nici nu era voie să se deschidă porţile, afară numai dacă vreun monah ieşea pentru vreo mare trebuinţă. Locul era pustiu, iar celor mai mulţi dintre monahii din vecini nu numai greu de străbătut, dar şi necunoscut.

6. *În mănăstire se păstra din vechime o rânduială. Socotesc că din pricina acestei rânduieli Dumnezeu a adus pe Zosima la acea mănăstire. Care este rânduiala şi cum se păzea, voi spune aici.*

În duminica ce s-a obişnuit să se numească întâia din săptămânile Postului Mare, se săvârşea Sfânta Liturghie ca de obicei şi fiecare se împărtăşea cu preacuratele şi de-viaţă-făcătoarele Taine şi mâncau puţin, după cum era obiceiul. După aceasta se strângeau toţi în biserică şi făcându-se îndelungată rugăciune şi multe metanii, călugării se îmbrăţişau cu sărutare unii pe alţii, sărutau şi pe stareţ, făcându-i metanie, şi se rugau să le dea binecuvântarea, care să le fie de ajutor şi de sfătuire în nevoinţele ce le stătea înainte.

După ce se săvârşeau acestea, se deschideau porţile mănăstirii şi ieşeau toţi din mănăstire cântând cu dulce voce: „Domnul este luminarea mea şi Mântuitorul meu, de cine mă

voi teme? Domnul este scutitorul vieții mele, de cine mă voi înfricoșa?" [*Psalm* 26, 1] *și celelalte stihuri ale psalmului. Ei lăsau de multe ori un paznic sau doi paznici la mănăstire; nu ca să păzească averea ce se afla înăuntru – căci călugării nu aveau ceva care să poată fi luat de hoți – dar care să nu lase biserica fără slujbă dumnezeiască.*

Fiecare își lua de ale mâncării, după cum putea și după cum voia. Unul lua cu sine pâine pe măsura trebuinței trupului; altul, smochine; altul, finice; altul, legume uscate muiate în apă; altul, nimic, ci numai trupul lui și rasa, cu care era îmbrăcat; se hrănea, de câte ori firea îl silea, cu ierburile ce cresc în pustie. Și era păzită această rânduială și lege cu sfințenie de fiecare din ei de a nu ști unul de altul, cum se înfrânează și petrece celălalt. Îndată ce treceau Iordanul se despărțeau unii de alții. Pustiul era mare și nici unul nu se întâlnea cu altul. Dar și dacă unul din ei vedea din depărtare venind pe altul spre el, se abătea din drum și se ducea în altă parte. Trăia pentru el și pentru Dumnezeu, cântând neîntrerupt psalmi și gustând din hrana pe care o avea la îndemână.

Petrecând astfel toate zilele postului se întorceau la mănăstire în duminica dinaintea sărbătorii de-viață-făcătoarei Învieri a Mântuitorului, duminică pe care Biserica a primit-o să se prăznuiască cu stâlpări. Atunci se întorcea fiecare având rod al ostenelilor sale conștiința sa, care cunoștea cum a lucrat și semințele căror osteneli a adunat. Și nimeni nu întreba deloc pe celălalt cum sau în ce chip a purtat lupta ce i-a stat în față.

7. Aceasta era rânduiala mănăstirii și ea se îndeplinea în chip desăvârșit. Fiecare dintre ei când era în pustiu lupta cu sine însuși sub îndrumarea lui Dumnezeu, fără să caute să placă oamenilor și nici să arate că se înfrânează. Căci cele ce se fac de dragul oamenilor și cele ce se săvârșesc pentru a plăcea oamenilor nu se poate spune că aduc vreun folos celui ce le săvârșește, ci dimpotrivă mare pagubă.

Atunci Zosima, potrivit obișnuitei rânduieli a mănăstirii, a trecut Iordanul, ducând cu sine puține ale mâncării pentru

nevoia trupului şi rasa, cu care era îmbrăcat. Canonul său de rugăciune şi-l îndeplinea străbătând pustia; iar când trebuinţa trupului o cerea, gusta ceva.

Noaptea dormea întinzându-se puţin la pământ; se bucura de puţintel somn, acolo unde îl apuca seara. Dis-de-dimineaţă iarăşi începea din nou să meargă, având totdeauna locuri aspre pentru mers. Şi avea dorinţa – după cum spunea – să pătrundă în adâncul pustiei, cu nădejdea să găsească vreun părinte locuind în ea, în stare să-l ducă spre ceea ce dorea. Şi îşi continua drumul cu sârguinţă, ca şi cum ar fi zorit spre o locuinţă cunoscută şi faimoasă. A mers aşa cale de douăzeci de zile. Când a venit vremea amiezii s-a oprit puţin din mers şi privind spre răsărit şi-a făcut obişnuita rugăciune. Căci obişnuia la hotărâte ceasuri ale zilei să-şi întrerupă anevoiosul mers şi să se odihnească puţin stând în picioare, ca să cânte psalmi şi să facă metanii. Aşa îşi făcea el rugăciunea.

Dar pe când cânta psalmi şi privea la cer, cu o neîntreruptă privire, vede din colina din dreapta locului în care sta şi se ruga, pe la ceasul doisprezece, ivindu-se o umbră ca un trup de om. Mai întâi s-a speriat şi tremura din tot trupul, bănuind că vede o nălucire diavolească. După ce a făcut semnul crucii şi a dat la o parte frica – căci rugăciunea i se terminase – şi-a întors privirile şi vede în adevăr pe cineva mergând spre miazăzi. Vedenia era cu trupul gol, neagră la trup, înnegrită ca din pricina arşiţei soarelui; părul capului îi era alb ca lâna, dar şi acesta puţin, încât nu trecea mai jos de grumazul trupului.

8. *Când a văzut asta Zosima, s-a făcut de bucurie ca o floare; şi vesel de minunăţia priveliştii, a început să alerge spre locul spre care se zorea şi vedenia. Cu nespusă bucurie se bucura, căci în toată scurgerea acelor zile n-a putut să vadă chip omenesc, de animal sau de zburătoare, chip sau umbră pământească, sau umbra vreunei vieţuitoare. Căuta deci să cunoască cine este vedenia şi din ce loc, pentru că nădăjduia că va vedea mari lucruri. Vedenia însă când a înţeles că Zosima vine de departe spre ea, a început să fugă şi*

să alerge spre adâncul pustiei. Zosima, ca și cum și-ar fi uitat de bătrânețe, ba încă neținând seama nici de oboseala drumului, se îndrepta zorindu-se să ajungă pe cel ce fugea. Unul urmărea, celălalt era urmărit. Mersul lui Zosima însă era mai aproape de cel ce alerga. Când s-a apropiat încât putea să i se audă și vocea, a început Zosima să strige și să dea drumul cu lacrimi la astfel de strigăte:

„Pentru ce fugi de mine, un bătrân și un păcătos? Așteaptă-mă, robule al lui Dumnezeu, orice ai fi, pentru numele lui Dumnezeu, pentru care locuiești în această pustie! Așteaptă-mă pe mine, neputinciosul și nevrednicul, pentru nădejdea pe care o ai în schimbul ostenelii tale. Stai și roagă-te și binecuvântează pe bătrân, pentru Dumnezeu, Căruia nu i-a fost scârbă de nimeni niciodată".

Pe când Zosima înlăcrimat spunea aceste cuvinte, alergau amândoi spre un loc care avea înfățișarea unui pârâu uscat. Îmi dau cu părerea însă că n-a fost niciodată pârâu – căci cum s-ar găsi un pârâu în acel loc? – ci că locul a dobândit de la natură o astfel de înfățișare.

După ce-au ajuns amândoi la locul mai sus pomenit, făptura omenească ce fugea înaintea lui s-a coborât în vale și s-a urcat pe malul celălalt. Dar Zosima, obosit și nemaiputând să fugă, a stat pe celălalt mal al locului cu înfățișarea de pârâu. Și a adăugat lacrimi la lacrimi și plânsete la plânsete, încât tânguirile lui puteau să ajungă până departe. Atunci arătarea trupească de pe celălalt mal a dat drumul unor astfel de cuvinte:

9. *„Avva Zosima, pentru Domnul, iartă-mă, dar nu pot să mă întorc și să mă arăt în fața ta. Sunt femeie și, după cum vezi, goală, iar rușinea trupului meu o am neacoperită. Dar dacă voiești cu tot dinadinsul să dăruiești binecuvântare unei femei păcătoase, aruncă-mi rasa cu care ești îmbrăcat, ca să-mi ascund cu ea neputința femeiască și să mă întorc spre tine și să primesc binecuvântările tale".*

Atunci cutremur și rătăcire a minții a cuprins pe Zosima – după cum spunea – când a auzit că-l cheamă pe nume. Căci bărbatul, fiind pătrunzător la minte și preaînțelept în

cele dumnezeieşti, cunoştea că dacă acea făptură n-ar fi fost luminată de harul profetic, negreşit că nu l-ar fi chemat pe nume pe el, pe care niciodată nu l-a văzut şi despre care niciodată n-a auzit.

Cu grabă deci a împlinit ce i s-a poruncit; şi dezbrăcând haina veche şi ruptă ce-o avea, i-a aruncat-o stând întors cu spatele. Iar ea a luat-o şi şi-a acoperit unele părţi ale trupului, care trebuia să fie acoperite mai mult decât altele.

După aceasta se întoarse spre Zosima şi-i zise:

„Ce ţi-a venit în minte, avva Zosima, de a vedea pe o femeie păcătoasă? Ce vrei să afli de la mine, de nu ai pregetat să te oboseşti atât de mult?"

Zosima, înclinându-şi genunchii la pământ, cerea să fie binecuvântat după obicei, iar ei îi făcea metanie. Şi amândoi se mişcau spre pământ, fiecare cerând să fie binecuvântat de celălalt. Nimic altceva nu se putea auzi de la amândoi decât: „Binecuvântează!"

10. *După multă trecere de vreme, a spus femeia către Zosima:*

„Avva Zosima, ţie ţi se cuvine să binecuvântezi să te rogi pentru mine, căci tu eşti cinstit cu vrednicia preoţiei; tu de mulţi ani stai în faţa sfântului altar şi de multe ori ai săvârşit dumnezeieştile Taine".

Cuvintele acestea l-au aruncat pe Zosima în mare frică şi nelinişte. Bătrânul tremura, era plin de sudoare şi suspina, iar glasul i se tăia. Şi grăi cu suflare greoaie şi întreruptă:

„Este lămurit, duhovnicească maică, din felul de viaţă chiar, că te-ai apropiat de Dumnezeu şi că în cea mai mare parte ai murit pentru lume. Dar mult mai lămurit este harul dat ţie, pentru că m-ai chemat pe nume şi m-ai numit preot, pe mine pe care niciodată nu m-ai văzut. Dar pentru că harul nu se cunoaşte din vredniciile pe care le are cineva, ci este obişnuit să fie cunoscut din darurile sufleteşti, pentru aceea, pentru Domnul binecuvântează-mă şi roagă-te pentru mine, care am nevoie de ajutorul tău".

Supunându-se deci stăruinţei bătrânului, femeia a zis:

„Binecuvântat să fie Dumnezeu, Care se îngrijeşte de mântuirea oamenilor şi a sufletelor!“

Şi după ce a zis Zosima: „Amin“, s-au sculat amândoi din genunchi, iar femeia a zis bătrânului:

„Pentru care pricină, omule, ai venit la mine păcătoasa? Pentru care pricină ai venit să vezi o femeie lipsită de orice virtute? Afară numai dacă harul Sfântului Duh nu te-a călăuzit să îndeplineşti cu timpul vreo slujbă de trebuinţă trupului meu. Spune-mi cum vieţuiesc creştinii astăzi? Cum cârmuiesc împăraţii? Cum este păstrată Biserica?“

„În puţine cuvinte, maică, a spus Zosima către ea, prin rugăciunile tale cuvioase, Hristos a dăruit tuturor pacea statornică. Dar primeşte rugăciunea nevrednică a bătrânului şi roagă-te pentru toată lumea şi pentru mine păcătosul, pentru ca să nu-mi fie fără rod întinderea pustiului acestuia“.

„Ţie ţi se cuvine, avva Zosima, i-a răspuns ea, să te rogi pentru mine şi pentru toţi, căci după cum ai spus ai vrednicia preoţească şi spre aceasta ai fost rânduit. Dar pentru că datori suntem să facem ascultare, voi îndeplini cu dragă inimă porunca.“

După ce a spus acestea, s-a întors către răsărit şi ridicându-şi ochii în sus şi înălţându-şi mâinile, a început să se roage în şoaptă. Glasul ei nu se auzea lămurit, aşa că Zosima n-a putut să înţeleagă nimic din rugăciunea ei. El stătea, după cum spunea, cu privirile aplecate la pământ, tremurând, fără să rostească ceva. Zosima s-a jurat luând pe Dumnezeu martor de cele spuse, că ridicându-şi puţin ochii de la pământ, a văzut-o în timpul rugăciunii ei înălţată cam un cot de la pământ, încât se ruga stând în văzduh. Când a văzut aceasta l-a cuprins mai mare frică şi puternică nelinişte; nu îndrăznea să rostească ceva, ci spunea numai în el însuşi: „Doamne miluieşte!“

11. *În timp ce bătrânul sta la pământ, un gând de sminteală i-a trecut prin minte: „Oare nu cumva este un duh rău şi se face că se roagă?“*

După ce femeia şi-a terminat rugăciunea s-a întors, a ridicat pe călugăr şi a zis:

„Pentru ce, avva, te tulbură gândurile şi te sminteşti cu privire la mine, că sunt duh şi că mă prefac că mă rog? Fii deplin încredințat, omule, că femeie păcătoasă sunt şi am fost de altfel întărită cu Sfântul Botez. Nu sunt duh, ci pământ şi țărână şi, într-un cuvânt, trup care n-a gândit nimic duhovnicesc".

Spunând acestea şi-a pecetluit cu semnul crucii fruntea, ochii, buzele şi pieptul, zicând astfel:

„Dumnezeu, avva Zosima, să ne izbăvească de cel rău şi de lanțurile lui, căci mare este puterea diavolului împotriva noastră".

Când bătrânul a auzit şi a văzut acestea, s-a aruncat la pământ şi a cuprins cu mâinile picioarele ei, spunând cu lacrimi:

„Te jur, în numele lui Hristos, Dumnezeul nostru, Care S-a născut din Fecioara, pentru Care goliciunea aceasta o porți, pentru Care ți-ai istovit trupul acesta, să nu ascunzi nimic robului tău, cine eşti, de unde, de când şi în ce chip ai locuit în pustia aceasta. Nimic să nu ascunzi din faptele tale, ci pe toate să le povesteşti, ca să faci cunoscute măreţiile lui Dumnezeu. Căci după cum este scris, ce folos are înțelepciunea ascunsă şi comoara îngropată [*Sirah* 20, 30]*? Spune-mi toate, pentru Domnul. Nu mi le vei spune pentru laudă sau pentru fală, ci ca să mă încunoştiințezi pe mine, păcătosul şi nevrednicul. Cred în Dumnezeu pentru Care trăieşti şi ai viețuit, că pentru aceasta am fost călăuzit în pustiul acesta, ca Domnul să facă cunoscute faptele tale. Nu este în puterea noastră a ne împotrivi judecăților lui Dumnezeu. Căci dacă n-ar fi fost bineplăcut lui Hristos Dumnezeul nostru ca să fii cunoscută de mine, şi să se ştie cum te nevoieşti, n-ar fi îngăduit să fii văzută de cineva şi nici pe mine nu m-ar fi întărit să merg atâta cale, pe mine care niciodată n-am voit şi nici n-am putut să ies din chilia mea".*

12. *După ce avva Zosima a spus acestea şi mai multe altele, femeia l-a sculat de la pământ şi i-a spus:*

„Mă ruşinez, părintele meu, să-ți spun ruşinea faptelor mele. Iartă-mă, pentru Domnul. Dar de vreme ce ai văzut

trupul meu gol atunci să-ți dezgolesc și faptele mele, ca să cunoști de câtă rușine și nerușinare este plin sufletul meu. Nu din pricină de a nu mă lăuda, după cum socoteai, n-am voit să-ți povestesc faptele mele – căci cu ce am a mă lăuda eu, care am fost vas ales al diavolului? Știu însă că dacă voi începe să-ți povestesc viața, vei fugi de mine, cum fuge cineva de șarpe și nu vei suferi să auzi cu urechile faptele nebune săvârșite de mine. Ți le spun, fără să las ceva deoparte. Dar mai întâi, te jur, să nu încetezi de a te ruga pentru mine, ca să găsesc milă în ziua judecății".

Și în timp ce bătrânul lăcrima fără încetare, femeia a început povestirea vieții ei, grăind așa:

13. *„Eu, frate, sunt de loc din Egipt. Pe când eram de doisprezece ani și trăiau părinții mei, am lepădat dragostea față de ei și m-am dus în Alexandria. Mi-e rușine să mă gândesc cum de la început mi-am stricat fecioria și cât de neînfrânată și nesățioasă îmi era patima împreunării. Dar este mai cinstit ca să ți-o spun acum. Aceasta ți-o voi istorisi pe scurt ca să cunoști firea mea pătimașă și dorul meu după plăceri. Timp de mai bine de șaptesprezece ani, iartă-mă, i-am petrecut în dragoste publică, supusă fiind destrăbălării. Și pe adevăr mă jur, nu pentru plată, căci n-am luat nimic de la cei care de multe ori voiau să mă plătească. Acest chip – de a-mi satisface dorința în dar – l-am născocit pentru a face să atrag luarea aminte a câtor mai mulți asupra mea. Iarăși să nu crezi cumva că nu luam bani pentru că eram bogată. Nu, căci trăiam ca o cerșetoare și adeseori torceam câlți. Aveam însă o poftă nesățioasă și o dorință neînfrânată de a mă tăvăli în noroi. Aceasta socoteam că este scopul vieții, de a batjocori neîncetat trupul.*

Ducând deci o astfel de viață, văd într-o vară popor mult de bărbați din Libia și din Egipt alergând spre mare. Am întrebat pe unul care se afla atunci întâmplător lângă mine: «Unde se zoresc oare bărbații aceștia care aleargă?»

Acela mi-a răspuns: «Se duc cu toții la Ierusalim de sărbătoarea Înălțării cinstitei Cruci, care se prăznuiește peste puține zile».

«Oare, nu mă vor lua şi pe mine, i-am spus aceluia, dacă voi vrea să-i urmez?» «Dacă ai bani de drum şi de hrană, nu te împiedică nimeni.» «În adevăr, frate, i-am spus, n-am bani nici de drum şi nici de hrană. Dar mă duc şi eu să mă urc în una din corăbiile pe care le-au tocmit şi mă vor hrăni, chiar dacă nu vor. Trup am şi-l voi da în locul banilor de drum.»

Pentru aceasta am voit să plec – să-ţi cer iertare părintele meu – pentru ca să am mai mulţi îndrăgostiţi la cheremul patimii mele.

14. *Ţi-am spus, stăpâne bătrâne, să nu mă sileşti să-ţi spun neruşinarea mea. Mă cutremur. Ştie Domnul că te pângăresc şi pe tine şi văzduhul cu vorbele mele".*

Zosima, udând pământul cu lacrimi, i-a răspuns:

„Spune, pentru Domnul, maica mea! Spune! Să nu întrerupi firul unei asemenea povestiri folositoare".

Iar ea reluând povestirea a adăugat acestea:

„Aşadar acel tânăr a plecat râzând când a auzit neruşinarea cuvintelor mele. Eu însă aruncând furca, pe care o purtam – căci se întâmpla s-o port din când în când – am alergat la mare, acolo unde vedeam că se zoresc oamenii. Şi văzând pe câţiva tineri, cam zece la număr sau chiar mai mulţi, ce stăteau pe ţărm (bănuiesc că aşteptau pe alţi tovarăşi de călătorie, căci cei care veniseră înainte se urcaseră în corăbii) cu trupurile şi mişcările pline de viaţă şi de putere şi părându-mi-se îndestulători pentru scopul ce urmăream, am sărit cu neruşinare, după cum îmi era obiceiul, în mijlocul lor. «Luaţi-mă şi pe mine, le-am spus, unde plecaţi şi nu vă voi fi nefolositoare.» După ce am spus şi alte cuvinte mai neruşinate, i-am pornit pe toţi pe râs. Dar când au văzut stăruinţa mea în neruşinare, m-au luat şi m-au dus în corabia pe care o aveau tocmită – căci între timp au venit şi aceia din pricina cărora stăteau pe ţărm. Din acea clipă am început călătoria pe mare.

Iar cele ce-au urmat după aceasta, cum ţi le voi povesti, omule? Ce fel de limbă le va rosti sau ce auz va primi faptele săvârşite în corabie în timpul călătoriei? Cum îţi voi povesti

faptele pe care i-am silit să le facă nenorociții împotriva voinței lor? Nu există chip de destrăbălare, din cele ce se pot spune și din cele ce nu se pot spune, pentru care să nu fi fost învățătoare acelor nefericiți. Eu, părintele meu, mă minunez cum de n-a înghițit marea destrăbălările mele. Cum de nu și-a deschis pământul gura și nu m-a cufundat de vie în iad, pe mine care am prins în lanțuri atâtea suflete. Bănuiesc însă că Dumnezeu căuta pocăința mea, căci nu vrea moartea păcătosului [*Iezechiel* 33, 11; *I Timotei* 2, 4]*; El este îndelungrăbdător și așteaptă întoarcerea.*

Cu astfel de sârguință am ajuns în Ierusalim. Iar în zilele petrecute în oraș, înainte de sărbătoare, am făcut fapte la fel cu celelalte, dar mai vârtos, și mai rele, căci n-am fost îndestulată cu tinerii, pe care i-am avut pe mare și mi-au slujit pe cale, ci m-am folosit și de mulți alții, locuitori din Ierusalim și străini, strigându-i pentru același scop.

15. *Când a sosit sfânta sărbătoare a Înălțării Crucii, eu umblam ca și mai înainte de colo-colo, ca să pescuiesc sufletele tinerilor. Foarte de dimineață însă am văzut pe toți că aleargă la biserică. Am plecat și eu alergând împreună cu cei care se grăbeau și am ajuns o dată cu ei în pridvorul bisericii. Când a venit timpul dumnezeieștii Înălțări, mă împingeam în mulțime silindu-mă să intru cu poporul. Și m-am apropiat eu ticăloasa cu multă trudă și năduf de ușa prin care se putea intra în biserica, unde se arăta lemnul de viață făcător. Când însă am pășit pragul ușii, toți ceilalți au intrat neîmpiedicați; pe mine însă m-a oprit o putere dumnezeiască, neîngăduindu-mi să intru. Iarăși m-am împins; dar am fost respinsă și m-am văzut din nou stând în pridvor. Socotind că din pricina slăbiciunii femeiești s-a întâmplat aceasta, m-am amestecat iarăși cu alții și mă sileam pe cât puteam, făcându-mi loc cu coatele și mă împingeam. Dar m-am ostenit în zadar. Când nemernicul meu picior a călcat din nou pe prag, biserica a primit pe ceilalți fără să împiedice pe cineva, numai pe mine nefericita nu mă primea, ci o putere mare m-a împiedicat, întocmai ca o mulțime orânduită de*

ostaşi, căreia i s-a poruncit să-mi închidă intrarea. Şi am rămas iarăşi în pridvor.

După ce am făcut şi am pătimit acestea de trei şi de patru ori, am obosit şi nu mai aveam putere nici să mă împing nici să mă îndes, căci trupul meu ostenise foarte tare şi din pricina înghesuielii. M-am întors deci, am plecat şi am stat în colţul curţii bisericii. Abia atunci mi-a venit în minte pricina care m-a împiedicat să văd lemnul de viaţă făcător. Cuvânt mântuitor a atins ochii inimii mele, arătându-mi că noroiul faptelor mele a fost acela care mi-a închis intrarea.

Am început să plâng, să mă tângui şi să-mi bat pieptul scoţând suspine din adâncul inimii mele. Pe când plângeam, văd deasupra locului în care stăteam că se afla icoana Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi am zis uitându-mă către ea cu statornicie:

«Fecioară Stăpână, care ai născut după trup pe Dumnezeu Cuvântul. Ştiu, ştiu că nu este cuviincios şi binecuvântat ca eu, atât de necurată, atât de spurcată, să văd icoana ta, a pururea Fecioarei, a celei curate, care ai trupul şi sufletul curat şi neîntinat. Este drept să fiu urâtă eu, pierduta, de tine, care eşti curăţenia şi să te dezguşti de mine. Dar de vreme ce după cum am auzit, Dumnezeu pe Care L-ai născut, pentru aceasta S-a făcut om ca să cheme pe păcătoşi la pocăinţă, ajută-mi mie singura care n-am pe cineva într-ajutor. Porunceşte să mi se îngăduie să intru în biserică. Să nu mă lipseşti să văd lemnul pe care s-a răstignit Dumnezeul cel născut de tine, Care şi-a dat propriul Său sânge preţ de răscumpărare pentru mine. Porunceşte, Stăpână, să-mi fie deschisă şi mie uşa dumnezeieştii închinări a Crucii. Dumnezeului născut din tine te dau chezăşuitoare, că niciodată nu voi mai pângări acest trup prin vreo împreunare ruşinoasă, iar după ce voi vedea lemnul Crucii Fiului tău mă voi lepăda numaidecât de lume şi de toate din lume şi îndată plec acolo unde tu ca o chezăşuitoare a mântuirii mele mă vei povăţui şi mă vei îndruma.»

17. *După ce am spus acestea, am căpătat prin ardoarea credinţei un fel de încredinţare, şi având deplină nădejde în*

milostenia Născătoarei-de-Dumnezeu, m-am mişcat din locul unde am stat şi mi-am făcut rugăciunea. Am venit iarăşi şi m-am amestecat cu cei care intrau. Nu mai era nimeni care să mă dea îndărăt, nimeni care să mă împiedice să mă apropii de uşa, prin care am intrat în biserică. Frică m-a cuprins şi mirare; eram cu totul zdruncinată şi tremuram. Când am ajuns la uşa sigilată până atunci pentru mine, toată puterea care la început m-a împiedicat acum îmi înlesnea dinainte intrarea. Astfel am intrat fără osteneală; astfel am ajuns înăuntrul celor sfinte. Am fost învrednicită cu vederea făcătoarei de viață Cruci, am văzut Tainele lui Dumnezeu şi eram gata să primesc pocăința. După ce eu, nenorocita, m-am aruncat la pământ şi m-am închinat acelui loc sfânt, am alergat ieşind, zorindu-mă spre chezăşuitoarea mea.

Când am ajuns în acel loc în care a fost subscris zapisul făgăduinței, mi-am plecat genunchii înaintea pururea Fecioarei şi Născătoarei-de-Dumnezeu şi am spus aceste cuvinte:

«Tu, Stăpână preabună, ți-ai arătat față de mine iubirea ta de oameni. Nu te-ai dezgustat de rugăciunile unei nevrednice. Am văzut slava pe care nu este drept s-o vedem noi cei pierduți. Slavă lui Dumnezeu care primeşte prin tine pocăința păcătoşilor! Dar ce voi gândi mai mult sau ce voi rosti eu, păcătoasa? Este timpul, Stăpână, să fie îndeplinită făgăduința, pe care am făcut-o. Îndrumă-mă acum unde porunceşti. Fii acum învățătoarea mântuirii mele, povățuindu-mă pe calea care duce la pocăință».

Şi zicând acestea am auzit din depărtare zicând: «Dacă vei trece Iordanul, bună odihnă vei găsi». Ascultând această voce, şi fiind încredințată că aceasta pentru mine s-a întâmplat, am strigat cu lacrimi şi am zis Născătoarei-de-Dumnezeu: «Stăpână, Stăpână, nu mă părăsi!»

După ce am strigat acestea, am ieşit din curtea bisericii.

Când am ieşit, un om m-a văzut şi mi-a dat trei monede, zicându-mi: «Primeşte-le pe acestea, maică!» Le-am luat, am cumpărat cu ele trei pâini şi le-am socotit drept pâini ale binecuvântării. Şi am întrebat pe negustorul care mi-a vândut

pâinile: «Care este, omule, calea care duce la Iordan?» Aflând poarta oraşului care duce spre părţile acelea, am ieşit alergând şi mergeam lăcrimând. Din întrebare în întrebare am ajuns.

18. *După ce am mers toată ziua – căci era pe la ceasurile nouă dimineaţa, după cât bănuiesc, când am văzut Crucea – am ajuns pe la apusul soarelui la biserica Sfântului Ioan Botezătorul care se află alături de Iordan. Închinându-mă mai întâi în biserică, m-am coborât îndată la Iordan şi mi-am spălat faţa şi mâinile cu apa aceea sfântă. După aceea m-am împărtăşit în biserica Înainte-mergătorului cu preacuratele şi de-viaţă-făcătoarele Taine. Am mâncat jumătate dintr-o pâine, am băut apă din Iordan şi m-am culcat noaptea pe pământ. A doua zi de dimineaţă am trecut pe malul celălalt cu o mică barcă pe care am găsit-o acolo. Şi iarăşi m-am rugat de îndrumătoarea mea să mă călăuzească acolo unde îi este cu bună plăcere.*

Aşa am ajuns în acest pustiu. De atunci până astăzi m-am depărtat fugind. Sălăşluiesc în această pustie, aşteptând pe Dumnezeul meu, Care mântuieşte de deznădejde şi de vifor pe cei care se întorc la El".

„Câţi ani sunt, maica mea – i-a spus Zosima –, de când sălăşluieşti în acest pustiu?"

„După câte bănuiesc – a răspuns femeia –, sunt patruzeci şi şapte de ani de când am ieşit din oraşul sfânt."

„Şi ce ai găsit sau ce ai avut ca hrană, maica mea?"

„Am trecut Iordanul ducând cu mine două pâini şi jumătate. Acestea, încetul cu încetul, uscându-se s-au împietrit şi în câtăva vreme mâncându-le le-am terminat."

„Şi astfel ai petrecut cu uşurinţă scurgerea atâtor ani, fără să te tulbure marea schimbare ce s-a săvârşit cu tine?"

„M-ai întrebat acum – i-a răspuns femeia – un lucru de care mă cutremur şi să vorbesc. Căci dacă îmi voi aminti atât de multele primejdii pe care le-am suferit şi de gândurile care cumplit m-au tulburat, mă tem ca nu cumva să fiu cuprinsă iarăşi de ele."

„Să nu laşi nimic, maica mea – a grăit Zosima –, din ceea ce ai să-mi povesteşti. Căci te-am întrebat de acestea pentru ca să mi le arăţi pe toate, fără să laşi ceva deoparte."

19. *„Crede-mă, părinte – i-a zis ea –, că am petrecut şaptesprezece ani în acest pustiu, luptându-mă cu poftele mele nebuneşti ca şi cu nişte fiare sălbatice. Când încercam să gust din hrană doream cărnurile şi peştii pe care îi are Egiptul. Doream băutura de vin, atât de plăcută mie, căci am băut mult vin pe când eram în lume. Aici însă nici apă nu aveam să gust. Ardeam de sete în chip groaznic, dar de nevoie suferearn. Intra însă în sufletul meu şi pofta necugetată a cântecelor desfrânate, tulburându-mă chinuitor să cânt cântecele drăceşti pe care le-am învăţat. Dar eu îndată lăcrimam şi-mi loveam pieptul cu mâinile şi-mi aduceam aminte de făgăduinţa ce-am făcut-o când am plecat în pustie. Mă duceam cu mintea la icoana Născătoarei-de-Dumnezeu, chezăşuitoarea mea, şi plângeam în faţa ei, cerând să alunge gândurile mele rele care atacau astfel nenorocitul meu suflet. După ce lăcrimam îndeajuns şi-mi băteam cu putere pieptul, vedeam o lumină care strălucea împrejurul meu. Şi din această clipă peste potopul de gânduri venea o linişte statornică.*

Dar cum îţi voi povesti, părinte, gândurile care mă mânau iarăşi la desfrânare? Foc se aprindea înăuntrul nefericitei mele inimi; toată mă ardea şi mă aţâţa spre pofta împreunării. Îndată ce însă un gând ca acesta mă ataca, mă aruncam la pământ şi udam pământul cu lacrimi, socotind că apare chezăşuitoarea mea, ca o apărătoare în faţa mea, călcătoarea de lege, şi ceream pedeapsă pentru călcarea făgăduinţei. Nu mă sculam de la pământ – şi se întâmpla să stau la pământ zi şi noapte – până ce nu mă lumina acea dulce lumină şi-mi alunga gândurile ce mă tulburau. Ochiul gândirii mele deci îl îndreptam totdeauna, fără încetare, spre chezăşuitoarea mea, rugând-o să fie într-ajutor aceleia care trecea prin atâtea primejdii în nesfârşitul pustiului. Şi aveam un ajutor şi un apărător spre pocăinţă. Aşa am petrecut vreme de şaptesprezece ani, luptându-mă cu mii de primejdii.

Dar din acea vreme şi până astăzi, ajutătoarea mea a fost lângă mine în toate, călăuzindu-mă prin toate."

„N-ai avut nevoie de hrană sau de îmbrăcăminte?", i-a spus Zosima.

„După ce am sfârşit acele pâini, precum ţi-am spus mai înainte, m-am hrănit timp de şaptesprezece ani cu verdeţuri şi cu altele ce se găseau în pustie. Iar îmbrăcămintea pe care am avut-o când am trecut Iordanul s-a sfâşiat, rupându-se. Am suferit mare chin şi din pricina frigului, dar şi din pricina căldurii. Din cauza arşiţei ardeam, iar din pricina gerului îngheţam şi tremuram, aşa că de multe ori cădeam la pământ şi rămâneam aproape fără suflare şi nemişcată. M-am luptat deci cu multe şi felurite nevoi şi ispite nenorocite.

Din acel timp însă şi până acum puterea lui Dumnezeu a păzit în multe chipuri păcătosul meu suflet şi smeritul meu trup. Căci am dobândit o hrană neîmpuţinată – nădejdea mântuirii mele – gândindu-mă numai de la câte rele m-a mântuit. Mă hrănesc şi mă acopăr cu cuvântul lui Dumnezeu, Care ţine toate [*Psalm* 1, 7]. *Nu numai cu pâine va trăi omul* [*Matei* 4, 4], *iar cei care au lepădat îmbrăcămintea păcatului cu piatră s-au îmbrăcat, dacă n-au avut acoperământ* [*Iov* 24, 7–8]."

20. *Când a auzit Zosima că a amintit şi citate din Scriptură, din cărţile lui Moise, din Iov şi din cartea Psalmilor, i-a spus:*

„Ai citit cartea Psalmilor, maica mea, sau alte cărţi?"

Când a auzit acestea a zâmbit şi a zis bătrânului:

„Crede-mă, omule, că n-am văzut de când am trecut Iordanul pe alt om decât astăzi chipul tău. Dar nici fiară sălbatică sau altă vieţuitoare n-am zărit de când am văzut acest pustiu. Iar carte n-am învăţat niciodată. Nici n-am auzit pe cineva cântând sau citind psalmi. Cuvântul lui Dumnezeu însă, Care este viu şi lucrător [*Evrei* 4, 12] *dă omului cunoştinţă.*

Aici este sfârşitul povestirii mele. Şi fac şi acum ceea ce am făcut când am început povestirea; te jur şi acum pe În-

truparea Cuvântului lui Dumnezeu, să te rogi pentru mine păcătoasa".

După ce a spus acestea şi şi-a sfârşit aici povestirea s-a pornit să facă metanii.

Bătrânul a strigat iarăşi cu lacrimi:

„Binecuvântat este Dumnezeu, Care a făcut lucruri mari şi minunate, slăvite şi neobişnuite, cărora nu este număr [*Iov* 9, 10]. *Binecuvântat este Dumnezeu, Care mi-a arătat cât de multe lucruri dăruieşte celor care se tem de El. Cu adevărat Doamne, n-ai părăsit pe cei care Te caută pe Tine* [*Psalm* 9, 11]*".*

Femeia însă punând mâna pe bătrân nu i-a îngăduit deloc să facă metanie, ci i-a zis:

„Te jur pe Mântuitorul Hristos, Dumnezeul nostru, omule, să nu spui la nimeni nimic din cele ce-ai auzit, până când Dumnezeu mă va lua de pe pământ. Acum mergi în pace; iar în anul ce vine mă vei vedea iarăşi pe mine, şi eu pe tine, păzit fiind de harul lui Dumnezeu. Fă dar, pentru Domnul, ceea ce îţi poruncesc acum. În Sfântul şi Marele Post al anului viitor să nu treci Iordanul, după cum obişnuiţi să faceţi în mănăstire".

Zosima s-a minunat când a auzit că-i vesteşte şi rânduiala mănăstirii. N-a spus nimic altceva decât: „Slavă lui Dumnezeu care a dat haruri mari celor care-L iubesc pe El [*Efeseni* 3, 20]*".*

Femeia i-a grăit:

„Rămâi, părinte, după cum am spus, în mănăstire. Căci chiar dacă vei voi să ieşi, nu-ţi va fi cu putinţă. Iar în sfânta seară a Cinei celei de Taină, ia Trupul şi Sângele de-viaţă-făcător al lui Hristos într-un vas sfinţit, vrednic de asemenea Taine şi adu-mi-le. Să stai cu ele pe malul Iordanului, care se învecinează cu locuinţele omeneşti. Eu voi veni acolo ca să mă împărtăşesc cu Darurile de-viaţă-făcătoare. N-am mai avut parte de această sfinţenie de când m-am împărtăşit în biserica Înainte-mergătorului, înainte de a trece Iordanul. Iar acum o doresc cu o dragoste nestăpânită. Pentru aceea cer şi mă rog să nu treci cu vederea cererea mea, ci adu-mi

negreşit asemenea Taine de-viaţă-făcătoare şi dumnezeieşti în acelaşi timp în care Domnul a făcut părtaşi pe ucenici dumnezeieştii Cine. Iar părintelui Ioan, egumenul mănăstirii în care locuieşti, spune-i acestea: Ai grijă de tine şi de turma ta, căci se petrec acolo unele lucruri care au nevoie de îndreptare. Nu vreau însă ca să i le spui acum acestea, ci când îţi va îngădui Domnul".

După ce-a spus bătrânului cuvintele acestea şi după ce a zis: „Roagă-te pentru mine!", a fugit iarăşi în adâncul pustiei.

21. *Zosima şi-a plecat genunchii, s-a închinat locului în care au stat picioarele ei şi dând slavă şi mulţumire lui Dumnezeu, slăvind şi binecuvântând pe Hristos, Dumnezeul nostru, s-a întors bucurându-se cu sufletul şi cu trupul. Străbătând din nou acea pustie a ajuns la mănăstire în ziua în care obişnuiau să se întoarcă monahii acolo.*

În anul acela Zosima a ţinut toate sub tăcere şi n-a îndrăznit să spună nimănui nimic din cele ce a văzut. În sinea sa însă se ruga lui Dumnezeu să-i arate iarăşi chipul acela dorit. Se mâhnea şi se întrista, gândindu-se la lungimea anului şi voia ca anul să se facă de-o zi, de era cu putinţă. Iar când a sosit duminica de la începutul Sfinţitului şi Marelui Post, toţi ceilalţi au ieşit îndată, cântând obişnuita rugăciune, dar pe el l-a apucat o boală cu fierbinţeli şi l-a silit să rămână în mănăstire. Atunci Zosima şi-a amintit de cuvintele cuvioasei: „Chiar dacă vei voi să ieşi din mănăstire, nu-ţi va fi cu putinţă". După trecerea câtorva zile, s-a sculat de pe boală şi a rămas mai departe în mănăstire.

Când monahii s-au întors iarăşi şi s-a apropiat seara Cinei celei de Taină, Zosima a făcut cum i s-a poruncit. Într-un potir mic a luat curatul Trup şi cinstitul Sânge al lui Hristos, Dumnezeul nostru, iar într-un paneraş a pus smochine, finice şi puţină linte muiată în apă. A plecat deci când s-a făcut seară târziu şi s-a aşezat pe malul Iordanului, aşteptând sosirea cuvioasei. Sfinţita femeie zăbovea. Zosima însă n-a adormit, ci privea cu stăruinţă spre pustie, aşteptând să vadă ceea ce dorea să vadă. Şi pe când sta jos zicea

bătrânul în sinea sa: „Oare, nu cumva eu nevrednicul am împiedicat-o să vină? Oare, nu cumva a venit și pentru că nu m-a găsit s-a întors iarăși?" Zicând acestea a plâns și plângea cu suspine. A ridicat apoi ochii către cer și a rugat pe Dumnezeu, zicând: „Să nu mă lipsești, Stăpâne, să văd iarăși ceea ce ai îngăduit să văd! Să nu plec gol, ducând cu mine mustrarea păcatelor mele!"

22. *Rugându-se acesta cu lacrimi a trecut la alt gând, căci zicea întru sine: „Dar ce va fi chiar dacă va veni? Nu este nici o barcă. Cum va trece Iordanul și cum va veni la mine? Vai de mine, nevrednicul! Vai de mine, nefericitul! Cine m-a lipsit, în adevăr, de un asemenea bine?"*

Pe când bătrânul gândea acestea, iată a venit și cuvioasa femeie. Ea stătea de partea cealaltă a Iordanului de unde și venea. Zosima s-a sculat, bucurându-se, veselindu-se și slăvind pe Dumnezeu. Și iarăși s-a muncit cu gândul că n-ar putea să treacă Iordanul. O vede însă că însemnă Iordanul cu semnul cinstitei Cruci – căci după cum spunea, în noaptea aceea era lună plină – și o dată cu facerea semnului Crucii a pășit pe apă și mergea pe deasupra apelor, îndreptându-se către el. Zosima voia să-i facă metanie, dar l-a oprit strigând, pe când mergea încă pe apă:

„Ce faci, părinte? Ești preot și ții în mână Tainele dumnezeiești!"

Zosima a dat ascultare vorbelor ei. Când a ajuns la uscat, a zis către bătrân:

„Binecuvântează, părinte, binecuvântează!"

El a răspuns tremurând – căci îl cuprinsese spaima la vederea aceea prea minunată:

„Cu adevărat Dumnezeu este nemincinos, căci El a făgăduit că cei care se curățesc pe ei înșiși se vor asemăna lui Dumnezeu, atât cât este cu putință. Slavă Ție Hristoase, Dumnezeul nostru, Care mi-ai arătat prin această roabă a Ta cât de mult mă depărtez de desăvârșire".

Și după ce a spus acestea, femeia i-a cerut să rostească sfântul Simbol al credinței și rugăciunea „Tatăl nostru, Care ești în ceruri". După ce a îndeplinit acestea și s-a sfârșit ru-

găciunea, a dat bătrânului obişnuita sărutare a dragostei. Şi astfel s-a împărtăşit cu de-viaţă-făcătoarele Taine. Apoi şi-a ridicat mâinile spre cer, a suspinat cu lacrimi şi a strigat:

„Acum liberează pe roaba Ta, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, că au văzut ochii mei mântuirea Ta [Luca 2, 29–30]*!"*

După aceea a spus bătrânului:

„Iartă-mă, părinte, dar îndeplineşte altă dorinţă a mea. Acum du-te în mănăstire, păzit fiind de harul lui Dumnezeu. În anul următor vino iarăşi la acel pârâu unde m-ai întâlnit mai înainte. Vino, negreşit, pentru Domnul, şi mă vei vedea din nou, după cum vrea Domnul".

„Dacă ar fi fost cu putinţă – i-a răspuns el – să te urmez de acum înainte şi să-ţi văd mereu cinstita ta faţă! Îndeplineşte însă o singură cerere a bătrânului şi gustă puţină mâncare din cele ce ţi-am adus aici."

La aceste cuvinte i-a arătat ce avea în paneraş. Ea şi-a atins vârful degetelor de linte, a luat trei boabe, le-a dus la gură, spunând că ajunge darul Domnului pentru a păstra neîntinată fiinţa sufletului. Spunând acestea, a zis din nou către bătrân:

„Pentru Domnul, roagă-te, roagă-te pentru mine şi adu-ţi aminte de mine, ticăloasa!"

Zosima s-a atins de picioarele ei şi i-a cerut să se roage pentru Biserică, pentru lume şi pentru el. După aceea, cu lacrimi, a lăsat-o şi a plecat în timp ce el suspina şi se tânguia. Căci în adevăr nu îndrăznea s-o oprească pe cea cu neputinţă de oprit.

23. *Ea, însemnând din nou Iordanul, a călcat pe ape şi mergând pe deasupra lor a trecut ca şi mai înainte. Bătrânul s-a întors cuprins de bucurie şi de frică multă. Se dojenea însă că n-a căutat să afle numele cuvioasei. Dar nădăjduia să-l afle în anul următor.*

24. *După trecerea anului, s-a dus iarăşi în pustie săvârşind toate, adică după obicei, şi alergând la acea minunată privelişte. Mergând de-a lungul pustiei a dat de unele semne care-i arătau că a găsit locul căutat. Şi se uita în dreapta şi*

în stânga, plimbându-şi privirea în toate părţile, ca un vânător prea iscusit, care vrea să ştie unde va vâna animalul cel bun. Dar când a văzut că nu se mişcă nimic de nicăieri, a început iarăşi să verse lacrimi şi ridicându-şi privirea în sus, s-a rugat spunând:

„Arată-mi, Doamne, comoara Ta nepângărită pe care ai ascuns-o în pustie. Arată-mi, rogu-mă, pe îngerul în trup, de care nu este vrednică lumea!"

25. *După ce s-a rugat astfel, s-a dus la locul care avea chipul unui pârâu şi a văzut în partea dinspre răsăritul soarelui pe cuvioasa zăcând moartă. Mâinile îi erau aşezate pe piept, iar trupul era aşezat îndreptat cu faţa către răsărit. Alergând Zosima spre ea, a spălat picioarele fericitei cu lacrimi, căci nu îndrăznea să atingă altă parte a trupului.*

După ce a plâns îndelungat şi a rostit psalmi potriviţi cu timpul şi cu fapta, a făcut o rugăciune de îngropare. Apoi a spus în el însuşi: „Se cuvine, oare, să îngrop trupul cuvioasei? Oare, nu-i va displăcea cuvioasei această faptă?" Pe când zicea aceasta, vede o însemnare scrisă pe pământ, care glăsuia astfel:

„Îngroapă, avva Zosima, în acest loc, trupul smeritei Maria. Dă ţărânei ţărâna. Roagă-te mereu către Domnul pentru mine. M-am săvârşit în luna lui Farmuti, după numărătoarea egiptenilor, iar după romani, aprilie, chiar în noaptea Patimii celei mântuitoare, după împărtăşirea Cinei celei de Taină şi dumnezeieşti".

26. *Când a citi bătrânul aceste cuvinte s-a bucurat că a aflat numele cuvioasei. A aflat apoi că îndată după ce s-a împărtăşit cu dumnezeieştile Taine pe malul Iordanului, s-a dus numaidecât la locul în care s-a săvârşit. Şi calea pe care a mers-o Zosima obosind douăzeci de zile, Maria a făcut-o într-un ceas. Îndată apoi s-a dus către Dumnezeu.*

După ce a slăvit pe Dumnezeu şi a udat cu lacrimi trupul ei, a zis:

„Este timpul, smerite Zosima, ca să săvârşeşti ce ţi s-a poruncit. Cum vei face groapa nefericitule, căci n-ai nimic în mâini potrivit pentru asta!"

Spunând acestea a văzut la mică depărtare un lemnişor aruncat în pustie, pe care l-a luat şi a început aşa zicând să sape. Pământul, fiind uscat, n-a ascultat de bătrânul care se ostenea. Zosima a obosit, udându-se tot de sudoare. Şi oftând puternic din adâncul inimii, şi-a ridicat ochii şi a văzut un leu mare stând alături de trupul cuvioasei şi lingându-i picioarele. Când a văzut fiara, s-a cutremurat cu temere, mai ales că şi-a adus aminte de cuvintele Mariei care a spus că n-a văzut vreun animal sălbatic. A făcut deci semnul crucii, cu credința că puterea celei ce zace îl va păzi nevătămat. Leul a început să se apropie de bătrân, salutându-l, nu numai cu mişcările sale dar şi prin intenția pe care i-o arăta.

Zosima a zis către leu:

„De vreme ce, fiară, marea cuvioasă a îngăduit ca să i se îngroape trupul, iar eu sunt bătrân şi nu am putere să fac groapa, căci nu am sapă potrivită pentru această treabă, şi apoi nu pot să mă întorc atâta cale ca să aduc o unealtă potrivită, fă aşadar cu unghiile tale ceea ce trebuie, ca să dăm pământului trupul cuvioasei".

***27.** Şi îndată la cuvântul bătrânului, leul a făcut cu picioarele de dinainte o groapă atât cât era de ajuns să îngroape trupul.*

După ce iarăşi bătrânul a spălat cu lacrimi picioarele cuvioasei şi după ce s-a rugat mult pentru toate, a acoperit cu pământ trupul ei. De față era şi leul. Trupul cuvioasei era gol ca şi mai înainte şi nu avea nimic altceva decât acea haină ruptă pe care i-a aruncat-o Zosima, cu care Maria, cu fața întoarsă, şi-a acoperit unele părți ale trupului ei. După aceea au plecat amândoi; leul a plecat spre adâncul pustiei, ca o oaie, iar Zosima s-a întors binecuvântând şi lăudând pe Hristos, Dumnezeul nostru.

Când a ajuns la chinovie a povestit tuturor monahilor fără să ascundă ceva din cele ce a văzut şi a auzit. Le-a povestit pe toate cu de-amănuntul de la început, încât toți se minunau de mărețiile lui Dumnezeu şi au săvârşit cu frică şi cu dor pomenirea cuvioasei.

Iar Ioan, stareţul mănăstirii, a găsit în mănăstire unele lucruri care aveau nevoie de îndreptare, pentru ca nici în aceasta să nu fie zadarnic cuvântul cuvioasei.

Iar Zosima a împlinit în acea mănăstire o sută de ani şi atunci s-a mutat la Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava, cinstea şi puterea împreună cu Tatăl şi cu de-viaţă-făcătorul vrednicul de închinare Duh Sfânt, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

IV

Pelaghia – frumusețea trecând pe cale

Iar preafericitul Nonnus s-a uitat după ea multă vreme cu multă insistență și, după ce ea a trecut, s-a întors și s-a mai uitat o dată după ea; apoi s-a întors spre episcopii ce ședeau în jurul lui și a spus: „Nu v-a desfătat marea ei frumusețe?“[1]

Istoria Mariei Magdalena a ajuns cunoscută prin intermediul Evangheliilor, istoria Mariei Egipteanca prin intermediul cultului; ele aparțin întregii Biserici și prin ele adevărul central al mântuirii păcătoșilor este oferit tuturor. Există o profundă legătură între aceste istorii și motivul biblic al desfrânatei ca imagine a Israelului infidel, dar odată cu imaginea există de asemenea și realitatea existenței unor persoane trăind ca prostituate; adică oferind relații sexuale fără nici o discriminare și de regulă sub forma unei tranzacții comerciale, dar care mai apoi s-au întors de la acest mod de viață la Hristos și la viața Împărăției. Convertirea lor e prezentată ca una deosebit de uimitoare și de aceea menită să aducă speranța mântuirii tuturor păcătoșilor, indiferent ce formă ar fi luat înstrăinarea lor de Dumnezeu; dacă aceste femei s-au putut mântui, afirmă aceste istorii, se poate mântui oricine.

De aceea, nu este o surpriză să aflăm că acele istorii prezentau un interes special pentru monahi, a căror întreagă viață

[1] Vezi traducerea *Vieții* Sfintei Pelaghia mai jos.

se preocupa cu precădere de păcat şi de convertire. Aceste istorii erau povestite şi repovestite în cercurile monastice din Egipt şi Palestina din secolul IV încoace şi formau o parte din literatura scrisă a aşa-numitelor *apophtegmata* şi *vitae patrum*. Sunt istorii ale unui păcat dramatic şi ale unei convertiri deopotrivă de spectaculoase, plasate în lumea monahală a deşerturilor Egiptului şi Palestinei. Trei dintre ele au fost elaborate în mod deosebit, prezentându-se ca un binecunoscut set de texte, alături de *Viaţa Mariei Egipteanca* şi uneori alături de vieţi ale Mariei Magdalena[2]. Sunt istoriile aşa-numitelor *meretrices* sau prostituate: Pelaghia, actriţa din Antiohia, Thaisia prostituata, şi Maria, nepoata lui Avraam. Astfel de relatări erau în mod deliberat folosite ca o contrapondere a relatărilor vieţilor marilor figuri feminine ale lumii monahale, ca de pildă Marcella[3], Eugenia[4], Macrina[5] şi Melania[6]. Fiecare din aceste desfrânate a fost implicată în tranzacţii comerciale privitoare la sex, din care fiecare din ele a fost eliberată ajungând să trăiască înălţimile iubirii şi rugăciunii ascetice. Astfel de relatări ofereau un stimul şi o încurajare pentru toţi creştinii, dar mai cu seamă pentru monahi.

Fiecare din aceste texte are o istorie complexă şi, ca şi în cazul Mariei Magdalena şi al Mariei Egipteanca, şi în istoria Pelaghiei apar figuri literare care nu sunt poate identice cu persoanele istorice care au dat naştere povestirilor. Ele nu sunt pur şi simplu biografii, ci istorii povestite spre a prezenta adevăruri fundamentale într-o formă narativă vie şi accesibilă. Ele au avut un asemenea succes, încât au continuat să atragă atenţia oamenilor atât din afara cât şi dinăuntrul mediului monastic în toate epocile, începând de la monahii Egiptului secolului IV până la Anatole France şi Helen Waddell; au fost repovestite, au format surse de inspiraţie pentru muzică, poezie şi artă, şi

---

[2] De ex., *PL* 73, 651–690.
[3] FERICITUL IERONIM, *Vita Sanctae Marcellae*, *PL* 22, 1087–1095 (*BHL* 5222).
[4] *Vita Sanctae Eugeniae*, *PL* 73, 602–624 (*BHL* 2666).
[5] SFÂNTUL GRIGORIE AL NYSSEI, *Vita Macrinae Junioris*, *PG* 46, 959–1000.
[6] PALADIE, *Vita Melaniae Senior*, *PL* 74, 318–320.

pentru desene animate în Europa nordică. Când Humbert de Romans, maestrul Ordinului Predicatorilor a pregătit o carte cu tipuri de predici pentru uzul fraților, el a inclus una bazată pe viețile Mariei Magdalena, Mariei Egipteanca şi Pelaghia, ceea ce înseamnă că el presupunea o cunoaştere a tuturor acestor istorii atât de către frați cât şi de către audiența lor:

> *Sunt trei lucruri care fac pocăința mare: o mare întristare pentru trecut, o mare prevedere pentru viitor şi mari fapte de pocăință acum. Cea dintâi era vădită din lacrimile pe care le-au vărsat din belşug Maria Magdalena, Maria Egipteanca şi Pelaghia atunci când au privit la ceea ce făcuseră. Cea de-a doua era vădită în faptele lor, căci după convertirea lor, Maria Magdalena a fost întotdeauna alături de Domnul şi de ucenicii săi sau a fost în peşteră unde a rămas pentru treizeci de ani, Maria Egipteanca a plecat îndată după convertirea ei în pustie unde a rămas necunoscută lumii timp de 40 de ani, iar Pelaghia după convertirea sa a fugit pe ascuns ca să se facă pustnic îmbrăcându-se în straie de călugăr. Cât de mult au suferit postind, nevoindu-se şi priveghind se poate citi în istoriile vieților lor mai sus menționate.*[7]

El continuă menționând şi prostituata Thaisia şi declară că ele toate au ajuns în cer la moarte, ceea ce – spune el – e un exemplu al rezultatelor primirii milei şi iertării, sprijinindu-şi afirmația sa cu două citate din Biblie legate de aceste istorii încă de la început:

> *E o mare nedumerire pentru mulți că desfrânate, cu toată mulțimea păcatelor lor, intră primele în împărăție: „Amin, amin zic vouă că desfrânatele vor intra înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu“* [*Matei* 21]; *„Unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit şi harul“* [*Romani* 5].[8]

---

[7] Humbert de Romans, *De Eruditione Praedicatorum*, Pt. 2, IV, 20.
[8] *Ibid.*

Cea dintâi dintre aceste istorii, cea a prostituatei Pelaghia aşa cum este ea povestită de diaconul Iacob din Edesa, este memorabilă în orice colecţie de povestiri. Helen Waddell sugerează că, pur şi simplu pentru că a fost extrem de bine povestită, ea a fost repovestită mai puţin des decât celelalte povestiri, „deşi încă din primul paragraf îţi dai seama că te afli în faţa unui mare povestitor“[9]. Pelaghia era o binecunoscută actriţă din Antiohia şi de aceea aparţinea în ochii Bisericii categoriei persoanelor imorale, care includea mimi, jongleri cât şi prostituate. Îmbrăcată frumos, chiar dacă provocator, împreună cu tovarăşii ei tineri, cu slujitori, cu muzică şi cu râsete, ea a trecut odată pe lângă un grup de episcopi creştini ce ţineau o conferinţă în aer liber. Episcopii, ne spune povestirea, şi-au ascuns feţele în faţa acestei privelişti, dar episcopul Nonnus, un episcop monah din pustie[10], „s-a uitat multă vreme şi intenţionat după ea şi după ce a trecut încă se uita, iar ochii lui o urmăreau“. Apoi, întorcându-şi capul, s-a uitat spre episcopi şi a spus: „Nu v-a desfătat marea ei frumuseţe? Într-adevăr, pe mine unul m-a desfătat“. Recunoaşterea frumuseţii Pelaghiei ca o creatură alcătuită de Dumnezeu l-a atins pe Nonnus la inimă; ca un om de rugăciune autentic, el a fost în stare să o vadă cu adevărat, în vreme ce ceilalţi episcopi, mai ruşinoşi, conştienţi de înclinarea lor spre plăcere, şi-au ascuns ochii.

Apoi Nonnus a făcut în faţa confraţilor săi o paralelă între curtezana care îşi petrece tot timpul îngrijindu-se de arătarea ei cum să placă amanţilor ei, şi creştinul călduţ, care-şi petrece numai o mică parte a zilei ca să-şi facă sufletul frumos pentru Hristos, marele Amant al sufletelor. Mai târziu însă, când a fost singur, mirarea sa inimoasă în faţa frumuseţii pe care o văzuse a revenit. El s-a rugat pentru Pelaghia cu atâta tărie încât Iacob, diaconul său, s-a înfricoşat şi s-a ascuns.

În ziua următoare Pelaghia l-a ascultat pe Nonnus predicând şi a fost mişcată la inimă spre căinţă. I-a scris şi apoi a venit la el şi l-a implorat să primească botezul din mâinile lui.

---

[9] HELEN WADDELL, *The Desert Fathers* (London, 1936), p. 262.

[10] Nonnus, menţionat în martirologiul roman pe 2 decembrie.

Odată botezată, a cerut în secret lui Nonnus haine bărbăteşti şi a fugit în timpul nopţii, numai cei doi cunoscând planurile ei. Ani mai târziu, când diaconul Iacob urma să viziteze Palestina, Nonnus i-a spus să viziteze şi un pustnic cu numele Pelagius. Când Iacob a găsit chilia solitarului, a descoperit că locuitorul acesteia tocmai murise, venerat în întregul ţinut pentru austeritatea şi rugăciunea lui; iar pustnicul era tocmai Pelaghia.

Ca şi relatarea scrisă despre Maria Egipteanca, istoria Pelaghiei are multe corespondenţe şi surse[11], dar istoria aşa cum ni se înfăţişează în relatarea diaconului Iacob, a oferit hrană pentru meditaţie timp de veacuri. Două teme au fost de un deosebit interes în tradiţia monastică: mai întâi uzul imaginii curtezanei ca o dojană adusă vieţii monahului; iar în al doilea rând istoria pustnicului ascuns, cunoscut numai după moarte a fi fost o femeie.

Ideea de a folosi imaginea unei curtezane ca o dojană sau ca un îndemn şi exemplu pentru monahi nu era nouă; ea se găseşte în multe alte texte. De exemplu, în două pasaje din *Apoftegmele părinţilor pustiei*, avva Ioan Colov, compară sufletul cu o curtezană[12]. Un al doilea pasaj pe această temă atribuit aceluiaşi, este încă şi mai tulburător şi enigmatic decât primul:

> *Şi i-a zis lui unul din bătrâni: „Ioane, ca o femeie păcătoasă ce se împodobeşte pe sine, aşa eşti, şi care înmulţeşte ibovnicii săi". Şi îmbrăţişându-l pe el, avva Ioan a zis: „Adevărul zici părinte".*[13]

O zicere atribuită avvei Pamvo este încă şi mai aproape de uzul făcut de Nonnus de vederea Pelaghiei:

> *Cel întru fericită pomenire Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, l-a rugat pe avva Pamvo să se pogoare*

---

[11] *Cf.* P. Petitmangin, *Pélagie la Pénitente. Métamorphoses d'une légende. Les textes et leur histoire* (Paris, 1981).
[12] *Pateric*, Ioan Colov 16 [trad. rom., 1990, p. 100].
[13] *Ibid.*, Ioan Colov 42 [p. 104].

din pustie la Alexandria. Deci pogorându-se şi văzând acolo o femeie uşuratică, s-a umplut de lacrimi. Iar cei ce erau împreună, întrebându-l pentru ce a lăcrimat, a zis: „Două pricini m-au pornit: una, pierzarea aceleia, iar alta, că nu am acest fel de silinţă spre a plăcea lui Dumnezeu, cât are aceasta să placă oamenilor scârnavi".[14]

Într-o altă povestire, de data aceasta dintr-o sursă armeană, prostituata însăşi dojeneşte un părinte al pustiei şi trage morala:

Când Efrem s-a dus la Edesa pentru întâia oară, s-a rugat lui Dumnezeu ca atunci când va intra în oraş să întâlnească pe cineva care să vorbească cu el întrebări din Sfânta Scriptură, întâia persoană pe care a întâlnit-o venind drept spre el a fost o femeie care era prostituată. Iar Efrem era întristat deoarece credea că Dumnezeu nu a ascultat rugăciunea lui, căci, gândea el, ce ştia aceasta despre Scriptură? Cum l-ar fi putut ajuta ea să-şi dezlege întrebările sale? Dar femeia venea cu ochii aţintiţi spre el. El însă s-a mirat şi i-a spus dar fără nerăbdare sau mânie: „Ce te uiţi la mine atât de cu deadinsul?" Femeia i-a răspuns trimiţând la istoria din cartea Facerii, privitoare la zidirea bărbatului şi a femeii: „E lucru firesc ca eu să mă uit la tine, căci am fost alcătuită din tine; dar tu n-ai nici un motiv să te uiţi la mine fiindcă tu ai fost alcătuit din pământ şi într-acolo trebuie să-ţi fie aţintiţi ochii tăi".[15]

În această istorie, ca şi în altele, prostituata apare ca extrem de inteligentă având chiar şi o cunoaştere a Scripturilor; la rândul ei, Pelaghia îi trimite ea însăşi o scrisoare episcopului. Dar rostul principal al repovestirii unor astfel de istorii în pustie e acela de a aduce aminte locuitorilor ei starea lor de

[14] *Ibid.*, Pamvo 4 [p. 191].
[15] *Vita S. Ephraem*, *PL* 73, 2321–2322.

păcătoşi şi necredincioşi faţă de Dumnezeu, ca unii ce nu se îngrijesc atât de mult de sufletul lor pe cât se îngrijeşte o prostituată de hainele ei. Există aici precedentul biblic al profeţilor care l-au descris pe Israel ca o prostituată infidelă faţă de Dumnezeu îndrăgostindu-se de alţi zei şi nepurtând de grijă de poruncile Celui ce îl iubeşte. Contrastul dintre prostituată şi monah este răsturnat faţă de ceea ce ne-am aştepta în mod firesc de la fiecare dintre aceştia.

Cea de-a doua temă (şi ea bine cunoscută în pustie) în această istorie a Pelaghiei este cea a femeii ce se deghizează în bărbat, ca să ducă în secret o viaţă de pustnic, până la moartea ei. În istoria Mariei Egipteanca şi în textul înrudit privitor la fecioara din Ierusalim vizitatorii care văd prostituatele transformate în pustie presupun la început că ele sunt bărbaţi, fiind apoi cu atât mai uimiţi că această formă extremă de ascetism a fost întreprinsă de către femei. În *Apoftegmele părinţilor pustiei* o istorie de acest gen este povestită de către avva Visarion; ea este relatată de ucenicul acestuia, Dulas:

> *Şi umblând, a venit deasupra unei peşteri. Şi intrând, înăuntru am aflat un frate şezând şi lucrând funie de coşniţe şi necăutând în sus la noi, nici închinându-se, nici vrând să ia cuvânt.cu noi. Şi mi-a zis bătrânul: „Să mergem de aici, poate nu are vestire bătrânul să vorbească cu noi". Şi ne-am dus la Lico, până ce am ajuns la avva Ioan şi închinându-ne lui, am făcut rugăciune. Apoi au şezut ei să vorbească pentru vedenia care a văzut-o el. Şi a zis avva Visarion: „A ieşit poruncă să se surpe capiştile idolilor şi s-a făcut aşa şi s-au surpat". Iar când ne-am întors noi, am venit iarăşi la peştera aceea, unde am văzut pe fratele acela. Şi mi-a zis bătrânul: „Să intrăm la el, nu cumva i-a vestit Dumnezeu să vorbească cu noi!" Şi cum am intrat, l-am aflat pe el săvârşit. Şi mi-a zis mie bătrânul: „Vino, frate, să strângem trupul lui! Că pentru aceasta ne-a trimis Dumnezeu pe noi aici". Şi strângându-l noi, ca să-l îngropăm, am aflat că a fost*

femeie cu firea. Şi s-a minunat bătrânul şi a zis: „Iată cum şi femeile biruiesc pe Satana, iar noi prin cetăţi petrecem cu neorânduială".[16]

Luarea de haine bărbăteşti arată nevoia extrem de practică pentru o femeie trăind singură în deşert de a se proteja. Dar e mai mult decât atât. Modul de a avea un loc în lumea monahismului timpuriu era acela de a depăşi diferenţele dintre sexe fie vieţuind într-o comunitate de un singur sex, fie adoptând o formă solitară de viaţă, în care era mai prudent ca de exemplu în deşert, unde bântuiau uneori şi bandiţi sau personaje ostile, o femeie să se îmbrace ca un bărbat. Fiecare din aceste căi deschidea pentru bărbaţi şi pentru femei calea reîntoarcerii la starea paradisiacă a lui Adam cel necăzut, sau mai degrabă, în cerul Adamului celui nou, „unde nu mai e nici parte femeiască, nici parte bărbătească" (*Galateni* 3, 28). Cu toate acestea, o excepţie de la acest model de retragere sugerează că schimbarea îmbrăcămintei nu era nici universală, nici fundamentală: amma Sara a trăit singură lângă Nil timp de şaizeci de ani fără a purta haine bărbăteşti sau a se alătura unei comunităţi de călugăriţe. Ea spune că în primii treisprezece ani a trebuit să lupte zilnic împotriva demonului plăcerii; semnificativ este faptul că ea a tratat acest lucru exact în acelaşi fel ca şi ceilalţi pustnici: „Niciodată nu s-a rugat ca războiul să înceteze, ci spunea: Doamne, dă-mi tărie să lupt!"[17] Alte două remarci ale ei ne arată cât de adânc simţea că este egalitatea ei cu bărbaţii în viaţa monastică, şi că aceasta mergea mult mai adânc decât detaliile îmbrăcămintei. Astfel ea spunea: „Potrivit firii mele sunt femeie, nu însă potrivit gândurilor mele"[18], şi aceloraşi monahi care o vizitau le mai spunea: „Eu sunt bărbatul, voi sunteţi femeile"[19].

Ideea de a „deveni bărbat" adoptând viaţa monastică e legată de libertatea oferită femeilor de creştinismul însuşi.

---

[16] *Pateric*, Visarion 4 [trad. rom., 1990, p. 41].
[17] *Ibid.*, Sara 1 [p. 224].
[18] *Ibid.*, 4 [p. 224].
[19] *Ibid.*, 9 [p. 224].

Viața în deşert, *anachoresis*, era o demonstrație practică a libertății față de limitele şi de responsabilitățile societății. Se pare că foarte adesea femeile bogate ale lumii antice profitau de deşert ca de o arenă a libertății. Femeile care fuseseră prostituate erau femei bogate; Pelaghia avea o casă întreagă de slujitori care să poarte de grijă de ea iar numele ei în cetate era „Margareta“ sau „mărgăritar“, din cauza frumuseții ei, dar şi din cauza bogăției ei în bijuterii. Prin carierele lor încununate cu succes ele dobândiseră o libertate atât față de controlul părintelui sau soțului cât şi față de treburile domestice inevitabile pentru o femeie cu bună reputație. Ca şi marile văduve ale Romei, Paula, Melania şi Macrina, ele erau atât libere, cât şi bogate; iar următoarea etapă a acelei libertăți a fost aceea de a intra în lumea monastică a deşertului, unde, prin definiție, sexul nu avea nici un fel de semnificație. Prudente şi înțelepte, conştiente atât de forța sexualității cât şi a îndemnurilor căminului pentru bărbați şi pentru ele însele, aceste femei au avut de grijă să nu se prezinte sub nici un chip ca femei. Acest lucru nu are nimic de-a face cu o respingere a feminității; în realitate era o afirmare a ei: înaintea lui Dumnezeu toate sufletele sunt feminine, şi această feminitate o pretind atât femeile, cât şi bărbații pustiei[20].

Examinând istoria lui Nonnus şi Pelaghia, mai există un alt aspect ce merită a fi comentat: cel al relației de iubire dintre ei. E interesant de observat că, înainte de a începe povestirea, ei nu auziseră unul de altul: a fost într-adevăr o „dragoste la prima vedere“. Nonnus era la o întrunire a episcopilor când a văzut-o pentru întâia dată pe Pelaghia şi reacția sa nemijlocită a fost cea a unei mirări uimite la vederea frumuseții ei. Pelaghia nu l-a observat atunci, dar mai târziu când a intrat din întâmplare într-o biserică şi de îndată ce l-a auzit pe Nonnus predicând, a fost la rândul ei mişcată de uimire şi încredere; de îndată a intrat în contact personal cu el şi a insistat ca el însuşi să fie personal responsabil de botezarea ei. Aprecierea

[20] *Cf.* B. WARD, „Apophthegmata Matrum“, *Studia Patristica* 16 (Berlin, 1985), p. 63–66.

lor reciprocă nemijlocită se arată în aceste două momente ale întâlnirii: Nonnus o vede trecând pe drum; Pelaghia îi aude cuvintele în biserică. Delicata temă a iubirii între ei străbate întreaga relatare aşa cum ne parvine ea prin intermediul ochilor uimiţi ai lui Iacob diaconul. Era o dragoste atât de puternică, încât la început Nonnus nu s-a crezut pe sine însuşi în stare să asculte mărturisirea Pelaghiei şi să o boteze; iar mai târziu, Pelaghia, cunoscând tăria dorinţei, a plănuit împreună cu el să plece de îndată în taină în singurătatea deşertului. Ei nu s-au mai întâlnit niciodată, dar nici nu au uitat unul de altul, şi Nonnus ştia unde trăia ea. A fost o dragoste purificată şi întărită prin distanţă; iar la sfârşit au mai schimbat un salut înaintea intrării lor în împărăţie.

Există şi alte istorii ale unor mari iubiri în pustie, dar ele sunt rare. Una este povestită într-o colecţie de istorii anonime de către avva Simeon cu privire la propria sa viaţă: el fusese un negustor în Siria, iar atunci când partenerul său a murit, a dorit să se căsătorească cu văduva acestuia, întrucât o iubea foarte mult:

> *Mişcată de tinereţea şi frumuseţea lui... ea i-a spus: „Pentru Dumnezeu, nu iubeşti pe nimeni altcineva decât pe mine?" Iar el i-a spus: „Aşa este". Atunci ea i-a spus: „Şi eu, şi acesta este adevărul lui Dumnezeu, te iubesc pe tine, dar întrucât glasul Domnului spune: «Dacă vine cineva la mine şi nu-şi urăşte pe tatăl său şi pe mama sa, pe femeia sa, pe copiii săi şi pe fraţii săi şi însăşi viaţa lui, nu poate fi ucenicul Meu»* [*Luca* 14, 26], *de aceea să ne despărţim unul de altul pentru Dumnezeu".*[21]

În aceeaşi colecţie de *Apoftegme* există şi alte istorii privitoare la monahi abătuţi de la contacte sexuale de femeile de care se apropiaseră[22]; aici femeia este înfăţişată nu ca o ispiti-

---

[21] *The World of the Desert Fathers*, trans. by Columba Stewart (Oxford, 1986), p. 16.

[22] *Ibid.*, p. 14 şi 15.

toare, ci ca o persoană înțeleaptă și clarvăzătoare, lucrând potrivit lui Dumnezeu într-o situație delicată. Dar acestea nu sunt istorii privitoare la relații și afecțiune. În istoriile Mariei Egipteanca și a lui Zosima, a Thaisiei și a lui Pafnutie și, într-un mod diferit, în cea a lui Mari și Avraam, o relație de iubire caldă și autentică face parte din calea mântuirii. Ceea ce este neobișnuit în istoria Pelaghiei și a lui Nonnus este egalitatea iubirii dintre cei doi și aprecierea reciprocă extrem de pozitivă, apreciere împlinită și nicidecum negată prin alegerea castității și singurătății de către cei doi.

În ziua a opta a lunii octombrie,

Viața Sfintei Pelaghia prostituata,

scrisă de Iacob diaconul
și tălmăcită în limba latină de Eustochius[*]

Se cade ca întotdeauna să aducem mulțumiri Domnului nostru, care nu vrea ca păcătoşii să piară în moarte, ci doreşte ca toți să se întoarcă prin pocăință la viață [*I Timotei* 2, 4]. *Ascultați aşadar o minune ce s-a făcut în zilele noastre. Mi s-a părut potrivit mie, păcătosului Iacob, să vă scriu vouă, frați sfinți, aceasta, ca să o ştiți fie auzind fie citind, şi să dobândiți sufletelor voastre un foarte mare ajutor al mângâierii. Căci milostivul Dumnezeu, Care nu vrea să piară nici un om, a aşezat în acest veac ca fărădelegile să fie iertate prin ispăşire, fiindcă în veacul viitor va fi judecata cea dreaptă, în care fiecare va primi după faptele sale. Acum deci, acordați-mi tăcerea voastră, şi ascultați la mine cu toată osârdia inimii, fiindcă relatarea noastră este plină îndeajuns de străpungerea inimii.*

1. *Preasfințitul episcop al cetății Antiohiei a convocat odată la sine pe toți episcopii aflați în apropierea sa pentru o pricină anume; drept pentru care s-au adunat un număr de opt episcopi, între care era şi preasfântul bărbat al lui Dumnezeu, Nonnus, episcopul meu, bărbat minunat şi monah lucrător din mănăstirea ce se numeşte a Tabenesioților. Căci pentru viața sa neasemuită şi pentru petrecerea sa foarte*

[*] Textul utilizat pentru traducere este *Vita Sanctae Pelagiae Meretricis*, *PL* 73, 663–672, tipărit şi în *Acta Sanctorum*, Oct. IV, p. 261–266 (*BHL* 6605).

aleasă a fost răpit din mănăstire şi hirotonit episcop. Adunându-ne aşadar, în mai sus zisa cetate, episcopul acelei cetăţi ne-a poruncit să rămânem în biserica preafericitului mucenic Iulian. Şi intrând am venit acolo unde şi ceilalţi episcopi ce se adunaseră şedeau înaintea uşii acestei biserici.

2. *Şi şezând noi, unii episcopi l-au rugat pe domnul meu Nonnus să fie învăţaţi ceva de către el; şi de îndată sfântul episcop a început să vorbească cu gura sa spre zidirea şi mântuirea tuturor celor ce ascultau. Şi minunându-ne toţi de sfânta învăţătură a lui, iată că pe neaşteptate a trecut printre noi cea dintâi dintre actriţele* [prima mimarum] *Antiohiei şi prima din corul pantomimelor, şezând pe un asin; şi a trecut îmbrăcată cu cea mai mare fantezie, împodobită astfel încât nu se vedea pe ea decât aur şi mărgăritare şi pietre preţioase, iar goliciunea picioarelor ei era acoperită cu totul de aur şi mărgăritare; împreună cu ea era şi un alai foarte mare de copii şi copile îmbrăcate în haine scumpe şi purtând coliere de aur la gâtul lor. Unii mergeau înainte, alţii îi urmau, şi toţi oamenii din lume nu se mai săturau privind podoaba frumuseţii ei. Trecând ea prin mijlocul nostru, a umplut tot văzduhul cu mireasma de mosc şi cu adierile celor mai suave parfumuri. Văzând-o trecând cu capul gol şi cu toată alcătuirea mădularelor dezvelită astfel fără ruşine cu atâta complezenţă şi fără a avea nici măcar un văl aşezat deasupra capului, nici peste umeri, episcopii tăcând au suspinat şi şi-au întors feţele lor ca de la un păcat extrem de grav.*

3. *Dar preafericitul Nonnus privea la ea cu deadinsul şi pentru multă vreme, astfel încât şi după ce ea trecuse, se uita şi privea după ea. După care şi-a întors faţa zicând către episcopii ce şedeau în jurul lui: „Voi nu v-aţi desfătat de frumuseţea ei atât de mare?" Iar întrucât aceia n-au răspuns nimic, şi-a pus faţa pe genunchi şi pe cartea sfântă ce o ţinea cu sfintele mâinile sale şi astfel şi-a umplut tot sânul cu lacrimi, şi suspinând adânc a spus iarăşi episcopilor: „Nu v-aţi desfătat de frumuseţea ei atât de mare?" Iar întrucât aceştia nu răspundeau nimic, a spus: „Cu adevărat eu m-am desfătat foarte tare şi mi-a plăcut frumuseţea ei, fiindcă pe*

aceasta Dumnezeu o va pune înainte şi o va aşeza în faţa înfricoşătorului şi minunatului scaun de judecată când o va judeca atât pe ea, cât şi episcopia noastră". Şi iarăşi a zis episcopilor: „Ce socotiţi, preaiubiţilor, câte ceasuri nu-şi petrece în iatacul său această femeie, spălându-se şi machiindu-se cu toată osârdia şi luarea aminte a sufletului şi împodobindu-se pentru spectacole, ca nimic să nu lipsească frumuseţii şi podoabei trupeşti, pentru ca să placă tuturor şi să nu pară că e urâtă amanţilor ei, care azi sunt şi mâine nu mai sunt? Şi noi, care avem un Părinte atotputernic în ceruri, un Mire nemuritor, Care dă făgăduinţe celor ce le păzesc bine, făgăduinţe care au bogăţii cereşti şi cununi veşnice care nu pot fi preţuite, pe care ochiul nu le-a văzut, nici urechile nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care Dumnezeu le-a pregătit celor care-L iubesc pe El [*I Corinteni* 2, 9] *– căci pentru ce să mai spun multe? – noi, care avem făgăduinţa de a vedea acea faţă mare şi strălucită şi nepreţuită a Mirelui, la care nu cutează a privi heruvimii* [*I Petru* 1, 12], *noi nu ne împodobim nici nu spălăm murdăriile de pe sufletele noastre nenorocite, ci le lăsăm să zacă în nepăsare".*

4. *Spunând el toate acestea, m-a luat pe mine, păcătosul diacon, şi am venit la casa de oaspeţi unde ne-a fost dată o chilie. Şi intrând în iatacul său s-a aruncat la podea şi cu faţa sa la pământ; şi lovindu-şi pieptul lăcrima spunând: „Doamne Iisuse Hristoase, iartă-mă pe mine păcătosul şi nevrednicul, fiindcă astăzi podoaba unei desfrânate a covârşit podoaba sufletului meu. Cu ce faţă să privesc la Tine? Sau cu ce cuvinte să mă îndrept în faţa Ta? Căci nu voi ascunde inima mea înaintea Ta, fiindcă Tu priveşti cele ascunse ale mele. Şi vai mie, păcătosului şi nevrednicului, fiindcă stau înaintea altarului Tău şi nu-Ţi aduc ofrandă sufletul frumos pe care îl ceri de la mine. Fiindcă aceea a făgăduit să placă oamenilor, şi face aceasta; iar eu am făgăduit să-Ţi plac Ţie şi am minţit din pricina lenei mele. Sunt gol atât în cer, cât şi pe pământ, neîmplinind poveţele poruncilor Tale. Aşadar nădejdea mea nu vine din faptele bune, ci nădejdea*

mea e în milostivirea Ta, în care sunt încredinţat că mă voi mântui". Spunând el acestea şi plângând mult din pricina acestora, în acea zi am prăznuit praznicul cu înfocare.

5. *Venind însă ziua duminicii, după ce am împlinit rugăciunile de noapte, îmi spune mie Nonnus episcopul: „Îţi spun ţie, frate diacone, am văzut un vis şi tare sunt tulburat fiindcă nu pot să-mi dau seama ce anume înseamnă aceasta". Şi îndată a început să-mi spună ceea ce a văzut în vis, cum „pe cornul altarului stătea o porumbiţă neagră, acoperită de multe murdării, care zbura împrejurul meu şi eu nu puteam suporta duhoarea şi vederea murdăriilor ei. A stat în preajma mea până când s-a sfârşit rugăciunea catehumenilor. După ce diaconul a vestit catehumenilor: «Ieşiţi!», de îndată nu s-a mai văzut. După Liturghia credincioşilor şi împlinirea ofrandei* [euharistice], *după ce comunitatea a fost slobozită, ieşind eu în pragul casei lui Dumnezeu, a venit iarăşi acea porumbiţă acoperită de multe murdării şi iarăşi zbura împrejurul meu. Eu însă întinzându-mi mâna am prins-o şi am azvârlit-o în cristelniţa ce era în curtea sfintei biserici şi în apă au pierit toate murdăriile cu care era acoperită şi a ieşit din apă albă ca zăpada; şi zburând s-a îndreptat spre înălţimi şi a fost luată cu totul de la ochii mei". Şi după ce mi-a povestit visul, sfântul episcop al lui Dumnezeu Nonnus m-a luat şi am venit la biserica mare împreună cu ceilalţi episcopi şi am salutat pe episcopul cetăţii.*

6. *Intrând acesta, a îndemnat tot poporul bisericii care intrând şedea pe scaunele lor; şi după toată slujirea rânduită şi citirea Sfintei Evanghelii, acelaşi episcop al cetăţii, întinzând Sfânta Evanghelie spre preafericitul Nonnus, îl îndemna să vorbească poporului. Iar el deschizându-şi gura sa grăia înţelepciunea lui Dumnezeu care locuia în el, fiindcă nu grăia nimic alcătuit dinainte sau filozofic sau distins, neavând în el însuşi nici un dar prisositor al firii omeneşti; ci plin de Duhul Sfânt, vorbea şi îndemna poporul, vorbind cu mare sinceritate despre judecata viitoare şi despre bunurile veşnice care au fost aşezate. Deci tot poporul a fost străpuns la inimă din cuvintele lui, fiindcă prin el vorbea Duhul Sfânt,*

astfel încât pavimentul sfintei biserici era inundat de lacrimile poporului.

7. Prin cârmuirea milostivirii dumnezeieşti însă, s-a întâmplat ca la aceeaşi biserică să vină şi acea prostituată despre care am vorbit, lucru de mirare, ea, o catehumenă care niciodată nu purtase de grijă pentru păcatele sale, nici nu venise vreodată la biserica lui Dumnezeu, a fost dintr-o dată străpunsă la inimă de frica Domnului, auzind cum îndemna sfântul Nonnus poporul, astfel încât deznădăjduia de sine însăşi şi plângând, din ochii ei curgeau râuri de lacrimi nemaiputând nicidecum să se mai oprească din plâns. De îndată a poruncit la doi dintre slujitorii ei zicând: „Staţi în locul acesta şi când va ieşi sfântul Nonnus episcopul, urmăriţi-l şi aflaţi unde e găzduit şi veniţi şi daţi-mi de ştire". Iar slujitorii au făcut precum le poruncise stăpâna lor şi urmărindu-ne au venit la biserica preafericitului mucenic Iulian, unde era casa de oaspeţi cu chilia noastră. Şi întorcându-se au venit zicând stăpânei lor: „Găzduieşte la biserica preafericitului Iulian". Auzind ea aceasta, de îndată a trimis prin aceeaşi slujitori două tăbliţe de ceară conţinând următoarea scrisoare: „Sfântului ucenic al lui Hristos [salutare de la] *o păcătoasă şi ucenică a diavolului. Am auzit despre Dumnezeul tău, că a înclinat cerurile şi a pogorât pe pământ nu pentru cei drepţi, ci ca să-i mântuiască pe cei păcătoşi* [*Matei* 9, 13]. *S-a smerit până într-acolo încât S-a apropiat de vameşi, iar Cel la care nu cutează a privi heruvimii* [*I Petru* 1, 12] *a petrecut cu cei păcătoşi. Şi tu, stăpânul meu, care ai multă sfinţenie, aşa cum am auzit vorbindu-se de către creştini, eşti închinător adevărat al Domnului Iisus Hristos care S-a arătat femeii samarinence desfrânate la puţul lui Iacov* [*Ioan* 4], *nu te-ai uitat la mine cu ochi trupeşti. Deci, dacă într-adevăr eşti ucenic adevărat al acelui Hristos, să nu mă respingi pe mine cea care doresc să văd prin tine pe Mântuitorul şi să fiu vrednică prin tine să văd sfântă faţa lui". Atunci sfântul Nonnus episcopul i-a scris ei aşa: „Oricine ai fi, eşti arătată lui Dumnezeu şi tu şi gândul tău şi voinţa ta. Însă îţi spun ţie, să nu ispiteşti smerenia*

mea, căci sunt un om păcătos, rob al lui Dumnezeu. Dacă ai cu siguranță dorința Dumnezeirii, dacă vrei să dobândești virtute și credință și vrei să mă vezi, împreună cu mine sunt și ceilalți episcopi; vino și mă vei vedea înaintea lor, căci singură nu vei putea să mă vezi". Când prostituata a citit acestea, plină de bucurie a venit alergând la biserica fericitului mucenic Iulian și ne-a anunțat venirea ei. Auzind aceasta, sfântul Nonnus episcopul a chemat la sine pe toți episcopii care veniseră acolo și i-a poruncit să vină la el. Intrând ea acolo unde erau adunați episcopii, s-a aruncat la podea și a luat în mâini picioarele fericitului Nonnus episcopul, zicând: „Rogu-te, stăpâne al meu, să imiți pe învățătorul tău, Domnul Iisus Hristos, și revarsă peste mine bunătatea ta și mă fă creștină. Căci eu, stăpânul meu, sunt un ocean de păcat și un adânc al fărădelegii. Cer să fiu botezată de tine".

8. *După ce episcopul Nonnus de-abia a reușit să o convingă să se ridice de la picioarele sale, când ea s-a ridicat i-a spus: „Sfintele canoane poruncesc ca o prostituată să nu fie botezată decât dacă sunt de față nașii ei dând mărturie că ea nu se va mai întoarce din nou la relele ei". Auzind ea o asemenea judecată a episcopului, s-a aruncat din nou la podea, a luat în mâini picioarele sfântului Nonnus și le-a spălat cu lacrimile ei ștergându-le cu părul capului ei zicând: „Tu vei da socoteală lui Dumnezeu pentru sufletul meu și ție îți voi atribui fărădelegile faptelor mele dacă vei amâna să mă botezi pe mine ticăloasa și preaneruşinata. Să nu ai parte la Dumnezeu împreună cu sfinții dacă nu mă vei face acum străină de răutățile faptelor mele. Să tăgăduiești pe Dumnezeu și să te închini la idoli, dacă nu mă vei face astăzi să renasc ca mireasă a lui Hristos și nu mă vei aduce ofrandă lui Dumnezeu". Atunci toți episcopii și clericii care se adunaseră, văzând o asemenea păcătoasă vorbind asemenea lucruri din dragoste față de Dumnezeu, minunându-se au spus că niciodată nu văzuseră asemenea credință și dorință de mântuire ca ale acelei prostituate. Și de îndată m-au trimis pe mine, păcătosul diacon la episcopul cetății, ca să-i dau de veste de toate acestea și să îl rog ca el să poruncească ca*

unele din diaconițele fericirii sale să vină împreună cu mine. Auzind el acestea, și bucurându-se cu bucurie mare, a zis: „Bine, cinstite părinte, pe tine te așteptau lucrurile acestea, știu că vei fi gura mea". Și de îndată a trimis împreună cu mine pe doamna Romana, cea dintâi dintre diaconițe. Și venind ea, a găsit-o pe aceasta la picioarele sfântului Nonnus episcopul, care de-abia a reușit să o convingă să se ridice de la picioarele sale, spunând: „Ridică-te, fiică, ca să te exorcizez". Și i-a spus ei: „Mărturisește toate păcatele tale". Iar ea a răspuns: „Scrutând știința inimii mele nu găsesc în mine vreo lucrare a faptelor bune. Căci îmi știu păcatele mele că sunt mai grele decât nisipul mării, pentru că apa ei e prea puțină față de mulțimea păcatelor mele. Dar mă încred în Dumnezeul tău, ca El să ridice povara fărădelegilor mele și să privească din nou la mine". Atunci i-a spus ei sfântul Nonnus episcopul: „Spune care e numele tău?" Iar ea a răspuns: „Părinții mei m-au chemat cu numele Pelaghia; însă cetățenii Antiohiei mă cheamă Margarita, din pricina poverii podoabelor cu care m-au împodobit păcatele mele. Fiindcă eram podoabă și roabă diavolului". Iarăși îi spune sfântul Nonnus episcopul: „Numele tău natural e Pelaghia?" Iar ea a răspuns: „Da, doamne". Auzind aceasta, sfântul Nonnus episcopul a exorcizat-o și a botezat-o; și a făcut asupra ei semnul Domnului, și i-a dat Trupul lui Hristos. Și i-a fost părinte duhovnicesc sfânta doamnă Romana, cea dintâi dintre diaconițe, care primind-o a urcat-o la locul rezervat catehumenilor, în vreme ce noi am rămas acolo unde eram. Atunci mi-a spus mie sfântul Nonnus episcopul: „Ție îți spun, frate diacone, să ne bucurăm astăzi împreună cu îngerii lui Dumnezeu și să punem în mâncare untdelemn peste obicei și să primim vin cu veselie duhovnicească, pentru mântuirea copilei acesteia".

9. Și mâncând noi, s-au auzit dintr-o dată voci, ca ale unui om ce pătimea violență, căci diavolul striga zicând: „Vai, vai! Ce pătimesc de la bătrânul acesta decrepit? Nu ți-au fost de ajuns cei treizeci de mii de arabi pe care mi i-ai răpit și i-ai botezat și i-ai adus Dumnezeului tău? Nu ți-a fost

de ajuns Heliopolisul, fiindcă atunci când întreaga cetate era a mea şi toţi cei ce locuiau în ea se închinau mie, tu mi i-ai răpit şi i-ai adus Dumnezeului tău? Acum însă ai luat de la mine nădejdea mea cea mai mare. Acum nu mai îndur uneltirile tale. O, cât de mult pătimesc de la blestematul acesta! Blestemată ziua în care te-ai născut, râuri de lacrimi inundă această sărmană casă de oaspeţi, căci nădejdea mea a fost luată de la mine!" Acestea toate striga diavolul şi se tânguia înaintea uşilor auzit fiind de toţi oamenii. Şi iarăşi aceleaşi lucruri, spunea către copila proaspăt botezată: „Acestea-mi faci, doamna mea Pelaghia, şi tu îl imiţi pe Iuda al meu? Căci acela, încununat cu slavă şi cinste şi făcut apostol, l-a vândut pe Domnul său, şi tot aşa şi tu mi-ai făcut mie". Atunci îi spune ei sfântul Nonnus episcopul: „Fă-ţi semnul crucii şi leapădă-te de el". Iar aceasta şi-a făcut semnul crucii în numele lui Hristos şi a suflat în faţa demonului şi de îndată acesta nu s-a mai văzut.

10. *După două zile deci, dormind ea împreună cu sfânta Romana, naşa ei, în iatacul ei, s-a arătat diavolul noaptea şi a trezit-o pe slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia şi i-a spus: „Rogu-te, doamna mea Margarita, nu te-am împodobit eu cu aur şi pietre preţioase? Rogu-te, cu ce te-am întristat? Răspunde-mi ca să-ţi fac pe plac şi ca să nu mă faci de atâta batjocură creştinilor". Atunci slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia şi-a făcut semnul crucii, a suflat asupra demonului zicând: „Dumnezeul meu, care m-a smuls din mijlocul dinţilor tăi, şi m-a dus în cămara Sa de nuntă cerească, El va sta împotriva ta pentru mine". Şi de îndată diavolul nu s-a mai văzut.*

11. *Iar a treia zi după ce sfânta Pelaghia a fost botezată, l-a rugat pe slujitorul său, aflat peste toate lucrurile ei, şi i-a spus: „Du-te în vestiarul meu şi scrie toate câte sunt atât în aur cât şi în argint sau în podoabe sau în haine scumpe şi adu-mi-le". Slujitorul a făcut precum i-a poruncit stăpâna sa şi i-a adus toată averea ei. Aceasta a chemat de îndată pe sfântul Nonnus episcopul prin sfânta Romana, naşa ei, şi a pus toată averea sa în mâinile lui zicând: „Acestea sunt, stă-*

pâne, bogățiile cu care m-a făcut bogată satana; pe acestea le predau la bunul plac al sfințeniei tale și fă cu ele ceea ce știi că trebuie făcut, fiindcă eu am ales bogățiile Domnului meu Iisus Hristos". Iar acesta a chemat de îndată pe custodele mai mare al bisericii și în prezența ei a predat în mâinile aceluia toată averea ei zicând: „Te jur pe nedespărțita Treime ca nimic din toate acestea să nu intre în cele ale episcopilor sau în biserică, ci să se cheltuiască mai degrabă pe seama văduvelor, orfanilor și săracilor, astfel ca ceea ce s-a strâns rău să se împartă bine și bogățiile păcătoasei să se facă comorile dreptății. Dar dacă îți calci jurământul și sustragi, fie pentru tine fie pentru altcineva, ceva din acestea, anatema să cadă asupra casei tale și să ai parte împreună cu cei ce spuneau: «Să se răstignească, să se răstignească»". Iar aceea a chemat pe toți slujitorii și slujitoarele sale și i-a eliberat pe toți, dându-le brățările de aur de pe mâinile ei, zicând: „Grăbiți-vă și eliberați-vă de acest veac plin de păcate, pentru ca așa cum am fost în acest veac împreună, tot așa să rămânem împreună fără dureri în viața aceea preafericită".

12. *Iar în a opta zi, când este obiceiul ca cei botezați să-și dezbrace veșmintele albe, sculându-se noaptea, fără ca noi să știm, Pelaghia și-a dezbrăcat veșmântul botezului ei și a îmbrăcat o tunică sărăcăcioasă și o manta cu glugă a sfântului Nonnus episcopul și din acea zi nu s-a mai văzut în cetatea Antiohiei. Sfânta Romana o plângea cu amar, iar sfântul Nonnus o mângâia zicând: „Nu plânge, fiică, ci bucură-te cu bucurie mare, fiindcă Pelaghia partea cea bună și-a ales, ca și Maria pe care Domnul a preferat-o Martei în Evanghelie* [*Luca* 10, 42]". *Aceea însă s-a dus la Ierusalim și și-a zidit ei o chilie pe Muntele Măslinilor unde se ruga lui Dumnezeu.*

13. *După o vreme însă, episcopul cetății i-a chemat pe toți episcopii și le-a spus ca fiecare să se întoarcă la ale sale. Iar după trei sau patru ani, eu, Iacob diaconul, am dorit să merg la Ierusalim, ca să mă închin acolo Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și i-am cerut episcopului meu să-mi în-*

găduie să mă duc. Îngăduindu-mi să merg, el mi-a spus: „Ție îți spun, frate diacone, când vei ajunge la Ierusalim, întreabă acolo de un oarecare frate Pelagius, monah și eunuc, care mulți ani locuia închis în singurătate și mergi să-l vizitezi; căci într-adevăr vei putea fi ajutat de către el". Însă acestea toate le spunea despre slujitoarea lui Dumnezeu Pelaghia, fără să vorbească însă în chip arătat.

14. *Așadar, am ajuns la Ierusalim și m-am închinat sfintei Învieri a Domnului nostru Iisus Hristos. Iar în ziua următoare am întrebat despre robul lui Dumnezeu, și m-am dus și l-am găsit pe el în Muntele Măslinilor, unde se ruga Domnul într-o chilie mică închisă din toate părțile și care avea doar o mică ferestruică în perete. Și lovind la ferestruică îndată mi s-a arătat și m-a cunoscut; eu însă nu am cunoscut-o. Căci cum o mai puteam cunoaște pe aceea pe care înainte o văzusem strălucind de atâta neprețuită frumusețe, iar acum fața ei era veștejită de atâta înfrânare? Ochii ei mi se păreau adânciți ca niște gropi. Ea mi-a spus: „De unde vii, frate?" Eu i-am răspuns și i-am zis: „M-a trimis la tine cu poruncă Nonnus episcopul". Ea însă mi-a zis: „Să se roage pentru mine, fiindcă este cu adevărat un sfânt al lui Dumnezeu". Și de îndată a închis deschizătura ferestruicii și a început să cânte ceasul trei. Iar eu m-am rugat lângă peretele chiliei ei și am plecat mult ajutându-mă prin îngereasca vedere a ei. Și întorcându-mă la Ierusalim, am început să vizitez pe frați umblând prin mănăstiri.*

15. *Iar prin mănăstiri mare era faima domnului Pelagius. De aceea am hotărât ca în drum să mă duc din nou pe la el și să primesc învățături mântuitoare. Dar când am ajuns la chilia lui și am bătut chemându-l pe numele lui, nu a răspuns nimeni. Am așteptat și a doua zi, iar în a treia zi am stăruit din nou chemându-l cu numele de Pelagius și nimeni n-a auzit. Atunci mi-am spus: „Sau nimeni nu este aici sau a plecat cel care era monah aici". Însă îndemnat printr-un semn al lui Dumnezu mi-am spus iarăși: „Să vedem dacă poate nu a murit". Și am deschis deschizătura ferestruicii și m-am uitat și l-am văzut mort și am închis deschizătura la*

loc. Şi umplându-mă de întristare am venit alergând la Ierusalim şi am vestit celor pe care îi întâlneam că sfântul Pelagius monahul care făcuse atâtea lucruri minunate a adormit. Atunci sfinţii părinţi au venit împreună cu monahi de la diverse mănăstiri şi astfel au forţat uşa chiliei iar trupul sfânt a fost scos afară şi l-au aşezat ca pe nişte aur şi pietre preţioase. Şi când sfinţii părinţi au uns trupul cu mir, atunci au cunoscut că fusese o femeie. Şi au vrut să ascundă minunea, dar poporul n-a putut să o ţină ascunsă, ci a strigat cu voce mare zicând: „Slavă Ţie, Doamne Iisuse Hristoase, care multe bogăţii ascunse ai pe pământ, nu numai bărbăteşti, ci şi femeieşti!" Şi s-a dezvăluit aceasta întregului popor şi au venit toate mănăstirile de fecioare, atât din Ierihon, cât şi de la Iordan, unde a fost botezat Domnul, cu lumânări, candele şi cântări şi astfel au fost aşezate sfintele ei rămăşiţe pământeşti fiind purtate de către sfinţii părinţi.

Aceasta este viaţa unei prostituate, aceasta este petrecerea uneia lipsite de nădejde, împreună cu care Domnul să ne facă să aflăm mila Sa în ziua judecăţii, Căruia I se cuvine cinstea, slava, puterea şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

V

Thaisia – cum să primești un dar

Thaisia: *„Pentru aceasta să-L laude armonia* [concertul] *cerurilor, toate rămurelele şi iarba de pe pământ, toate soiurile de dobitoace şi vâltorile tulburi ale apelor, pentru că El nu numai că-i rabdă pe păcătoşi, ci dăruie pe degeaba* [gratis] *chiar cununi celor ce se pocăiesc"*.

Pafnutie: *„Acesta I-a fost obiceiul din vechime: să vrea mai mult să se milostivească decât să pedepsească"*.[1]

Cea de-a treia prostituată a cărei istorie face parte din colecția literaturii despre pocăință se numeşte Thaisia. Ca şi Pelaghia, aceasta îşi făcea meseria într-una din cetățile Egiptului, probabil Alexandria. Numele ei era acelaşi cu cel al faimoasei curtezane care se spune că l-a fermecat pe Alexandru cel Mare iar mai apoi pe generalul său Ptolemeu I, de la care a avut trei copii. Tot ea, se spune, că l-ar fi provocat pe Alexandru să dea foc Sălii celor o Sută de Coloane a palatului din Persepolis; focul va juca un rol şi în viața omonimei ei creştine. În istoria Thaisiei prostituata aşa cum era povestită ea printre monahii Egiptului, aceasta era o prostituată bogată şi frumoasă, şi atât de populară, încât mulții ei amanți se băteau

[1] HROTSWITHA VON GANDESHEIM, *Comoedia* V: „Paphnutius", în *PL* 137, 1027–1046 (*BHL* 8018), aici col. 1045B.

chiar pentru a obține favorurile ei. Pafnutie, unul dintre cele mai faimoase nume printre părinții Egiptului[2], a auzit de scandal. S-a deghizat în haine lumeşti şi a venit să o vadă. A vorbit cu Thaisia, iar aceasta a fost pătrunsă la inimă de cuvintele lui, mai cu seamă atunci când a avertizat-o despre viitoarea judecată a lui Dumnezeu, când va fi chemată să dea socoteală de toți cei ce păcătuiau din pricina ei. Thaisia şi-a ars toate averile şi l-a urmat pe Pafnutie în pustie, unde acesta a lăsat-o la o mănăstire de maici, zidită într-o chilie fără nici o deschizătură, punând-o să zică o singură rugăciune: „Cel ce m-ai făcut, miluieşte-mă". Trei ani mai târziu, Pafnutie s-a dus în Sketis să vorbească cu Sfântul Antonie cel Mare şi ucenicii săi despre ea, iar Pavel, un ucenic al lui Antonie, a văzut în vis un pat bogat în cer pregătit să o primească pe Thaisia în slavă. Pafnutie şi-a dat seama că aceasta însemna iertarea pentru ea şi s-a dus la chilia ei. A insistat ca ea să iasă afară, chiar dacă acum ea dorea să rămână înăuntru; cincisprezece zile mai târziu ea a murit.

E o poveste dură şi fără compromisuri cu nici una din înflioririle literare sau sentimentele omeneşti care fac atât de atractive celelalte istorii. Dar într-un fel, tocmai din pricina scurtimii ei, iese în evidență mai cu claritate tiparul fundamental al istoriei. A fost o povestire populară, în deşert existând şi alte relatări ale unor întâmplări asemănătoare, una dintre ele fiind istoria Mariei, nepoata lui Avraam, despre care va fi vorba mai jos. O alta este povestită în *Apoftegmele părinților deşertului* cu privire la avva Ioan Colov şi femeia Paisia:

> *Se spunea despre avva Ioan, că unei tinere i-au murit părinții şi a rămas sărmană. Iar numele ei era Paisia. Deci a socotit să-şi facă casa gazdă de străini, spre primirea părinților Sketis-ului. A rămas dar aşa primind pe străini vreme multă şi odihnind pe frați; iar după o vreme, după ce a cheltuit lucrurile, a început a fi lipsită. Deci s-au lipit de dânsa nişte oameni răzvrătiți şi au schimbat-o din socoteala cea bună şi de*

---

[2] *Pateric*, Pafnutie [trad. rom., 1990, p. 197–199].

aceea a început a petrece rău, încât a ajuns ca ea să curvească. Au auzit părinții și foarte s-au mâniat. Și poftind pe avva Ioan Colov, i-au zis: „Am auzit despre sora aceea că petrece rău, și ea când putea și-a arătat mila către noi iar acum noi să arătăm către dânsa milă și să o ajutăm. Deci ostenește-te, părinte, până la dânsa și după înțelepciunea ce ți-a dat-o Dumnezeu, iconomisește cele pentru dânsa". Deci a venit avva Ioan la dânsa și a zis bătrânei portărițe: „Spune stăpânei tale că am venit eu!" Iar ea l-a gonit zicând: „Voi dintr-un început ați mâncat cele ale ei și iată că e săracă". I-a zis avva Ioan: „Spune-i că foarte am s-o folosesc". Iar slugile ei zâmbind îi zic lui: „Dar ce ai să-i dai, de voiești să te întâlnești cu dânsa?" Drept aceea, suindu-se bătrâna i-a spus despre dânsul. Și îi zice ei cea tânără: „Acești călugări de-a pururea umblă pe lângă Marea Roșie și găsesc mărgăritare". Împodobindu-se dar a zis să-l aducă la dânsa. Deci, după ce s-a suit, apucând ea mai-nainte a șezut pe pat. Și venind avva Ioan a șezut aproape de dânsa. Și căutând în fața ei, i-a zis: „Pentru ce ai defăimat pe Iisus de ai venit la aceasta?" Iar ea auzind, a înghețat cu totul; și plecând în jos capul său, avva Ioan a început a plânge foarte. Și a zis ea lui: „Avvo, ce plângi?" Iar după ce a căutat, iarăși s-a aplecat în jos plângând și i-a zis ei: „Văd că Satana joacă în fața ta și nu voi plânge?" Iar ea auzind, i-a zis lui: „Este pocăință avvo?" Îi zice ei: „Este". Îi zice lui: „Ia-mă unde voiești!" Îi zice ei: „Să mergem". Și s-a sculat să meargă după dânsul. Și a luat seama avva Ioan că nimic n-a pus la rânduială, nici n-a grăit pentru casa sa. Și s-a mirat. Deci după ce au ajuns în pustie, s-a făcut seară și făcând din nisip un căpătâi mic și semnând chipul crucii i-a zis: „Dormi aici!" Și făcându-și și lui și puțin mai departe și împlinindu-și rugăciunile, s-au culcat. Iar pe la miezul nopții deșteptându-se, vede o cale lumi-

noasă, de la cer până la dânsa întărită şi a văzut pe îngerii lui Dumnezeu ducându-i sufletul. Drept aceea, sculându-se şi mergând la dânsa, a mişcat-o cu piciorul iar după ce a văzut că a murit, s-a aruncat pe sine cu fața la pământ, rugându-se lui Dumnezeu şi a auzit că un ceas al pocăinței ei s-a primit mai mult decât pocăința multora, care zăbovesc şi nu arată fierbinteala unei pocăințe ca aceasta.[3]

Paisia era cunoscută monahilor, iar grija lor față de ea a fost un răspuns la milostivirea ei față de ei. Este un alt exemplu de femeie înstărită care şi-a folosit bogăția ei liber şi risipitor în folosul asceților. Ca şi Pafnutie, Ioan Colov era socotit unul dintre cei mai riguroşi şi severi părinți ai pustiei, şi de aceea atât în stare să umble fără riscuri într-o situație compromițătoare, cât şi unul care avea dorința de a-şi asuma un asemenea risc din dragoste pentru o altă persoană.

O altă istorie de acest tip se povesteşte despre un monah anonim, extrem de experimentat în viața ascetică, de data aceasta în legătură cu sora sa naturală:

El avea o soră desfrânată în cetate şi care dusese la pierzanie multe suflete. Bătrânul îi sâcâia adesea pe frați despre ea şi astfel i-a convins să îl lase să meargă la ea şi avertizând-o, să oprească păcatul ce se făcea din pricina ei. Ajungând în acel loc, unul din prietenii ei l-a văzut şi s-a dus la ea să-i vestească: „Fratele tău e la uşă". Adânc tulburată, ea şi-a părăsit clientul pe care-l servea şi la vederea fratelui ei a sărit afară cu capul descoperit. A încercat să-l îmbrățişeze, dar acesta i-a spus: „Iubită surioară, mântuieşte-ți sufletul căci pe mulți ai pierdut. Cum vei îndura oare chinul cel veşnic?" Ea a început să tremure şi i-a spus: „Crezi că mai este mântuire pentru mine după toate acestea?" Iar el i-a spus: „Dacă vrei, este mântuire". Şi ea s-a aruncat la picioarele

---

[3] *Ibid.*, Ioan Colov 40 [trad. rom., 1990, nr. 43, p. 104–105].

fratelui şi l-a rugat să o ia cu el în pustie. Iar el i-a zis: „Pune-ţi mantaua peste capul tău şi urmează-mă". Ea însă i-a zis : „Să mergem acum, căci e mai bine pentru mine să rămân descoperită şi necuviincioasă decât să intru din nou în atelierul fărădelegii". Pe când mergeau ei pe cale, el o îndemna să se căiască. Au văzut nişte oameni venind în întâmpinarea lor iar el i-a spus: „Întrucât nu oricine ştie că tu eşti sora mea, depărtează-te puţin de drum până ce aceştia vor trece". După o vreme a chemat-o: „Să purcedem pe calea noastră, soră". Cum aceasta nu răspundea, s-a întors şi a găsit-o moartă. A văzut că urmele paşilor ei erau pline de sânge, căci era cu picioarele goale.[4]

O altă versiune a istoriei care este foarte aproape de cea a Thaisiei era povestită de avva Serapion, dar în acest caz zăvorârea într-o chilie a fost treptată şi la cererea prostituatei însăşi.

A venit odată avva Serapion, trecând printr-un sat al Egiptului şi a văzut o curvă şezând lângă chilia lui şi a zis ei: „Gătit-ai patul?" Ea i-a zis: „Da, avvo!" A-ncheiat bătrânul: „Aşteaptă-mă deseară că voi veni la tine şi-am să petrec noaptea acesta aproape de tine". Iar ea răspunzând, a zis: „Bine, avvo!" Şi s-a gătit şi a aşternut patul şi l-a aşteptat pe bătrân cu cele de trebuinţă. Iar când s-a făcut seară, a venit bărbatul la dânsa, nimic aducând şi intrând în chilie, i-a zis ei: „Gătit-ai patul?" Ea a zis: „Da, avvo!" A încuiat uşa şi i-a zis ei: „Aşteaptă puţin, fiindcă avem pravilă până ce o voi face!" Şi a început bătrânul slujba. Şi începând Psaltirea, la fiecare psalm făcea rugăciunea, rugându-se lui Dumnezeu pentru dânsa ca să se pocăiască şi să se mântuiască. Deci

---

[4] *The World of the Desert Fathers*, trans. Columba Stewart (Oxford, 1986), p. 23–24.

l-a ascultat Dumnezeu; şi sta femeia tremurând şi rugându-se aproape de bătrânul. Dacă isprăvi bătrânul toată Psaltirea, ea a căzut la pământ. Iar bătrânul începând Apostolul, a citit mult dintr-însul. Şi aşa şi-a împlinit slujba. Deci umilindu-se ea şi înţelegând că nu pentru păcat a venit la dânsa, ci ca să-i mântuiască sufletul, a căzut în faţa lui zicând: „Fie-ţi milă, avvo, şi povăţuieşte-mă unde pot plăcea lui Dumnezeu". Atunci bătrânul a povăţuit-o pe dânsa la o mănăstire de fecioare şi a dat-o la stareţă, zicând: „Ia pe sora aceasta şi nu-i pune ei jug sau poruncă, ca celorlalte surori; ci orice voieşte dă-i ei şi cum voieşte dă-i voie să umble! Şi după ce a făcut puţine zile a zis: „Eu sunt o păcătoasă şi voiesc la două zile să mănânc". Şi după puţine zile a zis: „Eu multe păcate am şi voiesc la patru zile să mănânc". După alte puţine zile s-a rugat egumenei zicând: „Fiindcă mult am mâhnit pe Dumnezeu cu fărădelegile mele, rogu-te, pune-mă într-o chilie şi o astupă, şi pe o gaură dă-mi puţină pâine şi rucodelie". Şi a făcut ei stareţa aşa. Aşa i-a plăcut lui Dumnezeu în cealaltă vreme a vieţii sale.[5]

În toate aceste cazuri, istoria este dură şi total lipsită de sentimentalism. Aşa cum arată romanele sale, Anatole France a fost fascinat de istoria Thaisiei[6]. El a modificat detaliile zăvorârii Thaisiei, chiar atunci când tema operei sale (lipsa de călăuzire a ascetului mândru şi pasionat) ar fi profitat de latura neplăcută a istoriei. În romanul său, Pafnutie e lipsit de orice respect pentru umanitate şi dă un exemplu clasic de fanatism dur şi brutal. Dar faptul de a fi pecetluit ani de zile într-o celulă fetidă întrecea sensibilitatea unui francez al secolului XIX! E posibil ca autorul istoriei Thaisiei însuşi să fi crezut extremă acţiunea lui Pafnutie, întrucât îl prezintă ca fiind îngrijorat cu privire la penitenta sa şi include o viziune a mântui-

[5] *Pateric*, Serapion 1 [trad. rom., 1990, p. 220].
[6] ANATOLE FRANCE, *Thaïs* (Paris, 1902).

rii Thaisiei atestând eliberarea ei din celula penitențială. În orice caz, Pafnutie avea un renume în deșert pentru duritatea sa și, în cazul că poate fi identificat cu apoftegmele care circulau sub numele său, aceasta era de altfel caracteristica sa principală.

Dacă sunt citite ca relatări ale unor evenimente istorice, aceste istorii nu sunt atractive; dar dacă sunt abordate ca istorii privitoare la esența căinței construite în jurul unor fapte reale, pot fi sesizate intuiții valoroase. În fiecare caz, monahul care întreprinde deghizat vizitarea unui bordel e prezentat ca o persoană puternică, fermă în viața sa ascetică, pe care nu-l mai poate atinge nici cea mai mică urmă de sminteală. Fiecare vorbește singur împreună cu femeia și într-un dialog față către față îi pune înainte pericolul modului ei de viață, nu numai pentru ea însăși, ci și pentru ceilalți. Nu există nici o analiză, nici o discuție, nici o scuză; numai insistența clară asupra prezenței lui Hristos aici și acum și chemarea sa față de persoanele de acolo și de atunci. Lumina realității, adevărul situației femeii înaintea lui Dumnezeu este lipsită de compromisuri și în fiecare caz atinge însăși miezul realității în care e implicată fiecare femeie în parte. Incapabile să se încreadă în propriile idei și reacții, ele se pun în mâinile celor care le-au descoperit acest adevăr despre ele și în același timp folosesc șansa libertății ce li se oferă într-un mod atât de neașteptat. În cazul Thaisiei și al surorii monahului, ele intră pe loc în Împărăția cerurilor; nu mai e nevoie de o pocăință îndelungată, întoarcerea lor la Dumnezeu e făcută definitivă prin moartea lor în care primesc darul mântuirii libere într-un mod total. În istoria Thaisiei, accentul este diferit: Thaisia e pecetluită într-o chilie ca într-un mormânt, o limitare până la un singur punct a realității înaintea lui Dumnezeu; iar acest lucru e întărit de singura ei rugăciune: „Cel ce m-ai făcut, miluiește-mă". Creatură înaintea Creatorului, păcătoasă înaintea Mântuitorului, ea este arătată ca experiind eliberarea de iluzie, neadevăr, autodeterminare și inabilitatea de a iubi sau a fi iubită, singură și în întuneric, vreme de trei ani de zile. O terapie de șoc poate, dar nu impusă de o cruzime străină; i s-a cerut și i-a fost dată din

iubire. Nu există nici o analiză a păcatelor ei: pur şi simplu ea stă înaintea lui Dumnezeu; iar în cele din urmă Pafnutie pretinde că a primit iertarea deplină nu din pricina unor penitenţe, ci pur şi simplu pentru că a rămas în lumina adevărului înaintea lui Dumnezeu. Ca şi la Maria Egipteanca, nu e cazul de a dobândi iertarea prin penitenţe sau autoanaliză, iertarea lui Dumnezeu este un dar liber, mântuirea e oferită gratis. Tot ceea ce pot face Thaisia, Paisia şi sora monahului e să înveţe cum să primească darul în realitate şi în vieţile lor. Orice asprime este rezultatul acelui moment, nu cauza lui. Mai mult, Thaisia – şi acest lucru e adevărat despre toate celelalte femei – are nevoie de o altă persoană în acest moment al întoarcerii ei spre Dumnezeu. Faptul exprimă un adevăr important: căinţa nu se face de unul singur, ci în Biserică, chiar şi pentru Maria Egipteanca: în unele privinţe ea era total singură, însă la sfârşitul vieţii sale a avut nevoie atât de Zosima, cât şi de Sfintele Taine.

Oricât de dur sună istoria Thaisiei, ea a fost folosită ca bază pentru o piesă medievală de o deosebită eleganţă şi vigoare. Hrotswitha de la abaţia regală din Gandersheim în secolul X, a scris piese de teatru în maniera lui Terenţiu, dar având drept temă castitatea creştină. Că ea s-a bazat pe istoria Mariei, nepoata lui Avraam, nu este un lucru surprinzător, întrucât e vorba de o poveste plină de simpatie omenească, dar alegerea istoriei Thaisiei pentru cea de-a doua piesă cu tema mântuirii unei prostituate e mai puţin clară[7]. În această piesă, Pafnutie îşi păstrează duritatea pe care Hrotswitha o găsise în relatările timpurii despre el, iar Thaisia îi seamănă în maniera sa abrazivă; drama lor este una a iubirii dramatice şi a căinţei vii. Cuvintele pe care Pafnutie le foloseşte când merge să o viziteze pe Thaisia sunt din *Cântarea Cântărilor*: „Trezeşte-te, dragostea mea, frumoasa mea, şi vino“ (1, 1). Scena centrală a piesei e o scenă trecută cu vederea în relatarea antică: este o înscenare vie a arderii în public de către Thaisia a tuturor averilor ei. Există o urgenţă şi o vigoare în piesă care aduce la

---

[7] HROTSWITHA, *Comoedia* V: „Paphnutius“, *PL* 137, 1027–1046.

viaţă istoria şi care face din momentul zăvorârii delicatei şi iubitoarei de lux fete într-o chilie întunecată, umedă şi fără nici o deschizătură, un episod plin de tensiune dramatică şi credibilitate umană. Moartea Thaisiei alcătuieşte sfârşitul piesei, întrucât ea moare cu Pafnutie lângă ea şi singurele cuvinte de pe buzele ei sunt cele pe care le folosea în chilia ei de data aceasta de bunăvoie: „Cel ce m-ai făcut, miluieşte-mă!“[8] În piesa Hrotswithei se menţine continuu un contrast între frumuseţea pământească şi adevărata frumuseţe duhovnicească atinsă prin refuzul Thaisiei de a fi ţinută de atracţiile trupului de care se bucurase mai înainte. Piesa ilustrează tema istoriei: „Darul gratuit al lui Dumnezeu nu răsplăteşte meritul omenesc, căci dacă s-ar da după merite, nu s-ar mai numi har [*gratia*]“[9], iar pentru a face aceasta, Hrotswitha adaugă o dimensiune de emoţie şi sensibilitate umană ce lipseşte în versiunile dure din textele timpurii: făcând astfel ea nu diminuează nicidecum, ci mai degrabă evidenţiază adevărul din mesajul fundamental al istoriei.

---

[8] *Ibid.*, col. 1046A.
[9] *Ibid.*, col. 1045B.

În ziua a opta a lunii octombrie,

Viața Sfintei Thaisia prostituata,

*autor anonim**

1. *A fost odată o prostituată oarecare, cu numele ei Thaisia, atât de frumoasă încât pentru ea mulți și-au vândut averile lor ajungând astfel la o sărăcie extremă; dar și certuri se iscau între amanții ei și adeseori pragul copilei era plin de sângele tinerilor. Auzind de ea avva Pafnutie, îmbrăcând un veșmânt lumesc s-a dus la ea într-o anume cetate a Egiptului și i-a dat o monedă* [solidum] *drept preț al păcatului. Primind prețul, aceea a spus: „Să mergem acasă". Atunci acela intrând, pe când ședeau ei pe un pat învelit cu straie prețioase, el a chemat-o și a zis: „Dacă există un iatac mai tainic să mergem în acela". Ea însă a zis: „Este unul, dar dacă te temi de oameni, află că nimeni nu intră vreodată în acest iatac dinafară; afară numai de Dumnezeu întrucât nu este nici un loc care să se poată ascunde de ochiul Dumnezeirii". Auzind aceasta bătrânul, îi spune: „Știi deci că este un Dumnezeu?" La care aceea a răspuns: „Știu că este Dumnezeu și împărăția veacului viitor, și chinurile viitoare ale celor păcătoși". Atunci el i-a spus: „Deci dacă cunoști acestea, de ce ai dus în pierzanie atâtea suflete, încât să fii osândită să dai socoteală nu numai pentru fărădelegile tale, ci și pentru ale acelora?" Auzind aceasta Thaisia, că-*

* Textul utilizat pentru traducere este cel al versiunii latine *Vita Sanctae Thaisis Meretricis* făcute după un text grec anonim, și tipărit în *PL* 73, 661–662; reluat în: *Acta Sanctorum*, Oct. IV, p. 224 (*BHL* 8012).

zând la picioarele lui Pafnutie monahul l-a rugat cu lacrimi zicând: „Dă-mi o penitență, părinte; căci sunt încredințată că voi găsi iertare prin rugăciunile tale; te rog să aştepți numai trei ceasuri, după care oriunde vei porunci voi veni, şi orice lucru vei povățui îl voi face". Şi după ce avva Pafnutie a stabilit locul acela în care trebuia ea să vină, ieşind aceea şi adunându-şi toate lucrurile pe care le-a câştigat din păcat, aducându-le în mijlocul cetății le-a aruncat în foc în fața poporului care privea strigând: „Veniți toți care ați păcătuit cu mine şi vedeți cum voi arde cele pe care mi le-ați dat". Şi prețul lor era ca la 40 de livre.

2. *Şi după ce s-au mistuit toate, a venit în locul pe care i l-a stabilit avva. Iar acela, ducând-o pe acesta într-o mănăstire de fecioare, într-o chilie mică, a sigilat cu plumb uşa chiliei lăsând o ferestruică mică prin care să i se dea hrana şi a poruncit ca în toate zilele să i se dea de către surorile mănăstirii puțină pâine şi puțină apă. Când însă a văzut că uşa este pecetluită cu plumb, Thaisia i-a spus: „Unde poruncești, părinte, ca să se scurgă apa* [urina] *mea?" El însă a răspuns: „În chilie, cum eşti şi vrednică". Iar când ea l-a întrebat iarăşi cum anume să se roage lui Dumnezeu, el i-a zis: „Să nu porți pe buzele tale numele Dumnezeirii şi nici să ridici spre cer mâinile tale, fiindcă buzele tale sunt pline de fărădelege şi mâinile tale sunt întinate cu necurăție, ci şezând numai priveşte spre răsărit repetând numai acest cuvânt: Cel ce m-ai zidit, miluieşte-mă!"*

3. *Deci când s-au împlinit trei ani de când fusese zăvorâtă, avva Pafnutie a fost cuprins de remuşcare, şi de îndată s-a dus la avva Antonie, ca să ceară de la el şi să afle dacă Domnul i-a iertat sau nu păcatele ei. Deci când a venit el şi a povestit pe îndelete pricina aceleia, chemându-şi ucenicii săi, avva Antonie le-a poruncit ca toți să privegheze în noaptea aceea şi să stăruie în rugăciune fiecare până Dumnezeu îi va arăta cuiva dintre ei pricina pentru care venise avva Pafnutie. Şi astfel, depărtându-se fiecare în parte şi rugându-se neîncetat, avva Pavel, un mare ucenic al Sfântului Antonie, a văzut dintr-o dată în cer un pat împodobit cu straie*

prețioase pe care îl păzeau trei fecioare cu față strălucitoare. Deci când Pavel le-a spus: „Nu este așternutul acesta altul decât al părintelui meu Antonie", un glas s-a făcut către el: „Nu este al părintelui tău Antonie, ci al Thaisiei prostituata". Iar când avva Pavel a relatat acest lucru, avva Pafnutie a învățat care este voința cunoscută a lui Dumnezeu și întorcându-se la mănăstirea în care fusese zăvorâtă, a deblocat ușa. Ea însă l-a rugat să rămână astfel zăvorâtă. Când ușa a fost deschisă, el i-a spus: „Ieși, fiindcă Dumnezeu ți-a iertat păcatele tale". Aceea a răspuns: „Martor mi-e Dumnezeu, că din clipa în care am intrat, toate păcatele mele au stat înaintea ochilor mei ca o povară și n-au pierit păcatele mele din ochii mei, ci plângeam văzându-le pururea". Avva Pafnutie i-a zis: „Nu pentru căința ta te-a iertat Dumnezeu, ci fiindcă ai avut pururea în suflet gândul la ele". Și după ce a scos-o de acolo, Thaisia a mai trăit doar cincisprezece zile și astfel s-a odihnit în pace.

VI

Maria, nepoata avvei Avraam – o icoană a mântuirii

În pustiurile inimii
Să țâșnească izvor mântuitor:
În temnița zilelor sale
Să învețe omul liber cum să laude.[1]

Fiecare din istoriile de până acum s-au referit la femei care au dus în lume o viață depravată întorcându-se la viața cea nouă în deșert. Istoria finală aparținând acestui grup e una cu totul diferită. Ea relatează despre o fugă din deșert într-un bordel și o reîntoarcere din bordel în deșert. Este ultima istorie povestită de Efrem Diaconul în relatarea pe care o face vieții lui Avraam, un monah pe care l-a cinstit și iubit. Ea povestește cum Avraam a crescut-o pe nepoata sa orfană, copila Maria, de la vârsta de șapte ani și cum aceasta a fost sedusă de un monah aflat în vizită; cum aceasta a fugit disperată în cetate trăind acolo ca o prostituată până când unchiul ei a aflat-o și a convins-o să se întoarcă cu el în pustie unde a trăit o viață de căință până la moartea ei.

Sunt multe puncte de mare interes cu privire la această istorie, atât în conținutul cât și în forma ei. Mai întâi, cine a scris-o și pentru ce public? Autorul este „Efrem Diaconul". Ca și Iacob, el era un diacon (în fapt un arhidiacon)[2], și un mo-

[1] W. H. AUDEN, „In commemoration of W. B. Yeats", *Collected Shorter Poems* 1927–1957 (London, 1966), p. 143.
[2] Efrem Diaconul nu trebuie confundat cu Sfântul Efrem Sirul.

nah; aşadar era un personaj cultivat. El a fost ucenicul lui Avraam şi a scris o relatare a vieţii dascălului său spre zidirea confraţilor săi monahi: „Eu, o persoană mediocră şi neînvăţată, chiar şi eu am vorbit cu acest cel mai bun şi mai desăvârşit dintre oameni“[3]. În relatarea sa el ne povesteşte întâmplări despre Avraam, privit ca un exemplu actual de viaţă total umplută de Dumnezeu, chiar dacă, aşa cum spune, culorile tabloului sunt uneori întunecate şi triste. Avraam şi Efrem sunt menţionaţi şi de istoricul bisericesc Sozomen[4]; există şi un avvă Avraam căruia îi sunt atribuite unele apoftegme ale părinţilor[5] şi care poate fi acelaşi personaj.

Când Hrotswitha din Gandersheim a scris o piesă pe tema acestei istorii a Mariei[6], ea a adus figura lui Efrem în prim plan scoţându-l din obscuritatea relativă pe care şi-o dă el însuşi în propria relatare şi făcând explicit într-un dialog mişcător rolul său de confident şi prieten al lui Avraam. La sfârşitul relatării acestuia există un codicil[7] mai revelator decât relatările scrise din punctul de vedere al lui Zosima sau de către diaconul Iacob, codicil care fără îndoială a determinat-o pe Hrotswitha să extindă rolul acestuia în piesa ei. În acest epilog, Efrem scrie ca un bătrân după moartea prietenilor şi eroilor săi, Avraam şi Maria: „stelele“ vieţii ascetice au trecut, lăsându-l singur în vârstă în pragul morţii. Istovit acum de vârstă şi de slăbiciune, el îşi vede viaţa ca un eşec în care momentele aurite de glorie au fost reflectate pentru el prin intermediul celorlalţi doi; ei s-au dus însă şi „lunga linişte a iernii mă găseşte singur şi nepregătit“. Ca unul dintre cei care observă şi scriu, el ştie bine că nu era unul din cei care şi fac lucrurile; numai rugăciunile prietenilor săi sfinţii – „stelele“ – îi pot da speranţă; şi în aceasta el se află cu siguranţă alături

---

[3] *Viaţa Sfântului Avraam*, *PL* 73, 281–294; *Viaţa* Mariei e de fapt încheierea *Vieţii* lui Avraam.
[4] Sozomenos, *Istoria bisericească* III, 15.
[5] *Pateric*, Avraam 1–3 [trad. rom., 1990, p. 35–36].
[6] Hrotswitha, *Comoedia* IV: „Abraham“, *PL* 137, 1013–1028 (*BHL* 13).
[7] *Cf. PL* 73, 660, care sugerează că deşi aceste pasaje lipsesc din manuscrisul după care s-a tipărit textul, ele se găsesc în altele şi aparţin de fapt aici.

de cititorii săi. Fie că Efrem relatează ceea ce a văzut el însuşi, fie că doar compune o operă mai complexă din mai multe întâmplări care îi erau familiare, arta sa de povestitor este mai presus de orice îndoială. El apare discret în propria sa narațiune, dând cititorului un punct de observație spre personajele centrale iar, la sfârşit, îşi încheie povestirea aşternând în scris propriile reacții față de ea.

În al doilea rând, comparând textul cu detaliile din alte izvoare, există foarte multe lucruri interesante în ce priveşte formarea unui tablou al vieții în deşert. Prezența copiilor printre asceți nu era, de exemplu, necunoscută. În *Apoftegmele părinților pustiei* există o povestire despre avva Carion care ajuns monah în Sketis, a luat cu el şi pe băiețelul său, Zaharia, spre a împărți cu el chilia şi viața monastică[8]. În *Aşezămintele* lui Ioan Cassian există istoria lui Patermucius, care a fost primit ca monah împreună cu fiul său în vârstă de opt ani[9]; tânăra Paula a fost dedicată vieții monahale din copilărie şi a intrat într-o mănăstire din Betleem înainte de vârsta de şaisprezece ani[10]; *Viața Mariei Egipteanca* ne spune că Zosima fusese monah încă din copilărie. Obiceiul nu era lipsit de primejdii şi mai târziu în Sketis un monah spunea: „Nu aduceți aici copii, că patru biserici în Sketis s-au pustiit pentru copii"[11]. Istoria de care ne ocupăm aici este neobişnuită prin aceea că ne prezintă un pustnic educând o fetiță. Ei locuiesc în chilii vecine şi îşi spun pravila rugăciunilor împreună. O altă latură a vieții în pustie e înfățişată de neîncrederea lor în bunurile materiale. Atât Avraam, cât şi Maria priveau posesiunile materiale drept piedici în calea libertății vieții în pustie; mai întâi, atunci când Avraam a tratat-o pe copila Maria ca un ucenic dându-i moştenirea ei săracilor pentru a o împiedica de la distracții şi de la responsabilitățile vieții în lume, iar mai târziu, atunci când Maria şi-a lăsat pur şi simplu toată averea şi bogăția întorcându-

---

[8] *Pateric*, Carion 2 [trad. rom., p. 124].

[9] SFANTUL IOAN CASSIAN, *Institutions cénobitiques* IV, 27, ed. J. Guy, *SC* 109 (Paris, 1965).

[10] FERICITUL IERONIM, *Epistola* 134.

[11] *Pateric*, Isaac Kelliotul 5 [trad. rom., p. 109].

se în deşert; ca şi Pelaghia, care renunţase la toate bunurile ei, şi de asemenea Thaisia, care le arsese. Este vorba de o parte fundamentală a tradiţiei deşertului în care bunurile materiale sunt prima legătură cu lumea ce trebuie tăiată cu hotărâre pentru a dobândi libertatea inimii. Un alt detaliu de interes pentru această povestire pentru a ne forma o imagine asupra lumii părinţilor deşertului este faptul că uniforma unui soldat e văzută ca o deghizare potrivită pentru Avraam atunci când vizitează un bordel; faptul este, neîndoielnic, o reflectare a prescripţiilor pentru armata romană în Egipt. Moneda de aur oferită proxenetului ce deţinea bordelul aduce aminte de aurul Egiptului, cea mai bogată provincie a imperiului. Proxenetul, proprietar al bordelului şi masa elegantă şi rafinată poruncită înaintea evenimentelor principale ale serii ne oferă de asemenea o privire asupra vieţii de societate a unui oraş din lumea antică.

În alt treilea rând, există aici două teme spirituale frecvent întâlnite şi în alte materiale privitoare la monahismul deşertului şi care sunt de o importanţă majoră: prima este cea a monahului care păcătuieşte, iar cea de-a doua este cea a omului bun ce se deghizează pentru a vizita un bordel cu scopul de a scoate de aici un tovarăş. Să luăm mai întâi tema monahului căzut: literatura deşertului nu e interesată de istorii în mod automat pioase, ci în primul rând de căinţa păcătoşilor, iar între astfel de istorii există exemple de monahi care au căzut, fie temporar fie definitiv. Ce înseamnă „cădere" în deşert? Nu este o experienţă pur şi simplu sexuală, genitală, deşi la aceasta se renunţă prin definiţie în mod complet în viaţa monastică. Actul sexual contrazice, într-adevăr, însăşi esenţa vieţii asumate, dar pentru el, ca şi pentru toate păcatele, există iertare. Ceea ce se află într-adevăr în afara vieţii ascetice nu este plăcerea în sine, ci disperarea, atitudinea de mândrie ce neagă posibilitatea iertării. Ca monahul căzut din povestirea lui Ioan din Lycopolis[12], Maria a făcut totul aşa cum trebuie în întreaga

[12] *The Lives of the Desert Fathers*, trans. Norman Russell, introduction by B. Ward (London, 1980), Ioan din Lycopolis 32.

ei viață, dar fără a învăța lecția esențială a deșertului: stricta dependență a omului de mila lui Dumnezeu. Astfel, biruită de o patimă mai puternică decât autocontrolul ei delicat, ea a păcătuit cu „monahul numai cu numele" și, în același timp, a deznădăjduit de iertare. Nu a putut suporta să le spună lui Avraam și Efrem ceea ce s-a întâmplat; în loc de aceasta, ea fuge în timpul nopții și continuă să săvârșească faptele în al căror joc s-a prins prin păcat. Așa cum Avraam a văzut atât de potrivit într-un vis, ea era ca o pasăre prinsă în gura unui șarpe. În conversația emoționantă dintre bătrânul pustnic și Maria în bordel, acesta nu are nici un cuvânt de condamnare pentru ea, ci îi vorbește numai despre milă și iubire: „De ce nu ne-ai spus? Oare Efrem și cu mine n-am fi împărțit penitența ta?... Oare n-am venit să te aduc acasă, copila mea?" N-are loc nici o discuție privitoare la motivele din sau responsabilitatea pentru trecut, și în fața iubirii compătimitoare a unchiului ei inima Mariei este atinsă; ea începe să plângă „fiindcă te-ai întristat atât pentru mine, până la a veni în această groapă a murdăriei" și de aceea se căiește. Nu judecata sau discutarea păcatelor, scuzele sau înțelegerea unor circumstanțe atenuante îi înmoaie inima, ci mila și iubirea. Acesta e un aspect fundamental al vieții părinților deșertului: nu judecau, ci iubeau:

> *Spuneau părinții despre avva Macarie cel Mare că s-a făcut, precum este scris, dumnezeu pământesc. Că precum este Dumnezeu acoperind lumea, așa s-a făcut și avva Macarie acoperind greșelile ce le vedea, ca și cum nu le-ar fi văzut, și cele pe care le auzea, ca și cum nu le-ar fi auzit.*[13]

Cea de-a doua temă, cea a monahului deghizat, a fost deja discutată analizând istoria Thaisiei, dar aici, așa cum este exprimată în relatarea subtilă a lui Efrem, ideea oferă o cheie vitală întregii literaturi de care ne ocupăm aici. Când Efrem descrie felul cum Avraam a îmbrăcat o haină străină pentru a merge și a-și căuta nepoata în cetate, el se referă la un eveni-

---

[13] *Pateric*, Macarie 32 [trad. rom., p. 137].

ment minor şi la prima vedere fără nici o legătură din viaţa omonimului acestuia, patriarhul biblic Avraam:

> *Să ne minunăm, fraţilor, de acest al doilea Avraam, fiindcă aşa cum întâiul Avraam a ieşit să lupte împotriva regilor şi l-a slobozit pe nepotul său Lot, tot aşa şi acest al doilea Avraam a ieşit să se războiască cu diavolul ca să-l biruie şi să aducă înapoi pe nepoata sa Maria cu un triumf încă şi mai mare.*

Referinţa biblică este la *Facere* 14, 14–16 şi la scăparea lui Lot de către unchiul său Avraam din mâinile celor „patru regi împotriva a cinci“ care îl capturaseră:

> *Auzind Avraam că Lot, rudenia sa, a fost luat în robie, a adunat oamenii săi de casă, trei sute optsprezece şi a urmărit pe vrăjmaşi până la Dan. Şi năvălind asupra lor noaptea, el şi oamenii săi i-au bătut şi i-au alungat până la Hoba care este în stânga Damascului. Şi au întors toată prada luată din Sodoma, au întors şi pe Lot, rudenia sa, averea lui femeile şi oamenii.*

Legăturile evidente între cele două istorii sunt de natură gramaticală: acelaşi nume, Avraam, şi acelaşi cuvânt, *nepos* (nepot sau nepoată) pentru a exprima relaţia atât dintre Avraam şi Lot, cât şi dintre Avraam şi Maria. Dată fiind această legătură, orice cititor din lumea antică şi medievală vedea repede sensul ascuns pe care voia să îl sugereze Efrem. În comentariile timpurii ale acestui text din cartea Facerii, sau la orice alt text biblic, pe cititor nu-l interesa atât sensul literal sau istoric; aşa cum spunea Origen:

> *Dacă doreşte cineva să audă sau să înţeleagă (aceasta) potrivit sensului literal, el ar trebui să asculte împreună cu iudeii mai degrabă decât cu creştinii. Dar dacă doreşte să fie un creştin şi un ucenic al lui Pavel, să asculte ceea ce se spune potrivit „legii Duhului“ şi să privească ceea ce se spune despre*

Avraam și despre femeile și fiii săi în chip alegoric. Ni se dau asemenea alegorii, dar nu e ușor pentru fiecare să le descopere înțelesul lor, așa că trebuie să ne rugăm din inimile noastre, ca „să se ia de pe ele vălul". Dacă vrea cineva să se întoarcă la Domnul, „fiindcă Domnul este Duhul", să se roage din inima sa pentru ca vălul literei să se ridice și lumina Duhului să vină, după cum este scris, „ca noi toți să privim cu fața deschisă ca în oglindă slava Domnului și să ne prefacem în acel chip din slavă în slavă ca de la Domnul, care este Duhul" [*II Corinteni* 3].[14]

Sensul literal al unui text era mult prea firav pentru a putea ține interesul unui cititor în lumea antică; sensul superficial al unei opere, atât în lumea clasică cât și în lumea creștină era doar un vestibul prin care cititorul putea trece în multe și felurite lumi. A căuta înțelesurile ascunse ale unui text în spatele suprafeței literei era nu doar ceva mai interesant, ci mult mai folositor în lucrarea mântuirii: „Fericiți sunt ochii – scria Claudius din Torino în prefața sa la un comentariu al Scripturilor – care văd Duhul dumnezeiesc prin vălul literei"[15]. Pentru monahi acest mod de a citi și a înțelege Scriptura era esențial și deopotrivă extrem de practic:

purtau de grijă să nu le scape nici un cuvânt fără a cunoaște înțelesul lui nu numai istoric... ci și duhovnicesc, după tâlcuirea părinților, adică ei aplicau toți psalmii la propriile lor vieți și fapte, la patimile lor și viața lor duhovnicească, și la războaiele cu diavolii ce se luptau împotriva lor.[16]

Cititorii obișnuiți cu acest fel de a vedea textul Bibliei îl aplicau și altor texte, și adeseori interpretarea spirituală a unui

---

[14] ORIGEN, *Homilia in Genesim* 6,1; ed. Doutreleau, *SC* 7 (Paris, 1976).
[15] CLAUDIUS DIN TORINO, *In Libros Informationum Litterae et Spiritus super Leviticum Praefatio*, *PL* 104, 615.
[16] *The Paradise of the Fathers*, trans. W. A. Budge (London, 1934), vol. 2, p. 306–307 (nr. 637).

pasaj scripturistic la care se face în treacăt aluzie într-o predică era atât de bine cunoscută, încât cunoaşterea acestei interpretări lumina automat întreg contextul. Istoria Mariei şi a lui Avraam este tocmai un asemenea caz. Părinţii au văzut în imaginea lui Avraam care-şi părăseşte locul pentru a scăpa un captiv, imaginea lui Hristos însuşi: „Aici vedem – scria Beda Venerabilul – pe Avraam ca figura mistică a lui Hristos, care prin patima şi moartea Sa a izbăvit lumea de moarte luptând împotriva diavolului"[17]. Comentariile unui verset anterior din acest capitol al Facerii stabiliseră deja faptul că Lot era o icoană a sufletului omenesc: cei „patru regi împotriva a cinci" (*Facere* 14, 9) erau văzuţi ca fiind cele patru elemente şi cele patru simţuri. Lot, luat captiv de patru regi împreună cu cinci, a devenit atunci figura sufletului omenesc devenit captiv al patimilor. Maria, ca şi Lot, fusese luată prizonieră de senzualitate, şi în acelaşi fel omenirea fusese dusă în captivitate de păcat. Amândoi Avraamii erau de aceea Hristos, eliberatorul de păcat: „Au ieşit la luptă cu crucea lui Hristos şi în numele lui Iisus, acel semn puternic, acel stindard al credinţei"[18]. Monahul Avraam şi-a ascuns adevărata sa natură pentru a intra într-un loc al păcatului spre a scăpa de aici o păcătoasă; tot aşa Hristos Însuşi S-a golit pe Sine Însuşi pentru a nu fi recunoscut de diavol, pentru a elibera prada acestuia din iad. În acest mod, istoriile Vechiului Testament şi realităţile Noului Testament erau concentrate de povestirea contemporană de dragul auditorilor ei. E bine să ne aducem aminte faptul că aceste istorii nu erau relatări jurnalistice sau biografii, preocupate de reacţiile psihologice şi de relaţiile dintre protagonişti; dacă ar fi fost astfel, ele ar fi fost cu totul nepotrivite şi ineficiente. Ele sunt mai degrabă teologii şi se leagă nu atât de evenimente trecute, cât de situaţia prezentă a celui ce le ascultă sau le citeşte. Aceste istorii erau scrise pentru a da un răspuns întrebării din mintea cititorului: „De ce ni se spun acestea?", iar nu la

[17] BEDA VENERABILUL, *Commentarii in Lib. Genesis*, cap. 14; ed. J. A. Giles, (London, 1843), p. 173–174.
[18] *Ibid.*

întrebarea: „Cum s-a întâmplat aceasta?" Ele sunt spuse în mod deliberat pentru a revendica răspunsul cititorului, iar nu pentru a prezenta fapte istorice ca atare. Ele nu sunt cel mai bine descrise ca fiind ficțiune, ci mai degrabă ca fiind parte din lunga tradiție a hagiografiei creştine, în care evenimentele repovestite sunt legate de persoana lui Hristos Mântuitorul spre folosul cititorilor sau ascultătorilor.

În luna octombrie, ziua 29,
Viața Sfintei Maria prostituata, nepoata pustnicului Avraam,
autor sfântul arhidiacon Efrem, traducător anonim[*]

1. *Vreau, preaiubiților, să vă povestesc unanimității voastre încă un alt negoț vrednic de admirație pe care fericitul bărbat l-a săvârşit la bătrânețea sa. Căci pentru bărbații înțelepți şi duhovniceşti el este un exemplu plin de zidire, nu numai de smerenie, ci şi de zdrobire a inimii. Aşadar lucrurile s-au petrecut în acest mod:*

2. *Fericitul bărbat Avraam avea un frate natural după trup; murind el, a rămas în urma sa o unică fiică în vârstă de şapte ani. Atunci când prietenii şi cunoscuții tatălui ei au văzut că rămăsese fără părinți, au adus-o de îndată la unchiul ei. Când bătrânul a văzut-o, a poruncit ca aceasta să fie aşezată într-o chilie aflată în afara chiliei sale. În mijlocul celor două chilii era o mică fereastră prin care o învăța Psaltirea şi celelalte Scripturi iar aceasta priveghea împreună cu el în laude aduse Domnului şi cânta psalmi fără număr şi se silea să-l imite pe unchiul ei în toată înfrânarea. Şi învățând degrabă toate aşezămintele, înainta şi se grăbea să împlinească toate virtuțile sufletului. Căci preasfântul bătrân se ruga neîncetat pentru ea cu lacrimi Domnului ca mintea ei să nu se implice în grija lucrurilor pământeşti întrucât murind, părintele ei îi lăsase nesfârşite bogății, pe care la moartea*

[*] Textul utilizat pentru traducere este: *Vita Sanctae Mariae Meretricis neptis Abrahae eremitae* tipărit în *PL* 73, 651–660 (*BHL* 12).

fratelui său şi întrucât fiica acestuia se refugiase la el, slujitorul lui Hristos poruncise să fie împărţite toate săracilor şi orfanilor. Şi unchiul ei se ruga zi de zi ca pentru sine însuşi Domnului ca ea să fie smulsă din cugetele cele rele şi din cursele cu diferite laţuri ale diavolului. Iar aceasta se ţinea statornic de rânduiala aşezată ei de către el. Iar unchiul ei se veselea văzând-o cum înainta prompt şi fără nici o ezitare în toate virtuţile, adică în lacrimi, în smerenie, în modestie, în linişte şi în aceea mai înaltă decât toate acestea adică în aleasa iubire faţă de Dumnezeu. Petrecând ea aşadar împreună cu el douăzeci de ani în înfrânare, convieţuia ca o mieluşea prearuşinoasă şi ca o porumbiţă neprihănită. Împlinindu-se timpul acelor ani, diavolul s-a năpustit cu cruzime împotriva ei, întinzând înaintea sa cursele sale obişnuite prin care să poată să o facă să se prindă în laţurile sale, ca astfel cel puţin să poată lovi în bunătatea şi purtarea de grijă a fericitului bărbat şi să despartă fie câtuşi de puţin mintea acestuia de Domnul.

3. *Era însă un oarecare monah numai cu numele, care sub pretextul zidirii obişnuia să meargă adeseori la el. Neputând-o vedea nicidecum pe acea fericită prin fereastră, stârnit de imboldurile desfrânării, vroia să vorbească cu ea, întrucât iubirea sau mai degrabă pofta îi ardea inima ca un foc. Mult timp i-a aşternut cursă şi a durat un an de zile până când a muiat gândul ei cu moliciunea cuvintelor sale. Până când deschizând fereastra chiliei sale, a ieşit la el, care de îndată a molipsit-o şi a întinat-o cu ticăloşia fărădelegii şi a poftei. Însă după ce a săvârşit fărădelegea unui păcat atât de mare, inima ei s-a înspăimântat şi rupându-şi de pe ea veşmântul aspru în care era îmbrăcată, îşi lovea faţa cu mâinile sale, dorind în mâhnirea ei să se predea morţii. Şi apăsată de povara spaimei, cum nu vedea limanul chibzuinţei, era purtată încoace şi-ncolo de feluritele valuri ale gândurilor; şi plângea că nu mai este ceea ce a fost zicând adeseori cu strigăt: „Pentru lucrul acesta mă simt deja moartă: mi-am pierdut zilele mele şi osteneala înfrânării mele, lacrimile rugăciunilor şi ostenelile privegherilor au ajuns nimica. L-am*

amărât pe Dumnezeul meu şi m-am omorât pe mine însămi. Vai nenorocita de mine! Ar trebui să plâng cu un întreg izvor al lacrimilor! Pe sfântul meu unchi l-am întristat cu mâhnire preaamară, ruşinea sufletului meu m-a copleşit, m-am făcut batjocură diavolului. Ce este pentru mine mai nefericit pe mai departe? Vai mie! Ce am făcut? Vai mie! Ce mi s-a făcut? Vai mie! În ce rău m-am tăvălit? Vai mie de unde şi în ce fel am căzut? Cum s-a întunecat mintea mea? Nu înţeleg cum am căzut, nu cunosc cum m-am întinat, cum nor întunecos a acoperit inima mea, cum am putut să nu ştiu ce făceam? Unde mă voi ascunde sau încotro voi merge, sau în ce groapă mă voi arunca? Unde este învăţătura preasfântului meu unchi? Unde sunt îndemnurile tovarăşului său, Efrem? Care mă învăţau să stărui în fecioria mea îndemnându-mă să-mi păstrez sufletul neîntinat pentru Mirele cel nemuritor. Căci Mirele tău, spuneau ei, este sfânt şi gelos. Vai mie! Ce voi face? Nu mai îndrăznesc să mă uit spre cer, întrucât mă voi cunoaşte pe mine însămi moartă la Dumnezeu şi la oameni. Acum nu mai îndrăznesc nici măcar să mă apropii de fereastra aceea. Cum eu, păcătoasă şi plină de murdăriile necurăţiei voi mai îndrăzni să vorbesc cu sfântul meu unchi? Dacă aş îndrăzni să fac aşa ceva, n-ar ieşi un foc oare din fereastra aceea care mă va mistui degrabă? Este mai bine aşadar pentru mine să mă duc în altă patrie, unde nimeni nu mă mai poate cunoaşte, o dată ce şi aşa sunt deja moartă şi n-a mai rămas pentru mine nădejde de mântuire". Ridicându-se dar, a plecat de îndată într-o altă cetate şi s-a sălăşluit într-un bordel, schimbându-şi haina de dinainte.

4. *Atunci când s-a întâmplat această surpare a mai-sus-zisei femei, lucrul s-a arătat în vis printr-o vedenie fericitului bărbat. Căci a văzut un balaur înfricoşător şi foarte scârbos la înfăţişare şi şuierând puternic ieşind dintr-un loc şi venind până la chilia ei, iar acolo el a prins o porumbiţă şi a înghiţit-o întorcându-se iarăşi în vizuina şi în groapa sa. Trezindu-se şi întristându-se foarte, Avraam a plâns cu amar socotind că Satana aţâţă o prigoană împotriva Bisericii lui Dumnezeu şi că pe mulţi i-a abătut de la credinţa adevărului*

sau că în sfânta Biserică se va naşte o schismă. Căzând aşadar în genunchi, s-a rugat Domnului zicând: „Tu, Care eşti Dumnezeu ce ştii mai înainte toate şi iubitor de oameni, arată-mi ce vrea să fie această vedenie". După două zile iarăşi a văzut pe acelaşi balaur venind în chip asemănător în chilia sa şi punându-şi capul sub picioarele lui a murit; iar porumbiţa aceea pe care el o înghiţise se găsea vie în pântecele lui; şi, întinzându-şi mâna sa, a scos-o afară vie. Trezindu-se însă, a chemat-o pe fericita aceea o dată şi încă o dată, socotind că ea este în chilie şi a zis: „Ce te-a scârbit, fiică Marie – căci aşa o chema – că deja de două zile gura ta nu s-a mai deschis în lauda lui Dumnezeu?" Însă cum nu primea nici un răspuns, şi nu mai auzise deja de două zile cântând psalmi ca de obicei, şi-a dat seama că vedenia aceea avea cu siguranţă legătură cu ea. Atunci a suspinat şi a plâns cu amar, şi vărsând lacrimi a zis: „Vai mie! Că un lup foarte crud a răpit mieluşeaua mea şi fiica mea a ajuns înrobită". Înălţând glasul său, cu lacrimi zicea: „Mântuitorul lumii, Hristoase, întoarce la mine pe mieluşeaua mea Maria şi o adu înapoi în staulul vieţii, ca bătrâneţea mea să nu plece din această lume cu întristare. Nu trece cu vederea rugăciunea mea, Doamne, ci trimite degrabă harul Tău ca să o scoţi nevătămată din gura balaurului". Şi astfel cele două zile care i s-au descoperit prin vedenie au sfârşit prin a fi doi ani de zile, în care viaţa lunecoasă a nepoatei sale s-a dus ca în pântecele unui prea crud balaur; dar sfântul om în tot timpul, ziua şi noaptea îşi lărgea sufletul rugându-se pentru ea Domnului.

5. *Deci după doi ani, pentru ca să afle unde era şi cum trăia, a rugat pe cineva foarte cunoscut lui să meargă până la ea şi să cunoască cu osârdie toate. Mergând aşadar acela pe care l-a trimis şi vestindu-i toate cu adevărat pentru că o văzuse el însuşi, a fost rugat de sfântul bărbat să-i aducă o uniformă militară şi un cal înşăuat. Aşadar deschizând uşa a ieşit şi de îndată s-a îmbrăcat în ţinuta militară punându-şi o piele de cămilă lungă pe capul său ca să-şi acopere faţa; şi luând cu sine şi un „solidum" de „denari", urcându-se pe*

cal, zorea grăbit. Ca unul care dorind să-şi iscodească [spioneze] *patria sau cetatea sa, ca să nu fie recunoscut uşor, ia obiceiurile locuitorilor acelui loc, tot astfel fericitul acela Avraam se folosea de haina vrăjmaşului ca să-l pună pe acesta pe fugă. Veniţi aşadar să ne minunăm, fraţi preaiubiţi, de acest al doilea Avraam. Căci întâiul Avraam, ieşind la lupta regilor, şi bătându-i pe ei a întors acasă pe Lot, nepotul său* [*Facere* 14]; *iar acest al doilea Avraam a ieşit la război împotriva diavolului ca învingându-l pe acesta să întoarcă înapoi pe nepoata sa cu un triumf mai mare încă.*

6. *Aşadar cum a ajuns în locul acela, s-a dus la bordel; şi cu ochi atenţi şi plini de grijă privind de jur împrejur cerceta căutând să o vadă pe aceea. Apoi când trecuseră multe ceasuri şi văzând că nu i se va oferi uşor un prilej, surâzând a spus proprietarului bordelului: „Am auzit, prietene, că ai o copilă bună foarte pe care, dacă ai porunci aş vedea-o cu cea mai mare plăcere". Acesta văzându-i părul alb şi bătrâneţea împovărată de numărul anilor că dorea să o vadă pentru desfrânare, i-a dat acest răspuns: „Este una cum ţi se pare ţie şi încă una chiar arătoasă peste măsură". Fiindcă acea Maria era împodobită cu chipul frumuseţii peste ceea ce cere firea. Când bătrânul a cerut să afle care e numele ei acela a răspuns că se cheamă Maria. Atunci cu faţă veselă acela a zis: „Îţi cer ca să mă duci în faţa ei ca să benchetuiesc cu ea chiar astăzi căci pe mulţi i-am auzit lăudând această copilă". Atunci când chemată aceasta a stat de faţă şi sfântul ei unchi a văzut-o în ţinuta prostituatelor, trupul său s-a sfârşit de durere şi amărăciunea sufletului a ascuns zâmbetul de pe faţa sa; şi a trebuit să-şi reţină cu bărbăţie lacrimile care stăteau să-i izbucnească, ca nu cumva în caz că femeia l-ar fi recunoscut, să fie nevoit să cheme în ajutor fuga.*

7. *Aşezându-se deci ei şi bând, minunatul bărbat a început să se joace cu ea. Ridicându-se ea şi îmbrăţişându-i gâtul, a început să-l umple de sărutări. Iar pe când îl săruta, a simţit mireasma trupului său parfumat cu mireasma preasuavă a înfrânării şi şi-a adus aminte de zilele în care trăia*

cu cea mai mare înfrânare; şi ca şi cum ar fi fost izbită de o suliţă în suflet a suspinat puternic şi a izbucnit în lacrimi; şi nemaiputând suferi puterea inimii a izbucnit cu aceste cuvinte: „Vai, vai, nenorocita de mine!" Atunci proprietarul bordelului, uimit a zis: „Ce este, doamnă Marie, că dintr-o dată ai început să suspini atât de greu? Se împlinesc astăzi doi ani de zile de când ai rămas aici şi niciodată n-am auzit de la tine vreun suspin sau vreun cuvânt mai trist: nu ştiu acum ce s-a întâmplat cu tine". Aceasta i-a răspuns: „Fericită aş fi fost, dacă aş fi murit în urmă cu trei ani". La acestea fericitul bătrân, ca să nu fie recunoscut, îi spune cu seninătate: „Cum să ne veselim noi dacă tu ai ajuns să-ţi aduci aminte de păcatele tale?" O, rânduială vrednică de admiraţie a bunătăţii Tale, Dumnezeule preaînalte! Oare copila nu spunea în inima sa: „Cum înfăţişarea acestui bărbat seamănă cu înfăţişarea unchiului meu?" Dar numai Tu, iubitorule de oameni, Dumnezeu, de la care este toată buna înţelepciune ai rânduit astfel ca ea să nu-l poată recunoaşte, şi astfel să fugă poate cuprinsă de tulburare şi nedumerire. Însă lucrul acesta nu trebuie crezut pentru altceva decât pentru că lacrimile slujitorului Tău, unchiul ei, să obţină de la Tine un loc, ca să te învredniceşti să faci lucruri cu putinţă din cele cu neputinţă. Aşadar sfântul bărbat scoţând „solidum"-ul [moneda] *pe care o luase cu sine, a dat-o proprietarului şi i-a spus: „Fă-ne, rogu-te prietene, o cină foarte bună, ca să pot petrece împreună cu copila; fiindcă de dragul ei am venit un drum lung". O, adevărată înţelepciune după Dumnezeu! O, adevărată înţelegere duhovnicească! O, discernământ al mântuirii! Cincizeci de ani de înfrânare în care nu gustase decât pâine şi acum mânca fără şovăială carne ca să scape un suflet de pierzanie. Corul sfinţilor îngeri scoţând strigăte de bucurie la vederea discernământului fericitului aceluia, s-a mirat cu tărie că a mâncat şi a băut fără nici o îndoială pentru ca să scoată un suflet ţintuit în iad. O, înţelepciunea înţelepţilor şi înţelegerea înţelegătorilor! O, discernământul celor plini de discernământ! Veniţi să admirăm această lipsă de experienţă, veniţi să ne înspăimântăm de această distin-*

cție, cum anume acest desăvârşit şi înțelept şi plin de discernământ şi cumpătat, s-a făcut om simplu şi lipsit de discernământ ca să smulgă din gura leului sufletul înghițit de acesta şi să dezlege din lanțuri şi dintr-o temniță întunecoasă un suflet ascuns şi înlănțuit.

8. *Iar după ce au petrecut, copila l-a chemat la pat şi a intrat în iatac. Iar acela a zis: „Să mergem". Iar când a intrat, a văzut un pat cu aşternuturi înalte, în care s-a aşezat degrabă. Cum să te chem sau cum să te numesc preadesăvârşitule atlet al lui Hristos cu înfocare nu ştiu. Să te numesc înfrânat sau neînfrânat? Înțelept sau neînțelept? Discret sau indiscret? În cei cincizeci de ani ai petrecerii tale, ai dormit pe un prici şi cum urci acum pe un asemenea pat? Dar toate acestea le-ai făcut spre lauda şi slava lui Hristos, făcând o cale atât de lungă, mâncând carne, şi bând vin şi intrând într-un bordel ca să mântuieşti un suflet pierdut. Noi însă dacă vrem să vorbim cu aproapele un cuvânt de folos, să deosebim* [discernem] *bine toate ce par nepotrivite.*

9. *Şezând el astfel pe pat, îi spune copila: „Vino, doamne, ca să scot încălțămintele din picioarele tale". Dar acela îi spune: „Închide cu grijă uşa şi încuio". Deoarece copila voia mai întâi să-l descalțe; dar cum acela nu o lăsa, închizând uşa a venit la el. Iar bătrânul i-a zis: „Doamnă Marie, apropie-te de mine". Iar când ea s-a apropiat i-a ținut cu tărie mâna ei, ca cineva care ar dori să o sărute. Şi luându-şi pielea de cămilă de pe capul său, şi izbucnind cu glasul în plâns i-a zis: „Fiica mea Marie, nu mă mai recunoşti? Inima mea, oare nu sunt eu cel ce te-am hrănit? Ce s-a întâmplat cu tine, fiica mea? Cine te-a omorât? Unde este acea haină îngerească pe care o aveai, fiica mea? Unde este înfrânarea? Unde plânsul? Unde privegherile? Cum ai căzut din înălțimea cerului în această groapă, fiica mea? De ce, atunci când ai păcătuit, nu ai făcut cunoscut mie? De ce nu te-ai întors de îndată la mine? Şi eu împreună cu preaiubitul meu Efrem aş fi făcut cu siguranță penitență pentru tine. De ce ai făcut aşa? Sau de ce m-ai părăsit astfel lăsându-mă într-o întristare anevoie de îndurat? Cine este fără de păcat decât*

singur Dumnezeu?" Pe când spunea el acestea şi multe altele, ea a rămas în mâinile lui ca o piatră nemişcată, plină de teamă şi deopotrivă de tulburare. Însă preafericitul bărbat a adăugat iarăşi zicând: „Nu vorbeşti cu mine, fiica mea Maria? Nu vorbeşti cu mine, parte din măruntaiele mele? Oare nu pentru tine, fiica mea, am venit aici? Acest păcat, fiica mea, să fie asupra mea; eu în ziua judecății voi da socoteală pentru tine, eu voi ispăşi lui Dumnezeu pentru acest păcat". Şi până la miezul nopții a mângâiat-o cu asemenea cuvinte şi a povățuit-o cu multe lacrimi. Iar aceasta după ce a prins puțină încredere, i-a spus plângând şi ea asemenea: „Nu sunt vrednică ca tu să-ți îndrepți privirea spre fața mea din pricina neorânduielii mele şi cum pot să-mi vărs o rugăciune lui Dumnezeu când sunt atât de întinată cu necurăția acestei cine?" Iar sfântul bărbat i-a spus: „Asupra mea să fie fărădelegea ta, fiica mea; din mâinile mele să ceară Dumnezeu acest păcat. Numai ascultă-mă şi vino, să mergem în locul nostru. Căci iată şi dragul Efrem e îndurerat pentru tine, şi din pricina ta se roagă cu osârdie Domnului. Nu fii cu neîncredere, fiică, față de bunătatea şi mila Domnului; chiar dacă păcatele tale ar fi ca munții, dar milostivirea lui covârşeşte toată făptura. Aşa cum citim, o femeie necurată s-a apropiat odată de Cineva curat şi nu l-a întinat, ci mai degrabă ea însăşi a fost curățită de El: cu lacrimi a spălat picioarele Domnului şi le-a şters cu părul capului ei [Luca 7]. Dacă o scânteie ar putea aprinde marea, atunci şi păcatele tale ar putea întina curăția Lui. Nu este ceva nou a cădea în luptă, dar este ceva rău a zăcea jos atunci când ai căzut. Adu-ți aminte mai cu tărie de unde ai ieşit: atunci când ai căzut, a râs de tine vrăjmaşul, dar atunci când te vei ridica, el te va simți mai puternică. Ai milă, rogu-te, de bătrânețea mea, întristează-te pentru ostenelile părului meu alb, mă rog ție, şi sculându-te, vino la chilie cu mine. Nu te teme, căci desfrânat este neamul muritorilor; dar aşa cum cade degrabă, aşa iarăşi încă mai repede se ridică prin ajutorul lui Dumnezeu, Care nu vrea ca păcătoşii să moară ci să se tămăduiască şi să fie vii [Iezechiel 18]". Iar aceea a spus către

el: „Dacă ştii că pot face pocăinţă şi Dumnezeu va primi ispăşirea mea, voi veni aşa cum porunceşti: ia-o înainte şi eu voi urma sfinţeniei tale şi voi săruta urmele tale, fiindcă atâta durere ai avut pentru mine încât să vii să mă scoţi din vâltoarea necurăţiei acesteia". Şi punându-şi capul ei la picioarele lui, toată noaptea a plâns zicând: „Ce-Ţi voi da în schimb Ţie Doamne, Dumnezeul meu, pentru toate acestea?"

10. *Făcându-se însă dimineaţă, îi spune ei fericitul Avraam: „Scoală-te, fiică, şi să mergem de aici la chilia noastră". Răspunzând ea i-a spus: „Am aici puţin aur şi ceva veşminte; ce porunceşti să fac cu acestea?" Răspunzând însă fericitul Avraam a zis: „Lasă aici toate acestea care au fost câştigate cu preţul răutăţii". Şi sculându-se au ieşit. Şi de îndată punând-o pe cal, o trăgea mergând înainte ca un păstor atunci când îşi găseşte oaia pierdută şi pe care cu bucurie o poartă pe umerii săi* [*Luca* 13]; *tot astfel, fericitul Avraam bucurându-se în inima sa a făcut drumul împreună cu nepoata sa. Şi cum au venit la locul lor, pe aceea a închis-o în chilia dinăuntru, unde fusese el însuşi, iar el a rămas în chilia dinafară. Iar aceasta, îmbrăcată în veşmânt aspru, stăruia în smerenia sufletului şi a inimii şi în plânsul ochilor, încredinţându-se privegherilor şi ostenelilor foarte aspre ale înfrânării şi rugându-se neîncetat cu cuviinţă şi liniştit Domnului îşi plângea fărădelegea proprie cu nădejdea foarte tare a iertării petrecând neîncetat cu atâta înţelepciune în implorări încât numai să fi fost cineva lipsit de inimă, n-ar fi fost străpuns auzind glasul plânsului ei. Căci cine s-ar fi aflat atât de nemilostiv încât, cunoscând felul cum ea plângea, să nu plângă el însuşi? Sau cine n-ar fi adus mulţumire Dumnezeului nostru pentru adevărata zdrobire a inimii ei? Căci, dacă e să fie asemănată cu rugăminţile noastre, pocăinţa ei întrece orice măsură a durerii. Pentru că ea se ruga şi mai cu tărie Domnului să i se ierte ceea ce făcuse şi cerea de la Dumnezeu un semn dacă pocăinţa ei a fost primită. Şi astfel milostivul Dumnezeu Care nu vrea ca nimeni să piară ci ca toţi să se întoarcă la pocăinţă* [*I Timotei* 2], *a primit ispăşirea ei ca una atât de vrednică, încât după împlinirea a trei*

ani prin rugăciunile ei s-a dat înapoi sănătatea multora. Mulțime de popor se scurgea acum spre ea, care se ruga lucrător Domnului pentru mântuirea acelora.

11. *Iar fericitul Avraam, rămânând în această viață încă zece ani și văzând preabuna ei pocăință și slăvind pe Dumnezeu, s-a odihnit în pace în cel de-al șaptezecilea an al vieții sale. Timp de cincizeci de ani acesta și-a împlinit rânduiala sa cu multă cucernicie și smerenie a inimii și iubire nefățarnică.*

12. *Nu privea niciodată la fața omului, așa cum se obișnuiește la cei mai mulți, care pe unul îl preferă cu iubire, pe altul îl disprețuiesc, nici nu și-a schimbat vreodată dreptarul înfrânării sale, nici nu s-a lăsat toropit de lenevie, nici nu a lucrat cu moliciune, ci a trăit întotdeauna ca și cum ar fi murit în fiecare zi. Acesta a fost modul de viețuire al preafericitului Avraam și acestea au fost petrecerea și luptele îndurării sale. Pentru că astfel a stat el în linia de bătălie împotriva vrăjmașului, încât nu i-a întors vreodată spatele, dar nici în strâmtorările pe care le-a îndurat în sat, nici în luptele pe care le-a dus cu închipuirile demonilor nu și-a relaxat sufletul său nici nu s-a înfricoșat tremurând față de ceva. Însă lupta cea mai mare și cea mai minunată a fost aceasta, pe care a purtat-o pentru preafericita Maria, și anume în ce mod prin înțelepciune duhovnicească, prin prudență și nepricepere, prin nedeosebire și neînfrânare a smuls-o pe ea din vâltoarea fărădelegii. O minune! A pătruns în însuși culcușul balaurului și acolo l-a călcat în picioare și i-a smuls din dinți prada lui. Acestea au fost luptele și sudorile fericitului bărbat.*

13. *Și pe acestea le-am așternut în scris spre mângâierea și devoțiunea tuturor celor ce vor să-și rânduiască cu cucernicie și degrabă viața lor, și spre lauda și slava lui Dumnezeu, al Cărui har ne dă din belșug toate cele ce ne sunt de folos; într-alt volum însă voi descrie celelalte virtuți ale lui. Iar în ceasul când acela răposând s-a mutat la Domnul, s-a strâns aproape întreaga cetate: Și fiecare dintre ei apropiindu-se cu toată evlavia de preacuratul lui trup, și-a*

luat drept binecuvântare câte o părticică din hainele lui. Şi în orice fel de boală s-ar fi aflat cineva dacă s-ar fi atins de ceea ce a fost luat atunci, fără nici o întârziere se făcea sănătos.

14. *Maria a mai trăit încă cinci ani şi, rânduindu-şi viaţa ei în chipul dinainte şi stăruind ziua şi noaptea în plâns mult şi în lacrimi, se ruga Domnului, astfel încât mulţi din cei ce treceau prin locul acela în timpul nopţii auzind glasul plânsului ei, erau mişcaţi de îndată spre plâns şi însoţeau plânsul ei cu plânsul lor. Iar în ceasul adormirii ei, în care a fost luată din această viaţă, toţi care au văzut-o, au dat slavă lui Dumnezeu pentru strălucirea feţei ei.*

15. *Vai mie însă, preaiubiţilor, fiindcă aceştia au adormit şi s-au dus la Domnul cu toată încrederea; mintea lor nu era legată nicidecum de treburile lumeşti, ci era ocupată numai cu iubirea Domnului. Eu însă, ca unul nepregătit şi zăbavnic prin voia mea, am rămas aici, şi iată mă cuprinde iarna şi o nesfârşită furtună mă găseşte gol şi lipsit de orice desăvârşire a faptelor bune.*

16. *Mă minunez de mine însumi, preaiubiţilor, cum în fiecare zi greşesc şi în fiecare zi fac pocăinţă, în fiecare ceas zidesc şi în fiecare ceas dărâm cele zidite. Seara spun: „În ziua următoare mă voi căi“; făcându-se însă dimineaţă îmi petrec ziua cu trufie. Şi iarăşi seara spun: „Noaptea voi priveghea şi voi ruga cu lacrimi pe Domnul ca să fie milostiv faţă de păcatele mele“; dar când vine noaptea, mă las mai degrabă cuprins de somn. Iată, cei ce au fost cu mine au primit talantul şi ziua şi noaptea l-au neguţătorit, astfel încât au ajuns vestiţi şi sunt aşezaţi peste zece cetăţi; iar eu pentru lenevia mea l-am ascuns în pământ şi Domnul meu zoreşte să vină şi iată inima mea tremură şi plâng zilele nepăsării mele, neavând ce scuză să aduc* [*Matei* 25].

17. *Ai milă de mine, Cel ce singur Dumnezeu eşti fără de* păcat şi mă mântuieşte, Cel ce singur eşti bun şi îndurat, *fiindcă afară de Tine binecuvântatul Părinte şi Unul-născut Fiul Tău, Care S-a întrupat pentru noi, şi Duhul Sfânt, care face vii toate, pe altul nu ştiu nici în altul nu cred. Adu-ţi*

aminte de mine acum, iubitorule de oameni, şi scoate-mă din temniţa nelegiuirilor mele, fiindcă al Tău este, Doamne, şi ceasul când ai vrut să mă faci să intru în această lume, şi când vei porunci să mă mut din ea. Adu-Ţi aminte de mine, cel lipsit de apărare, şi mântuieşte-mă pe mine păcătosul; şi harul Tău, care mi s-a făcut în acest veac ajutor, scăpare şi preamărire, el să mă ocrotească sub aripile sale în acea zi înspăimântătoare şi înfricoşătoare. Căci Tu, Cel ce eşti scrutătorul inimilor şi rărunchilor, ştii că am dispreţuit multe stricăciuni şi căile smintelilor, deşertăciunea neruşinaţilor şi apărarea ereticilor. Şi aceasta nu de la mine, ci prin harul Tău, prin care s-a luminat mintea mea. De aceea Te rog, sfinte Doamne, mântuieşte-mă în Împărăţia Ta, şi fă-mă vrednic de binecuvântarea Ta împreună cu toţi care Ţi-au bineplăcut Ţie înaintea Ta, căci Ţie ţi se cuvine slava, închinăciunea şi măreţia, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Amin.

Concluzie

Iertarea reciprocă a fiecărei răutăți
deschide ușile raiului.[1]

Aceste istorii erau povestite printre monahii lumii antice multă vreme înainte de a fi fost în cele din urmă așternute în scris; ele au fost traduse în limba latină, iar mai apoi în diferite limbi naționale, și au continuat să circule liber în decursul Evului mediu și în lumea creștinătății latine occidentale. Ele au fost și aici la fel de populare ca și în lumea extrem de diferită care le-a produs. Maria, Pelaghia, Thaisia și Maria și-au găsit toate un loc în literatura monastică occidentală, în vreme ce în secolul XI cultul Mariei Magdalena atingea înălțimi incomparabile. Ne mai rămâne astfel să ne întrebăm mai întâi, care este mesajul esențial al acestor istorii în contextul lor original, iar în al doilea rând, să vedem dacă există vreo diferență apreciabilă în modul în care aceste istorii erau prezentate în noul lor context, occidental.

Din secolul IV încolo, aceste istorii au fost spuse și respuse, fiind modelate pentru uzul monahilor. Tocmai alegerea monastică a castității trăită ca celibat pe viață a dat formă acestor istorii. Popularitatea lor printre monahi nu este nici un semn al unei reprimări nesănătoase ducând spre fantezii sexuale sau o dorință perversă după istorii privitoare la fructul oprit, nici nu fac parte în vreun fel oarecare dintr-o respingere

[1] WILLIAM BLAKE, *The Everlasting Gospel.*

a sexualității ce marchează pe alocuri scrierile Bisericii vechi, mai cu seamă în tradiția gnostică. Dimpotrivă, aceste istorii privesc două fapte de importanță primordială pentru monahi: primul este recunoașterea clară a realității și forței dorinței sexuale în experiența umană; cel de-al doilea este conștientizarea la fel de clară a faptului că o astfel de dorință are un rol adevărat și central în viața omenească ca dorință după Dumnezeu, fie că ea este trăită în taina căsătoriei, fie în taina vieții monahale. Amândouă sunt deopotrivă o icoană a unirii dintre Hristos și Biserica Sa. În aceste istorii, prostituatele înfățișează la modul dramatic amândouă aceste teme, atât legătura și aservirea dorinței omenești, cât și focul iubirii în care aceasta se poate transforma. Monahul ispitit de păcatul sexual găsea în aceste istorii nădejde, monahul trufaș și sigur pe sine își găsea contestate și răsturnate toate pretențiile sale. Ideea că un monah poate „păstra“ o virginitate corporală prin propria sa comportare prudentă e arătată aici a fi una facilă. „Virginitatea“, se spune în această tradiție, „se redobândește prin lacrimi“, și aceste istorii arată că aceasta este de asemenea creată de către lacrimi. Singura virginitate pentru monah este Hristos. Toți sunt păcătoși, înstrăinați de Dumnezeu, nimeni nu are virginitate nici prin natură, nici prin fapte. Nu există nici o oglindă limpede care să reflecte adevărata asemănare cu Dumnezeu, afară de Hristos. În botezul cu apă care e înnoit prin lacrimile căinței monahul primește pe Hristos ca virginitate. E un dar liber, atât pentru bunii monahi Zosima, Nonnus, Pafnutie și Avraam, cât și pentru prostituate ca Maria, Pelaghia, Thaisia sau Maria. Bunul monah care se bazează pe virtutea lui, fie și numai într-un grad foarte mic, cade în deznădejde, care este adevăratul păcat al umanității. O istorie din colecția coptă a apoftegmelor părinților ilustrează foarte limpede această temă:

> *Un frate a căzut în păcat și s-a dus la avva Macarie plângând și spunând: „Roagă-te pentru mine, părinte, căci am căzut în sodomie; știi deja că am căzut în acest chip“. Avva Macarie a spus: „Fii viteaz, fiul*

meu, şi ţine-te de Cel ce nu are vreme, nici început, dăinuind în toată veşnicia Care nu are sfârşit; El este ajutorul celor care n-au alt ajutor afară de El, El este numele cel mai dulce pentru fiece gură, singura dulceaţă, singura desăvârşire a vieţii, care are nenumărate comori ale milei, Domnul nostru Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru. El să fie tăria ta şi ajutorul tău, El să te ierte. Fiul meu, îţi spun aceasta: dacă o fecioară cade în păcat şi nu se preface cu privire la el, îţi spun că din pricina arătării ruşinii şi ocărilor ce i se fac din cauza lui, şi pe care ea le primeşte cu bucurie, Hristos se bucură de ea, ca şi de o fecioară. Şi tot aşa se va bucura şi de tine, fiul meu, atunci când îţi faci cunoscută ruşinea ta, precum se spune în Sfânta Scriptură: «Mărturisiţi-vă unul altuia păcatele şi rugaţi-vă unul pentru altul ca să fiţi iertaţi şi vă veţi mântui» [*Iacob* 5, 16] *fiindcă atunci când Petru L-a întrebat pe Domnul: «De câte ori să-i iert fratelui meu, oare până de şapte ori?», atunci bunul Dumnezeu i-a spus: «Nu spun de şapte ori, ci de şaptezeci de ori câte şapte»* [*Matei* 18, 21–22]".[2]

Monahii Bisericii vechi erau preocupaţi numai de o singură întrebare: „Cum să mă mântuiesc?" Tradiţia literară a acelei lumi îi arată descoperind înţelesul „eului" din acea întrebare printr-o conştientizare autentică a forţei patimii dinăuntrul lor. Numai atunci când au devenit conştienţi de forţa acestei dezintegrări din interior au putut ei primi darul mântuirii care e Hristos. În circulaţia ulterioară a istoriilor prostituatelor în Occident, această temă, fundamentală pentru creştinism, a continuat să fie motivul principal al popularităţii lor. Atunci când, de exemplu, Hrotswitha a dorit să ilustreze această temă a puterii castităţii, ea a ales pentru două din piesele ei istoriile Thaisiei şi Mariei. Atunci când Humbert de Romans a ales exemple pentru predicatorii săi în ce priveşte căinţa, el

---

[2] *Les Sentences des Pères du désert* (troisième recueil), tr. Lucien Regnault (Solesmes, 1976), Am. 187, 13, p. 184.

s-a folosit de Maria Magdalena, Maria Egipteanca, Thaisia şi Pelaghia.

Pe lângă această temă profund teologică şi monastică, există şi alte genuri de interes arătate faţă de aceste istorii în Occidentul secolului XI şi ulterior. În secolul XI, comerţul prostituţiei a ajuns sub microscopul celor ce se preocupau acum cu definirea moralităţii creştine[3]. În primele zile ale Bisericii, prostituatele din cetăţile lumii antice erau condamnate pentru două motive: mai întâi, ele erau identificate cu actorii, dansatorii, jonglerii şi muzicienii care ofereau plăceri publice uzând de trupul lor contra cost[4]; şi, în al doilea rând, prostituatele erau asociate cu riturile şi orgiile păgâne în care trupurile îi incitau pe alţii să păcătuiască. Sfântul Ioan Hrisostom subliniază acest punct atunci când pledează pentru întrebuinţarea psalmilor în casele particulare:

> *Să adăugăm psalmodie la rugăciune, ca împreună cu sufletul să ne sfinţim şi locuinţa. Căci aşa cum cei ce invită la chefurile lor comedieni* [mimi], *dansatori şi femei desfrânate, cheamă acolo demoni şi pe diavolul însuşi şi îşi umplu casele lor cu zeci de mii de războaie (căci de aici se nasc geloziile, desfrânările, adulterele şi alte zeci de mii de fapte înfricoşătoare), tot aşa cei ce cheamă pe David cu chitara sa, cheamă înăuntru prin el pe Iisus Hristos.*[5]

Prin urmare o prostituată era exclusă de la primirea Sfintelor Taine[6], iar această practică a continuat de-a lungul Evului mediu; asocierea ei cu riturile păgâne şi-a pierdut fireşte interesul pe măsură ce păgânismul părăsea scena publică. În secolul XI, însă, prostituţia şi moralitatea ei au ajuns în discuţia generală privitoare la dreptul canonic asupra conduitei. Noile probleme

---

[3] *Cf.* John W. Baldwin and Milton R. Gutsch, *Masters, Princes and Merchants: the Social Views of Peter the Chanter and His Circle*, 2 vol. (Princeton, 1970).
[4] *Ibid.*, vol. 1, cap. IX, p. 198–204.
[5] Sfântul Ioan Hrisostom, *Expositio in Psalmis* 41, *PL* 55, 158.
[6] *Cf.* N. M. Haring, „Peter Cantor's Views on Ecclesiastical Excommunication, with Practical Consequences“, *Medieval Studies* 10 (1949), p. 101–110.

se roteau în jurul chestiunii câştigurilor prostituatelor. Mai întâi se ridica întrebarea dacă banii dobândiţi prin acte imorale pot fi ţinuţi în mod legal de către cel ce-i primeşte. Răspunsul a fost „da“: o prostituată acţionează imoral prin ceea ce face, dar ea nu primeşte banii în mod imoral fiindcă e o prostituată[7]. A doua întrebare era: poate oferi o prostituată milostenie din câştigurile ei? Răspunsul a fost din nou „da“; cu discreţie, milostenia poate fi dată chiar şi din câştigurile unei prostituate, dar numai în secret, pentru a evita scandalul. Acesta a fost cazul atunci când lui Maurice de Sully, episcop al Parisului, prostituatele i-au oferit oglinzi şi potire pentru biserica Notre-Dame[8]. Stephen Langton învăţa că el era liber să primească astfel de daruri dar fără a face cunoscut acest act. Chestiunea referitoare la milosteniile oferite din câştigurile unei prostituate a fost un punct de dispută şi în deşerturile Egiptului; soluţia prostituatelor din istoriile pe care le-am trecut în revistă aici a fost aceea ca la convertirea lor ele să se detaşeze pur şi simplu de toate câştigurile lor şi să nu mai încerce să facă bine cu acestea în vreun mod oarecare. O altă istorie însă sugerează o atitudine diferită din partea cel puţin a unuia dintre părinţii deşertului:

> *Întrebat-a avva Timotei preotul pe avva Pimen, zicând: „Este o femeie în Egipt, care curveşte şi plata ei o dă milostenie“. Şi a zis avva Pimen: „Nu rămâne în curvie, căci se vede într-însa roada credinţei“. Şi s-a întâmpl[illegible] a venit mama preotului Timotei la dânsul. Şi a întrebat-o pe ea zicând: „Acea femeie a rămas curvind?“ Iar ea a zis: „Da, şi şi-a mai adaus ibovnici dar încă şi la milostenie“. Şi a vestit avva Timotei lui avva Pimen. Iar el a zis: „Nu rămâne în curvie“. Venind iarăşi mama lui avva Timotei, i-a zis: „Ştii că stricata aceea caută să vină cu mine ca să te rogi pentru dânsa şi eu n-am primit-o“. Iar el auzind, i-a spus lui avva Pimen. Şi i-a răspuns avva Pimen:*

[7] BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, cap. VI, p. 134.
[8] *Ibid.*, p. 135.

„Mai vârtos tu te du şi te întâlneşte cu dânsa". Şi s-a dus avva Timotei şi s-a întâlnit cu dânsa. Iar ea văzându-l şi auzind de la el cuvântul lui Dumnezeu, s-a umilit şi a plâns zicând: „Eu de astăzi înainte mă lipesc de Dumnezeu şi nu voi mai curvi". Şi îndată intrând într-o mănăstire a plăcut lui Dumnezeu.[9]

Avva Pimen nu era interesat de moralitatea uzului banilor câştigaţi de prostituată, ci de întoarcerea ei. Această atitudine de aşteptare răbdătoare a unei adevărate convertiri a inimii n-a fost însă modalitatea exprimată în canoanele Bisericii. Prostituatele ajung aici automat sub sentinţa excomunicării, deşi Thomas Cobham învăţa că trebuie să li se îngăduie măcar să intre în biserică şi să aducă lumânări duminică seara împreună cu celelalte femei; ele ar putea chiar, sugera el, să stea şi la Liturghie până la sărutarea păcii. Dar existau şi abordări mai drastice: astfel în 1264 Robert de Cousan a surghiunit toate prostituatele din Paris şi le-a izolat ca pe leproşi[10].

Preocupare dominantă în pustie pentru întoarcerea prostituatelor nu pare să fi fost predominantă în Occident până în secolele XI şi XII. Atunci între reformatorii monastici şi predicatori a apărut un nou interes în salvarea prostituatelor. Trebuie oferită, se învăţa, o modalitate de a ieşi dintr-o asemenea viaţă. Papa Inocenţiu III, de exemplu, oferea indulgenţe celor ce se căsătoreau cu prostituate reformate[11]. Fulk de Neuilly, el însuşi la început un om cu viaţă imorală, a întemeiat după întoarcerea sa mănăstirea cisterciană Saint Antoine în afara Parisului pentru femeile străzii pocăite[12]. Studenţii din Paris au contribuit cu 250 de livre iar burghezii cu 1000 de livre pentru a oferi zestre prostituatelor care doreau să-şi părăsească modul lor de viaţă şi să se căsătorească[13]. La Fontevraud, Robert de Arbrissel şi abesa Petronilla au creat trei case monastice în interiorul unui singur complex: o casă pentru bolnavi sub

---

[9] *Pateric*, Timotei 1 [trad. rom., 1990, p. 230].
[10] BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, p. 136–137.
[11] INOCENŢIU III, *Regesta*, *PL* 214, 102.
[12] BALDWIN, *op. cit.*, vol. 1, p. 36–39.
[13] *Ibid.*, vol. 1, p. 136.

patronajul Sfântului Benedict, una pentru leproşi sub cel al Sfântului Lazăr şi una pentru prostituate pocăite sub ocrotirea Sfintei Maria Magdalena. Robert de Arbrissel şi-a legat el însuşi numele mai cu seamă de întoarcerea prostituatelor[14]. Se spune că predica sa atingea inima multora dintre ele şi că acestea îl urmau; zvonurile sugerau chiar şi faptul că în timpul nopţii îşi punea la încercare castitatea sa întinzându-se ca să doarmă printre ele[15]. O altă istorie mai probabilă se povesteşte despre o vizită pe care a făcut-o la un bordel într-o seară rece de iarnă:

> *Şedea încălzindu-şi picioarele înconjurat de prostituate. Le-a predicat cuvântul vieţii şi le-a făgăduit mila lui Hristos. Una dintre prostituate care era mai mare printre ele i-a spus: „De ce ne vorbeşti aşa? Sunt douăzeci şi cinci de ani de când am venit în această casă să fac răul şi nimeni niciodată nu a venit să ne vorbească despre Dumnezeu sau despre mila Lui care să ne ajute; acum, în sfârşit, ai venit tu şi, iată, ştiu că acestea sunt adevărate“.*[16]

Pare extrem de probabil că Robert, ca şi alţi predicatori din secolul XII, au găsit o audienţă receptivă printre prostituatele epocii din două motive: mai întâi, creşterea noilor devoţiuni a patimilor lui Hristos şi suferinţelor Sale pe cruce[17] a făcut multe pentru a scoate în evidenţă pe Maria Magdalena la picioarele crucii, iar acest fapt a dat celor ce erau prin definiţie „femei păcătoase“ un sfânt patron şi ocrotitor evident. În al doilea rând, printre femeile descrise sub acest titlu generic se poate să fi fost mult mai multe care nu erau „prostituate“ ca

[14] *Cf.* JACQUES DALARUN, *L'impossible sainteté: la vie retrouvée de Robert d'Arbrissel (v. 1045–1116), fondateur de Fontevraud* (Paris, 1985) şi *Robert d'Arbrissel, fondateur de Fontevraud* (Paris, 1986).

[15] *Epistola lui Geoffroy de Vendôme, PL* 157, 181–184; *Epistola lui Marbode de Rennes, PL* 171, 1480–1492.

[16] *Cf. L'impossible sainteté*, p. 121–122.

[17] *Cf.* R. W. SOUTHERN, *The Making of the Middle Ages* (London, 1953), p. 209–252 şi B. WARD, *Prayers and Meditations of St Anselm* (introduction) (London, 1970, 1986).

urmare a unei alegeri libere, ci care erau pur şi simplu soţii abandonate ale acelor clerici care au ales să urmeze exigenţele reformei gregoriene privitoare la celibatul clerical; astfel de femei, obişnuite să asculte predici, obişnuite cu învăţătura creştină şi aflate acum fără casă şi mijloace de subzistenţă, răspundeau cu înţelegere şi disponibilitate chiar şi unor predicatori complecşi cum au fost Humbert sau Fulk şi încă mai mult căldurii şi simplităţii omeneşti a lui Robert.

În fine, mai există un aspect al acestor istorii ce are nevoie de o elucidare. Aceste femei păcătuiseră, se căiseră şi n-au mai păcătuit; nu aceasta este experienţa majorităţii creştinilor. E posibil să ne identificăm cu prostituatele în aceea că orice păcat are aceeaşi rădăcină a înstrăinării de Dumnezeu, de semeni şi de noi înşine; dar este mult mai dificil să înţelegem aparenta lor lipsă de păcătoşenie ulterioară. Aceasta ţine în parte de forma literară a istoriilor: ele sunt istorii privitoare la darul liber al iubirii lui Dumnezeu făcut sufletului şi nicidecum despre detaliile comportării păcătoasei; nu mai e nimic de spus despre aceste femei după ce a fost atins punctul în care acestea au întâlnit harul viu al lui Hristos drept faptul central al sufletelor lor şi în orice caz nu ni se mai spune nimic; e ca şi cum ele ar fi murit deja. Aceasta nu înseamnă, cred, că ele ar fi fost atunci în fapt lipsite de conştiinţa păcatului în ele însele; dimpotrivă. Prin vălul de discreţie ce acoperă aceşti ani tăcuţi, putem vedea lacrimile Mariei, austerităţile Pelaghiei, povara păcatelor aflată întotdeauna în faţa ochilor Thaisiei, anii de chinuri ai Mariei Egipteanca. Astfel de detalii ocupă cu necesitate puţin loc în aceste istorii care privesc mai cu seamă calea lor spre locul mântuirii, iar nu o privire asupra păcatelor făcute de ele fie înainte, fie după întâlnirea lor cu Hristos. Păcatul este tragedia uriaşă a umanităţii; el ispiteşte, fascinează şi îi atrage pe oameni să se gândească la păcatele şi la eşecurile din ei înşişi într-o autocontemplare ce poate numai să sporească disperarea; iar acolo unde există cea mai mică urmă de disperare, există posibilitatea păcatului. Aceste istorii ilustrează eliberarea prin Hristos de această disperare a sufletului, de riscul tragediei refuzului vieţii, al numirii morţii drept viaţă.

Păcat şi viaţă sunt inextricabil amestecate în umanitate până ce moartea deschide calea spre o nouă dimensiune a vieţii, iar istoriile prostituatelor arată oameni în care această tensiune e experiată în modul cel mai profund şi începe să fie rezolvată abia atunci când lui Hristos I se îngăduie să înlăture ultimul obstacol din interiorul lor: acea convingere adâncă şi rece că ele nu pot iubi sau nu pot fi iubite. În acel punct aceste istorii arată de asemenea că faţa lui Hristos, Care singur a intrat în adâncurile iadului, se vede prin ceilalţi; împreună cu Maria Egipteanca e faţa Maicii Domnului; pentru Zosima e prezenţa Mariei Egipteanca însăşi; pentru Maria e grija unchiului ei; pentru Thaisia e prezenţa lui Pafnutie; iar pentru Pelaghia e adoraţia iubitoare şi reciprocă dintre ea şi Nonnus. Acest lucru luminează faptul că Hristos lucrează mântuirea Sa prin intermediul umanităţii Sale celei noi, a oamenilor lui Dumnezeu. Descoperirea libertăţii lui Hristos se face întotdeauna în interiorul Împărăţiei, în comunitate şi relaţie, atât în cer cât şi pe pământ; scoate afară din izolarea păcatului şi a iadului. Imaginea finală a prostituatei convertite nu este cea a unei penitente agonizând şi lamentându-se, ci a uneia care a intrat în realitatea iubirii pentru Dumnezeu, şi prin urmare pentru întreaga Sa creaţie:

> *Niciodată n-a fost ceva în această lume iubit prea mult, dar multe lucruri au fost iubite într-un mod eronat; şi toate au fost iubite într-o măsură mult prea mică... Trebuie să fim în întregime viaţă şi entuziasm, vigoare şi iubire pentru orice lucru; şi aceasta ne va echilibra. Îndrăznesc să spun cu încredere că orice persoană din această lume trebuie să fie iubită ca şi aceasta... dar Dumnezeu fiind iubit infinit mai mult, infinit mai mare va fi şi bucuria noastră iar inima noastră va fi mai mult împreună cu El, astfel că cine iubeşte pe Dumnezeu aşa cum trebuie nu poate fi în primejdie de a iubi prea mult pe ceilalţi.*[18]

[18] THOMAS TRAHERNE, *Centuries* (Oxford, 1963), II, 66 şi 68, p. 87–88.

Notă asupra autoarei

Benendicta Ward este membră din 1955 a Comunității monastice a Surorilor Iubirii lui Dumnezeu (Sisters of the Love of God – SLG), de la Fairacress, Oxford. Din 1975 predă şi la facultatea de teologie din Oxford.

Este autoare a unei serii de cărţi, traduceri, studii şi articole privitoare la spiritualitatea monahismului timpuriu şi a celui medieval timpuriu occidental (*Pateric*, Cassian, Beda, Cistercienii, Bernard, Alcher, Anselm, cultul sfinţilor şi teologie monastică) dintre care menţionăm aici:

Miracles and the Medieval Mind, Scolar Press/ Pennsylvania University Press, 1982, 1987.

Harlots of the Desert: a Study in Repentance from Early Monastic Sources, Mowbray, Oxford, 1987, 1993.

The Venerable Bede (Outstanding Christian Thinkers Series), Geoffrey Chapman Publishers, 1991.

Signs and Wonders, collected articles, Variorum Reprints, London, 1992.

Traduceri:

The Prayers and Meditations of Saint Anselm of Canterbury, Penguin Classic, 1973, 1979, 1992.

The Sayings of the Desert Fathers, translation with introduction, Mowbray, 1975, 1977, 1980, 1983, 1986, 1990.

Wisdom of the Desert Fathers, introduction with translation, SLG Press, Oxford, 1983, 1986, 1990.

Lives of the Desert Fathers, monograph with translation, Norman Russell/Mowbray, 1981, 1987, 1991.

Cuprins

Editura DEISIS
str. Emile Zola, nr. 3
2400 Sibiu
Tel. 069 - 23 80 73

Difuzare: S.C. *Supergraph* SRL
str. Afinelor, nr. 24, 75136, OP 53
Bucureşti, sector 4
Tel. 01 - 336 79 13